

This book is provided in digital form with the permission of the rightsholder as part of a Google project to make the world's books discoverable online.

The rightsholder has graciously given you the freedom to download all pages of this book. No additional commercial or other uses have been granted.

Please note that all copyrights remain reserved.

About Google Books

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Books helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

GÖRÜŞ

Hasan Bülent Paksoy, DPhil

G Yayınevi
Ankara 2017

İCİNDEKİLER

Başkaldırma ve Yarışma

Düşünbilim

Düşüncelerin Kökenine İnme

Hiçbirşey Bilmemek Yönetimi

Paylaşıcılık

Uzun Görüş

Kitabın Yazarı

GİRİŞ

Bu kitapta biraraya getirilen yazılar, son on yıl içinde ABD de yazıldı, değişik yerlerde yayınlandı. Bu yayınların bir bölümü yalnız bilgisayar ile okunabilen türden. Sözün kısası: bu yazıların ortadan kaybolmasını önlemek için, bir kitapta toplanmaları gereğini gördüm.

Ek olarak: bu yazılar, birbirlerini destekleyen konular üzerinde. Dolayısı ile, ilgilenenlere saygı ile toplu olarak sunmak, doğal bir yöntem.

İyi okumalar

Copyright © Hasan Bulent Paksoy 2017

Başkaldırma ve Yarışma

Hasan Bülent Paksoy

"Tanrı inancına nasıl ulaşılır?" diye bir konu ortalarda dolaşıyor. Yani, biz inanca çok uzun bir yolculuk olarak mı çıktık? "Tanrı inancına varmak için dine ihtiyaç var mı?" sorusu da ayrıca ortaya atılıyor.

Bir bakmak gerekir ise:

1. Bütün din bilimleri insan yapısıdır.
2. İnsanlar yalnız yaşayamaz.
Bir topluluk içinde yaşamak zorundadırlar.
Çünkü, bir kişi bütün yaşam ihtiyacını üretemez.
Bu yüzden iktisadiyat doğmuştur.
3. "Din" bir yaşam düzenidir.
Diğer kişilerin haklarını korumak için kullanılır.
Bu hak korumak 'yasaların' gelişmesine neden olmuştur.
Yasasız yaşanamaz---orman kanunu başı bozukluktur.
Yasalar da yasa koruyucularca korunur.
Din yalnız bir öneridir. Koruyucusu yoktur.
Yasalara aykırı olan kişiler ise cezalandırılır.
Eğer yasaların içeriği adaletten yoksun ise
geçmişte din de bu yasalara başkaldırmıştır.
4. Tengri inancına ulaşip-ulaşmamak her kişinin özel-kişisel seçimidir.

<http://www.cie.ugent.be/paksoy1.htm>

5. En az otuz hadis külliyesi var.
İçlerindeki hadislerin sayısı 6200 ile 7500 arasında değişiyor.
Bunların tümünün peygamberce söylendiği nasıl biliniyor?
Sahte hadisler hangileridir?

6. "Farz" nedir? kim tanımını yapmıştır neden ısrarla şart koşulur?
7. Amaç bilgi ise, neden farz peşinde koşanlar dünyanın diğer ülkelerindeki gibi bilim dünyasında başarı kazanmıyor?

Bu sorulara yanıt vermek için İslam öncesi dinlerin geçmişleri önemlidir.

Bakıldığında görülecektir ki
Türklerin en eski din'i Tengri dışındaki bütün dinler
bir başkaldırmadır.
"Tengri on Mars"
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-13/Paksoy_HUMANS%20ON%20MARS.pdf

Bu başkaldırmanın temelinde yatan neden de, çevredeki para ve varlığı paylaşma kavgasıdır.
Budistler, Hindulara başkaldırmıştır.
Çünkü Hindu tapınakları toprakların çok büyük bir bölümünü mülk olarak ellerinde tutmaktaydı. Dolayısı ile toplum bu toprakların yetiştireceği gıda maddelerinden yoksundu.

Hristiyanlar, o gün efendileri olan Roma imparatorluğuna kendi inançları içinde kafa tuttular.
Bu kafa tutanların çoğunluğu iktisaden toplumun en alt basamağından geliyordu.
İslam dini de, çevrelerindeki ticari alış-veriş bağlarını Arap Kureys kabilesi yönüne değiştirerek güçlendi.
Eğer İslam başlı başına bir din ise
neden İslamdan çok daha önce kurulmuş olan dinlerin kutsal kitapları ile İslam'ın kutsal kitabı Kur'anın içeriği
(Hristiyan İncili ve Yahudi Tevrat'inin içeriği ile) karşılaştırıldığında bu kadar benzerlik vardır?

Neden Kur'anın başka dillere çevrilmesi yasaktır?
Katolik Hristiyan kilisesinde İncil Latince idi.
Kilise yönetimi, ancak Papazların bu kitabı okuyup kiliselerine gelenlere anlatmalarını uygun görmüştü.
Bu işle riçin de kiliseye gidenlerden para alınıyordu.
Alman papazı Martin Luther İncil'i Latincesinden Almancaya çevirdi.
Bu da bir başkaldırma idi.

Çünkü Vatikandaki Papa, bütün Avrupa ülkelerini yönetenlerin yıllık gelirlerinin yüzde on'unu 'öşür' olarak alıyor kendi özel zevkleri için kullanıyor idi. Bunu da toplum yararına yaptığını söylüyordu.

Martin Luther'in çevirisi o süreçte yeni olusan matbaa ile buluştu. Yalnız Alman toplumu değil, bütün Avrupa da İncil'i kendi dillerine çevirerek okumaya başladılar. Böylece, Papaya öşür vermeyi durdurdular. Ek olarak, İngiliz Kralı 8çi Henry Katolik kilisesinden ayrılarak yalnız İngiltereyi içeren İngiliz (Anglican) Hristiyan kilisesini kurdu. Bu da Papa ve Katolik Hristiyan kilisesinin Avrupa'yı resmen yönetmesinin çok büyük ölçüde zayıflama sürecini başlattı.

Bu zayıflama da "Yeniden Doğuş" (Renaissance) sürecinde insanların düşüncelerindeki bağınazlığı bırakıp doğal bilim'e dönmesine yordam verdi. Doğal bilimlerin anlaşılması ve geliştirilmesi de günümüz iktisadi varlığın temelini oluşturdu. Bu durumda, 'farz' gereğini tutturanlar'a sormak gerekir: farz kim'e para kazandırır? Nasıl?

Eskilerin bir deyişi var:
Bir olta'nın bir ucunda bir alık
diğer ucunda bazen bir balık.
Bu, balık avlama eylemi için söylenmemiştir.
Siyasi yönetim'e gönderme yapmak amaçlıdır.
Din ve Toplum ilişkilerindeki engeller ile uğraşanlara yön gösterenler var.
Amaçları topluma vakit kaybettirmek
ve geleceğinin "doğru yol" a oturmasını engellemek.
<http://www.cie.ugent.be/paksoy2.htm>

Hasan Bülent Paksoy, DPhil

FTAA-ATAA, CUNY John Jay College

25 Mart 2015.

ITU Mezunlari Dernegi

ve

yayini

www.youtube.com/watch?v=5U-SC8zzyh0

"Çanakkale Geçilmez" deyimi ile

her dinleyici

'kahramanlık destanı' duymayı bekliyor.

Dünya olayları açısından

savaş, olayın en küçük parçası.

Hem savaş öncesi

hem de savaş sonrası gelişmeler

Türklerin umurunda değil.

Bu da, savaşa girip, bir sonraki kuşağı kökünden kaybetmeyi kolaylaştırıyor.

Çanakkale geçilmiyor, ama

bu olmuş/şehit düşmüş kuşağın yokluğu

ülke kalkınmasını önlüyor
 ve ilerideki kalkınmayı da
 nerede ise tam olarak yüz yıl geciktiriyor.
 Bu yüzyıl içinde de,
 Çanakkaleyi geçemeyenler
 kendilerini daha da ilerletebiliyorlar.

Tarih'i değiştirebilen olayların sonuçlarını önceden kestirmek güçtür. Savaş alanlarında olup-kaybedilen toplum üyelerinin ve gelecek kuşaklarının, toplum'a ileride ne gibi kayıplar getireceği de bilinemez. Dünya değiştirici düşünceler yaratabilecek tur bilim adamı,ⁱ mühendis vb nin savaş yolu ile kaybedilmesi kesinlikle o toplumun zararınadır. Bu nedenler ile, yalnız bir savaş'ın ayrıntıların dökümünü yapmak yetmez; konu dünya üzerindeki konumuna oturtulmalı. Bu bakımdan, bir teğmenin ya da generalin ani defteri içeriği yerine, savaş'a katılan toplumlar içindeki en üst düzey politikacıların karşılıklı olarak birbirleri ile yaptıkları yarışmalarda hangi amaçlara ulaşmaya çalıştıkları üzerinde durulmalı.

Amerikan Deniz subayı Alfred Thayer Mahan (1840-1914) 1890 yılında "Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi" kitabını yayınladı.ⁱⁱ Bu kitap yalnız Amerika değil, İngiltere, Almanya, Japonya, Fransa ve Rusya'nın dünya görüşünü değiştirdi. Bu görüşe, Oxford Üniversitesi Coğrafya Profesörü Halford Mackinder (1861-1947) 1904 yılında "Tarih'in Coğrafi Odağı" bildirisi ile karşı çıktı.ⁱⁱⁱ

Amerikan Deniz Kuvvetleri, Mahan'ın birleştirdiği düşünceleri günümüzde de dil'e getiriyor. Kaldı ki, Amerikan Bağımsızlığının başından bu yana, Amerikanın dünyadaki alış-verişleri gemiler ile yürütülmekte idi. Bu yüzden, ABD Kuzey Afrikadaki Trablusgarp Beyligince^{iv} kaçırılan Amerikan alış-veriş gemileri için önce fidye ödemiş, sonra da ABD'nin yaptığı ilk Dostluk Anlaşması 1797 yılında ABD Senatosunca onaylanmış idi. İlgili olaylar, günlük bilgi düzeyinde de okunabilir.^v

Özet olarak: Mahan, dünya denizlerini elinde tutan ülke'nin dünyayı yöneteceğini ileri sürdü. Buna karşılık, Mackinder de Almanya ile Rusyanın birleşmesi ya da ortaklık kurması sonucu bu gücün dünyanın yöneticisi olacağını savundu.

Dolayısı ile, Birlesik Kraliyet Donanma Bakanı Winston Churchill 1915 yılında Çanakkale Boğazını geçip, Karadeniz'e açılmak isteği ile Çanakkale Savaşını başlattı. Churchill'in amacı, Rusyadaki Çarlığı Bolşeviklere karşı korumak isteyen güçlere silah yardımı yapmak idi. Bu yol ile, İngiliz düşüncesine göre, Krallıkların düşmanı olan Bolşeviklik büyümeden öldürülecek idi. Üstelik, Almanların Savaşı kaybetmesine de neden verilecek, Almanya ile Rusyanın tek yönetim eline geçmesi önlenecek idi.

Bu arada da, Mackinder'in dusuncesel açıdan Rus karştı olduğunu ve 1971 yılında Oxford Üniversitesinde Mackinder Coğrafya Profesörlüğü kurulduğunu da kaydedelim. Dolayısı ile, Almanlar bu oyunları iyi gördükleri için, Türk ordusunu, Türk toplumunun ve ordusunun bilinci dışında kullanmak istediler ve Türk Ordusunun başına yerleştirdikleri Alman subaylar ve Alman hayranları yardımı ile başardılar. Unutulmaması gerekir ki, Goeben ve Breslau adlı Alman savaş gemileri, Alman Amirali Souchon komutasında İngiliz donanmasından kaçarak İstanbul'a geldiler. Gemileri İngilizlere vermemek için, Osmanlılara satıldığı duyuruldu. Denizciler, Osmanlı giysileri ile donatıldı. 29 Ekim 1914 günü, Yavuz ve Midilli Souchon komutasında, Osmanlı bayrağı göstererek Odessa'ya gidip Ruslara ateş açtı. Bu olay, Osmanlıların Birinci Dünya Savaşına girişine neden oldu.

1914-1915 Türk-Rus Sarıkamış Savaşları da bu çerçeve içinde yer alan bir vurusmadır.^{vi} Tek amacı, Almanların Rusya'yi yıpratmak düşüncesi idi. Bu amaçlarına da Türk Ordusunu kullanarak varmak istediler. Almanların işlerini kolaylaştıran da, birçok unvanı bünyesinde toplamış olan Enver Paşa idi.^{vii} Alman bilim adamları, Enver'in düşüncelerine Orta Asyadaki Türkleri birleştirmek düşüncesini başarı ile yerleştirmişler idi. Enver de, Sarıkamış ötesindeki Kafkas dağları yolu ile Orta Asya'ya yol açmak isteğinde idi. Dolayısı ile, hava koşullarına da hazırlıksız Osmanlı Ordusunu Enver tek bir emir'i ile Savaş'a soktu. Sonucunda yalnız soğuktan donarak ölenlerin sayısı (doksan bin'den artık) Genel Kurmay Kayıtlarından okunabilir.

Birinci Dünya Savaşı neden yer aldı? Tarih kitaplarında, çocuklara öğretilenlere bakıldığında, Avusturya Arşidük'u Franz Ferdinand'ın 1914 Haziranının sonlarında Saraybosna'da öldürülmesi olarak gösterilir. Bu, yalnızca savaşın başlangıç günüdür. Bu tur büyük çaplı savaşların temeline göz atmak yararlı olabilir. İnsan düşüncelerinin yönü iki tür'dür: 1. Ok gibi düz: A dan B ye, oradan C ye vb doğrultusunda neden-etki-sonuç düzeyinde gider. 2. Elek gibi: tas'i topragi birbirinden ayirircasına, tuz ile su'yu ayiristirmek. Bir olayı, başlangıcına kadar geri giderek inanç, gelenek, iktisat ve askeri yönleri ile araştırmak, nedenlerini bulmak.^{viii}

Orta Çağlarda, Avrupanın yönetimi Derebeylik idi. Almanyanın akarsularında bugün gezginleri çeken kaleler, bu derebeyliğinin günümüzdeki kalıntılarıdır. Akarsuların köşelerine kurulu bu kaleler, o su'dan geçen alış-veriş teknelerinden vergi alırlar idi. Bu arada, daha büyük bir derebeyi, küçük derebeyinin kalesini ele geçirip, küçük derebeyi kendine bağladı. Bu yöntem ile 'imparatorluklar' kuruldu.^{ix} Daha önce Roma imparatorluğu olan bölge'de, Kutsal Roma imparatorluğu oluştu.^x

Gerek derebeylikte, gerekse imparatorlukta, toplumsal düzen çok sade idi. Dere olmayan yerlerde, her soylunun bir malikanesi, ve o malikaneyi çevreleyen büyük çiftlikleri vardı. O çiftlik topraklarını sürüp ekinleri büyütüp hasat eden köylü de, o malikane sahibinin mali idi. Malikane sahibi ise, ya bir kral ya da imparator izni ile bölgesini yönetmekte idi. Avrupa' iklimi nedeni ile ancak kısıtlı ekin yetiştirebiliyor idi. Bu da, nüfusun düzeyini kendiliğinden düzenliyordu. Kulaklı pullugun icadı ile, tarım yeniden düzenlendi. Nüfusu kolaylıkla besleyen tutarda tahıl üretildi; üstüne, tahıl fazlası oluştu. Bu da nüfusun hemen artmaya başlamasına yol açtı.

Derebeylik düzeninde, Soylu'nun işlerini gören köylüler ataerki idi. Soylu'nun arabasını süren kişinin oğlu, babasının yerini alır idi. Bir tek araba sürücü'ye gerek var idi. Araba sürücü, tahıl bolluğu yardımı ile üç oğul yetiştirir ise, geri kalan iki oğul nasıl geçinecek idi? Bu bir nüfus patlaması idi. Yaşayan genç adam ac kalamayacağına göre, soylu'nun varlığına göz dikecek, gerekir ise baskaldiracak, diğer ac gençler ile bir silahlı güç oluşturup soylu'yu öldürecekler ve mallarına el koyacaklar idi.

Batılı soylular bu olasılıklarla güreşirken, bu süreçte, Tuğrul Bey (1016-1063) Selçuk imparatorluğunu kurdu.^{xi} Kudüs de, süreç içinde Selçuk etkisi altında kaldı. Kaldı ki, M.S. Yedinci Yüzyılda İslamiyetin oluşması da, Yedi ile Onbirinci yüzyıllar arasında Doğu Akdenizdeki Hristiyan ve Musevi toplumların Arap yönetimine geçmesine neden olmuş idi. Bu koşullar altında, 1096-1099 yılları arasında papa'nı verdiği vaazların yardımı ile Birinci Haçlı Seferi Avrupa'dan Doğu Akdeniz'e yürüdü. Haçlı Ordusunun içindeki asker sayısı ancak bir kestirmeden öte'ye gidemiyor. Bir milyon kişilik olduğu da ileri sürülebiliyor.

Bu Haçlı Ordusu, Kudüs'u ele geçirdi, ancak evlerini ve yurtlarını koruyanların elinde, çok büyük kayıplar verdi. Geri'ye, Avrupaya dönebilen Haçlıların sayılarının savaşa gidenlerden çok küçük olduğu söylenir. Böylece, Avrupada bir toplumsal patlamanın önüne geçilmiş oldu. Başka bir açıdan bakıldığında, toplumsal düzenin değişmemesi ve soyluların yaşamlarının sürdürülebilmesi için, toplumun bir bölümü ölüm'e gönderildi. Haçlı Seferleri

de birkaç kez daha yenilendi. Amaç değişmedi; Avrupa yaşam düzeni, soyluların çıkarına korundu.

Birinci Dünya Savaşında ölenlerin sayıları ise, onlarca milyon kişi olarak verilmekte. Amacının da, Haçlı Seferleri gibi nüfusu azaltmak ve bir patlamayı önlemek olmadığı nereden biliniyor?

Birinci Dünya Savaşında Almanlar, düşünür bir askerin en korkulu düş'u olan, iki ayrı yönde birden çarpışmaya başladılar. Batı'da İngiliz ve Fransızlar; Doğu'da ise Ruslar Almanlara orduları ile yüklenmekte idiler. Almanlar da etkili karşılık vermekte gecikmediler.

Almanların, İngiliz ve Fransız girişimlerine verdiği yüksek karşılık, iki yönlü idi. Önce, 1917 Nisanında Lenin'i Rusya'ya geri gönderdiler. O süreçte Lenin Avrupa ülkelerinde dolaşp, Çarlık Rusyasının kolluk güçlerinden saklanıyor idi. Çünkü, açıkça söylediği gibi, Çarlığı devirmeyi amaçlamış idi. Alman Genelkurmayı da, Lenin'in bu düş'ünü gerçekleştirebilmesi için o'nu 'kapalı' bir tren ile Rusya'ya gönderdi. Lenin Rusya'ya ayak basar basmaz, Kızıl devrimini başlattı. Kısa sürede Rusya Birinci Dünya Savaşından çekildi. Çarlık çöktü. Kızıl-Bolşevikler işbaşına geldi. Komünist Parti yönetimi eline aldı.

Almanların attığı ikinci adım ise, 'Doğu' da bir İslami ayaklanma çıkarmak idi. Bilindiği gibi, o süreçte 'Doğu' İngilizlerin Hindistandaki imparatorluğu, ve Aden Körfezi Doğusundaki, Hindistan'i korumak amaçlı askeri üsleri idi. Böylece, İngilizlerin orduları, İslami ayaklanmayı bastırmak için bölünmüş olacak, Alman güçleri de Batı'da daha kolay soluk alacaklar idi. İslami ayaklandırma için Almanların yaptığı çalışmalarla ilgili kapsamlı ve ayrıntılı en üst düzey belge, Amerikan Bilgi Toplayıcılarının eline geçmiş olup, günümüzde Yale Üniversitesi kitaplığındadır.

Enver Pasa 1918 yılının sonunda, İttihat ve Terakki'nin Birinci Dünya Savaşını kaybetmesi nedeni ile, Almanya'ya kacti. Alman Genelkurmayı'ı da, bir süre sonra Enver'i Moskova'ya göndermeyi basardı. Alman amacı, Enver'in çevresine toplanacak güçler yardımı ile Asya'da çıkarmaya çalıştıkları İslami Ayaklanmaya destek vermek idi. Enver de, yukarıda belirtildiği gibi, Orta Asya'yi birleştirmek düşüncesi ile, Zeki Velidi Togan'ın onderliğini yaptığı Basmacı Ayaklanmasına katıldı.^{xii} Ancak, Ruslar da olayları yakından gözlemekte idiler.^{xiii} Butun ayrıntıları ile olmasa bile, Enver'in Ağustos 1922 de vurulma sırasında öldürüldüğü açıkça biliniyor.^{xiv}

Birleşik İngiliz ve Fransız donanmaları Türk Ordusunun dayanması ile Çanakkale Boğazını geçemeyince, Birleşik Krallık Donanma Bakanı Churchill Çanakkaleye kara güçleri indirmeye başladı. Bu askerler, genellikle İngiliz

somurgelerinden getirilmiş idi, ve bu kapsamda en büyük birlik ise ANZAK bilesik adi verilen Avustralya ve Yeni Zelandalılardan olusuyor idi. Çanakkale'ye vardiklarında, ANZAKlar kendilerini İngiliz olarak goruyorlardi. Bu vurusmalarda ANZAK larin büyük zaiyat vermesi, Avustralya ve Yeni Zelandalılar'a, İngilizlerden ayri birer yeni toplum olduklari kavramini getirdi. Bir sure sonra her iki ulke de İngiliz Imparatorlugundan siyasi ve askeri olarak koptu.^{xv} Ancak, mayalari bir oldugu icin, İngilizce Konusanlar Topluluguna bagli kaldilar. Bu yuzden de, iktisadi olarak Ingiltere ile olan alis-verislerini surdurmekteler.

Almanya, ABD'nin da Nisan 1917 yılında vurusmalara katılması sonucu, Birinci Dünya Savaşını kaybetti. Çanakkale'yi savaşıarak geçemeyen İngiliz ve Fransızlar, Almanların yanında savaşan Osmanlı'yi da yenik sayarak Kasım 1918 de Çanakkale'yi vurusmadan geçip İstanbul Boğazı'na demir attı. Orduları İstanbul'u büyük törenler ile işgal ettiler.

Türk Bağımsızlık Savaşı, İngiliz, Fransız ve italyanların İstanbul'un işgalinden kısa süre sonra, Anadolu'nun Doğusunda başladı. Mustafa Kemal'in 19 Mayıs 1919 da Samsun'a ayak basmasından kısa süre önce, General Kazım Karabekir, Komutanı olduğu Erzurum konuşlu XVci Kolordu ile, kurulacak olan Türkiye Cumhuriyetinin Doğu sınırlarını çizmeye başlıyor idi.^{xvi}

Birinci Dünya Savaşının 1919 da bitiminde Versailles da toplanan galiplerin amacı, Almanya'dan oc almak idi. Bu hırs içinde, bilmeden, İkinci Dünya Savaşının başlamasına neden olacak anlaşmalara adlarını yazdılar. Belki de, bu bilmemezlik, en çok oc almak isteyenlere zarar verdi. "Akılsız Baş'ın Cezasını Ayaklar Çeker." En çok zarar da, anlaşmayı yazanların değil, basciligini yaptıkları toplumların üyelerinin oldu.

"Bir süngü ile dünya üzerinde canınızın istediği herşey yapılabilir; bir tek olay bu kural'in dışında kalır: süngü üzerine oturulamaz." Bu düşünceyi, Fransız Başbakan'i Talleyrand'in (1754-1838) ileri sürdüğü varsayılır.^{xvii} Olaylar, bu deyiş'in ne kadar gerçek olduğunu sayısız denebilecek kadar deneme'de göstermiştir. Ancak, bu süngü'nun saldırganlık mi yoksa savunma amaçlı olarak mi kullanıldığı üzerinde durmak gerekebilir. Saldırganlık, Türk atasözünde olduğu gibi "dediğim dedik, çaldığım düdük" türü ile, dünyaya her istediğini yaptırmak amaçlı ise, günün birinde güçsüz kalacak ve "süngü düşecektir." Savunma yapan süngü ise, tarih'in yazılmasına önderlik eder. Ancak, tarih kendini yazamaz. "Hak'ın yerini bulabilmesi için" hak sahibinin olayları çok iyi belgelemesi kaçınılmaz bir gerektir.^{xviii}

Eski Türklerde, toplumu etkileyen büyük olaylar için destanlar yazılır idi.^{xix} Bu destanlar, Toplumun önemli günlerinde bir ozan'ca, belleğinden okunur,

büyük şölen içinde, Dede Korkut'a yazılı olduğu gibi, 'dağlar gibi et' yenir, 'göller gibi kimiz içilir' idi. Çanakkale Savaşları için, Mehmet Akif Ersoy^{xx} (1873-1936) da bir şiir yazmıştır. ^{xxi}

Bu arada, Çanakkale'nin en kızgın günlerinde bir tabyada Topçu Onbaşı olan, Alp yetenekli Seyit Ali Çabuk'un^{xxii} ezici ağırlıklı 240/35 mm lik top mermilerini kucaklayıp kundağa sürmesi olayını kitaplardan çıkarmayı bile başaran bir ortamın gözden kaçırılmaması gerektir.^{xxiii} Bu ortam'i oluşturan kişilerin varlığı, destanlara kadar girmiştir. Ancak, bu kişiler, eninde-sonunda tanrı ile başbaşa kalacak ve hesap vereceklerdir.^{xxiv}

Çanakkale Savaşlarında, Seyit Onbaşı kadar, Churchill'in düşlerinden uyandıran başka bir olay da, Nusret Mayın Gemisidir.^{xxv} Bu gemi, Osmanlı Bahriyesi elindeki belki de en son mayınları uygun bir düşünce ile döşeyerek, Çanakkale'ye yüklenen İngiliz ve Fransız Donanmasının (denizci deyimi ile) 'yelkenlerini indirmesine' ve geri dönmesine neden olmuştur.

Mustafa Kemal'in Çanakkale Savaşında kendinden yüksek rütbeli Alman Komutana verdiği yanıt da unutulmamalıdır. Türk V. Ordu Komutanı Alman Liman von Sanders, Anafartalar bölgesini savunmak için Mustafa Kemal'i seçer. Mustafa Kemal, görevini yerine getirmek için o çevredeki bütün birliklerin kendi emrine verilmesini ister. General Sanders, Mustafa Kemal'in rütbesi doğrultusunda sorar: "çok gelmez mi?" Mustafa Kemal'in yanıtı kan dondurucudur: "Az bile gelir." ^{xxvi}

Conkbayirindeki Türk birliklerinin cephaneleri kalmadığı için geri çekilmekte olduklarını gören Mustafa Kemal, "Süngü tak, yat" emrini vererek çıkarma yapmakta olan karşı birlikleri durdurmuş.^{xxvii} Bu arada, 57ci Alay'ın son er'ine dek şehit düşmesine neden olan emiri gözünü kırpmadan yerine getiren askerlerin varlığı da, o askerlerin onuruna yakışır düzende düşünölmelidir.^{xxviii}

Bu kanlı bogusmaların maliyetlerini hiçbir gün unutmamak gerekir. Savaşlarda ölenlerin ilerideki kusaklardaki genlerinin eksikliğinin yaratacağı boşluklar belki de hiçbir gün bilinemeyecektir. Bu neden ile Türkçe olarak 'ileri görüş' diyebileceğimiz 'Strateji' nin tanımını yapmakta yarar olacaktır: vurusmadan savaşı kazanmak.

Çanakkale Savaşlarında yaşanan olaylar, genellikle Türkiye dışında yaşayan yazarlar ve inceleyicilerce el'e alınmıştır. Bu durumun da, pek çok olayın çarpıtılabilmesine ve o çarpık düzen ile toplumun bilinçaltına yerleştirilmesine neden olabilir. Bir toplumun büyük ölçüde kan dökerek kazandığı bir savaş'ı, o toplumun 'kaybettiği bir olay haline getirilmesi' de bu kapsamdadır. Eğer

Toplum duyarlılığını azaltır ise, Çanakkale Savaşları da bu kapsam içine sokulabilir. Geçmişini bilmeyen bir toplumun gelecekte var olup-olmayabileceği de sorgulanmalıdır.

ⁱ Hasan Bulent Paksoy, "Dunya Degistiren mi, Deger Yargisinda Bulunan Mi?" (Florence: Carrie/European University Institute, 2008) http://vlib.iue.it/Carrie/texts/Carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf

ⁱⁱ <https://archive.org/stream/seanpowerinf00maha#page/2/mode/2up>

ⁱⁱⁱ Halford Mackinder, "The Geographical Pivot of History." The Royal Geographical Society: April, 1904. Vol XXIII, No. 4 http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&ved=OCD8QFjAE&url=http%3A%2F%2Fwww.iwp.edu%2FdocLib%2F20131016_MackinderTheGeographicalJournal.pdf&ei=U77YVMz3IIImLNrrxgJgI&usg=AFQjCNG0ZLSa4dGu7g6RFVFsfdhDKC6Cy8w&sig2=4g5o3YeP1QIDOW-EEJA9Xg&bvm=bv.85464276,d.eXY

^{iv} Turgut Reis (1485-1565) ce Osmanli'ya baglandi. 1911 de Mustafa Kemal, Enver ve arkadaslarinca Italyanlara karsi savunuldu.

^v http://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Tripoli

^{vi} <http://www.ttk.gov.tr/index.php?Page=Sayfa&No=155>

^{vii}

http://tr.wikipedia.org/wiki/Sar%C4%B1kam%C4%B1%C5%9F_Harek%C3%A2t%C4%B1

^{viii} Hasan Bulent Paksoy, Ceviren: Osman Karatay. (Corum: KaraM Yayinlari, 2006). http://www.academia.edu/7582356/Etnik_ve_Toplumsal_Kimlikler_Nasil_Oludur

^{ix}

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059%3Aentry%3Dimperator>

^x <http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?historyid=aa35>

^{xi} Selcuk Imparatorlugunu kurulma nedenleri basli-basina bir arastirma konusudur. Tam olarak gunumuze kadar el'e alinmamistir.

^{xii} HB Paksoy, "Basmachi": Turkistan National Liberation Movement 1916-1930s."

(FL: Academic International Press) 1991, Vol. 4, pp. 5–20.
http://vlib.iue.it/Carrie/texts/Carrie_books/paksoy-6/cae12.html

^{xiii} Zeki Velidi Togan (Istanbul, 1969)

^{xiv} http://en.wikipedia.org/wiki/Enver_Pasha

^{xv} Ataturk'un bu devletlerin kurulmasindaki yeri daha yeni arastirilmaya baslanmistir:

<http://kanberra.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=147380>

^{xvi} HB Paksoy, "US and Bolshevik Relations with the TBMM: The First Contacts 1919-1921" (Japan) No.

12 (1994). Pp. 211-251.

http://vlib.iue.it/Carrie/texts/Carrie_books/paksoy-6/cae24.html

^{xvii} (London: Anthem Press, 2001)

^{xviii} Hasan Bulent Paksoy, (Izmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997)

http://vlib.iue.it/Carrie/texts/Carrie_books/paksoy-3/

^{xix} Hasan Bulent Paksoy,

Ceviren: Esin Gurdal Gray. (Ankara: G Yayınevi, 2014)

http://www.academia.edu/2437537/ALPAMIS_Turkce_ceviri

Ingilizcesi: HB Paksoy,

(Hartford: AACAR, 1989)

https://www.academia.edu/509106/Alpamysh_Central_Asian_Identity_under_Russian_Rule

^{xx} <http://www.antoloji.com/mehmet-akif-ersoy/> ve

http://en.wikipedia.org/wiki/Mehmet_Akif_Ersoy

^{xxi} Mehmet Akif Ersoy "Canakkale Sehitlerine"
<http://www.antoloji.com/canakkale-sehitlerine-siiri/>

^{xxii} http://en.wikipedia.org/wiki/Seyit_%C3%87abuk

^{xxiii} <http://www.haber7.com/guncel/haber/969618-seyit-onbasinin-agzindan-canakkale-destani>

^{xxiv} Bkz. Hasan Bulent Paksoy,

^{xxv} <http://tr.wikipedia.org/wiki/Nusret> ve
<http://www.dzkk.tsk.tr/pages/denizwiki/konular.php?catid=5&dil=1&wiki=1>

^{xxvi} <http://www.canakkale.gov.tr/tr/canakkale-savaslar/kara-savaslar/anafartalar--suvla-koyu-cikarmasi>

Bu kaynaga gore, Çanakkale Savaşlarında Tarafların Kayıpları:

Türkler: 58.650 şehit, 100.177 yaralı, 10.067 kayıp, 21.498 hastalıktan ölen, 64.000 sakat. Toplam 254.392 kişi.

İngilizler: 1.745 subay-26.455 er ölü, 3143 subay-74.554 er yaralı, 353 subay-10.901 er kayıp ve 98.863 sakat, Toplam 216.014 kişi.

Fransızlar: Kayıp, ölü ve yaralı olarak toplam 47.745 kişi.

^{xxvii} <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=3694>

ve <http://www.selimiyeaskeri.org/Etkinlikler/etkinlikler-mayis2012/tamerkumkale050512.htm>

ve
http://www.gallipoli.com.tr/if_stones_could_speak/57th_regiment_cemetery_memorial.htm

^{xxviii} <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-09/ataturkun-cephelerde-verdigi-dort-emir>

Dogal Us, Yapma Us

Hasan Bülent Paksoy, DPhil

Her insan, belirli düzeyde bir us ile doğar. Bu kişinin benliğindeki us'u geliştirmek, kişinin elinde olabilir. Yapay us ise, günümüzde bilgisayarlar içinde yaşar. İnsanlarca, bilgisayar yazılımı olarak geliştirilmiştir. Yakın günlerde, yapay us, insanların beyninde yaşayan doğal us ile kıyasıya kışık atmaya başlamıştır.

Bu konu, öncelikle 'bilgisayarcıları' ilgilendirmiyor. Çok daha üst düzeyde ve geniş açılı görüş gerektiriyor. Bu bir bilgisayar yazılım sorunu. Sonra da, bu yazılım'ı, 'uygulamaya' koymak.

Örnek: günümüzde, kara kuvvetlerinde, kendi başına cephanelikten yol'a çıkıp, nerede olurlarsa olsunlar, vuruşmakta olan birliklerine mühimmat taşıyan, yapay akıllı, dört ayaklı, öküz büyüklüğünde bir gereç var.

Deniz kuvvetlerinde ise tam anlamı ile yapay us kullanarak denizaltı avlayan "denizaltı savar" gemiler var.

Hava kuvvetleri bu yapay us işlerine daha önce başladığı için, bir bulut gibi, karşı hava kuvvetlerinin atacağı yapay akıllı uçar patlayıcıları avlayacak karşı "savaşçı bulutlar'ı" görev'e soktu. Ek olarak, kendi us'unu kullanarak bağımsız görev yapan, patlayıcı kargi atan uçakları da cabası.

Bütün bunlar, vurucu güçleri geliştirmekle görevli, vurucu güçler üstü araştırma ve geliştirme kurumunca tasarlandı ve sivil kuruluşlara ve yüklenicilere yaptırıldı. Yalnız yapay us değil, yapay us'un uygulaması da geliştirilmiş oldu.

Bu verilere bakar bakmaz, bir soru ortaya çıkıyor: bu savaş güçlerine kim komuta ediyor? Bir subay mı, yapay us mu? Yoksa, ikisi birden mi?

Yapay us'u çok yönlü olarak geliştirebilmek için, yeni bir "kar etmeyen" kuruluş görücü'ye çıkarıldı. Amaç, dünyanın neresinden olursa olsun, bu tür çabalara katkı verecek kişilerden, parasız ve karşılıksız destek almak. Bu kuruluş'un Türkçesi "açık yapay us." Açık, çünkü her tür yazılım geliştiriciden bilgi topluyor. Bu, tam anlamı ile yapay us'u güçlendirmek için başlatılan bir "kılkuyrak" tur.^{xxviii}

Böylelikle, sivri akıllı birinin yapay uzay'I yazılım yolu ile yönlendirip yapabileceği "insanları ortadan kaldıracı" tur yapay us'un önüne geçmek isteği var. Bunun dışında, bu işten para kazanmak da gündemde.

Bu yüzden, pek çok kuruluş ve kişi Açık Yapay Us kuruluşuna milyarlarca dolar para akıtmaya başladı. Karşılığında, yapay us'lu Karabaş^{xxviii} tan, sürücüsüz araba'ya; el değmeden alış-veriş yaparak yiyecekleri getiren buzdolabına varıncaya dek bütün yaşam işlerini yönetebilecek yöntemler geliştirilebilecek.

Dolayısı ile, yağı ülkelerdeki yapay us'lu gereçlerin çalışmalarını önleyici düzenlemeler de gündemde. Böylelikle, "yağı" nin kolay soluk alması da önlenilecek.

Ancak, bu gün'e dek, yapay us ile yönetilen bir gereç, örneğin bir uçak, bir insan'ın "başla" komutunu bilgisayar'a girmesi ile yol'a çıkıyor. Eğer o uçağı yöneten yapay us'un yetenekleri, o "başla" komutunu kendi verecek düzey'e çıkacak olur ise, gerçek komuta kimin elinde olacak? Yapay us'un mu, doğal us'un mu?

Bu durum, daha da derinden bir sorunun sorulmasını gerektiriyor: yapay us'un kimliği nedir? Yapay ile doğal us çekişir ise, hangi kimlik kazanacaktır? Eğer yapay us, insanlığın gereğinden çok kaynak kullandığını anlayıp, bu zararı ortadan kaldırmak için insanlığa son vermeye başlayacak olur ise, yapay us'u kim ve nasıl durdurabilecektir?

Düşünbilim

İlk yayın Tarihi: 2012-06-27

“Düşünmek” yeteneği, bütün bilimlerin anasıdır. Düşünbilim bu yüzden dünya üzerinde diğer bilim dallarından önce ortaya çıkmıştır. Diğer bilim dalları, Düşünbilim’ den, uzun bir süre içinde, teker teker ayrılmışlardır. Ancak, Düşünbilim, bütün bilim dallarına yol gösterici türde yaşamayı sürdürmektedir. Özellik ile bütün bilimlerin geçmişlerinin kaydını tutmaktadır.

Düşünmek, nedir? Nasıl düşünülür? “Susadım, gidip bir bardak su içeyim” düşünmek midir?[1] Dünya, düşünceler yarışı üzerine kurulmuştur. Bütün atılımların ardında en önce düşünceler vardır. Ancak, ileri sürülen düşüncelerin ardında baksa düşünceler de bulunur. Örneğin, Arap ordularının İran’ı ele geçirmesi sonucu ortaya çıkan sorunlar İranlı ileri gelenlerin düşünmesine neden oldu. O süreçte bütün Araplar Sünni idi. Hz. Ali’nin ilk Halife olmasını isteyenler, Hz. Ali’nin dördüncü halifelğe düşürülmesini kendilerine yediremediler. Bu da, Hz. Muhammed’in yaşamı sırasında Şiiliğin (ayrıcılık) oluşmasına neden oldu. İranlılar, bu durumu kullanarak, Şiiliğe geçip, İranlıları Araplardan ve Arap etkisinden korumayı basardılar. İran mayasının, Arap mayası içinde yok olmasını önlediler. Araplar bu ayrılığı bu gün de unutmuş değiller. Dolayısı ile konu, din değil; ardında yatan başka nedenlerdir.

Çok uluslu toplumlarda ve kimliklerde bu tür uygulamalara denk gelmek çok daha kolaydır. Büyük bir toplum içinde yaşayan küçük toplumlar, değişik dış nedenler ile ana topluma katılmak istemeyebilir. O yüzden, o küçük toplum, kendini diğer toplumlardan ayrı tutmak için elinden geleni yapabilir.[2] Çekler, Habsburg İmparatorluğu içinde, Almanca yerine Çek dilinde eğitim yapan üniversite kurulmasını istediler. O açıdan, Habsburg İmparatorluğu’ nun yıkılmasına yordam verdiler. Soy açısından Ruslara yakınlıkları nedeni ile, Birinci Dünya Savaşı’ nda Ruslara yakınlaştılar. Kısa sürede, bu yakınlaşmanın Çekliğe yaramadığını anladılar, bağımsızlık yolunu

seçtiler. Bu bağımsızlık kolay olmadı; hem insan hem para açısından çok gider gerektirdi. Bu tür örnekler, her gün yer almakta olup çevrede de gözlemlenebilir.

Bu tür uyuşmazlığın ardındaki düşünceler nelerdir? Çok mayalılık mı, hoşgörü mü? Çok mayalılığı ve hoşgörülülüğü anlayabilmek için, önce belirli bir öz mayayı bilmek gerekmez mi? Bu öz maya'nın, diğer etkenlerden arınmış olarak araştırılması gereklidir. Üzüm, üzumdür; karpuz da karpuz. Üzüm-karpuz ya da karpuz-üzüm adlı bir yiyecek olamaz. [3] Üzüm ile karpuz bir kase içine konularak salata yapılabilir. Ancak, üzüm gene üzüm, karpuz da gene karpuz olarak kalacaktır. Bununla birlikte, karnı aç olan bir kişi, ikisi arasında bir seçim yapabilir.

Bu tür seçimleri belirli bir sıra ile incelemek, düşünbilim üzerine düşen bir görev olmuştur. Bir bilim dalı, kendi başına gelişemez. Ancak insanların çalışması ile ortaya çıkabilir ya da geçerliliğini yitirip ortadan kalkabilir.[4]

Bir bilim dalının sonu nasıl gelir? Simya nasıl öldü? Coğrafya nasıl kılık değiştirip, çevre sorunları araştırmasına dönüştü? Her bir atılımın ardında düşünceler vardır. Düşünbilimciliğin düşüncelerinin ardında ne vardır?

En önce, bir düşüncenin ardında bilgi vardır. Dolayısı ile her düşünce, bir bilgi yatağının üzerindedir. O bilgi yatağı ne denli yüksek olursa, o düşünce de o denli yüksek olabilir. Bu arada, 'düşünsel,' 'düşüncesel' gibi sözcük değişiklikleri ile 'bilimsel' olup olmadığını anlatmaya çalışmanın da yararı ne olabilir? Eğer ileri sürülen düşünce, yüksek bilgi üzerinde gerçekleşiyor ise, 'bilimsellik' (düşüncenin 'bilimsel' olup olmadığı üzerine tartışmalara girmek) tutturmanın gereği yoktur. Kaldi ki, en gelişmiş düşüncelerin bilimsel (her ne demek ise) kaynaktan değil, dünya değiştirici deneylerden geçmişlerce üretildiği de ileri sürülebilir.[5]

Hiçbir olayın kesin tanımı uzun süreli olmayacaktır. İnsan düşünce yapısı sürekli olarak bilgilerle donatılır. Yeni bilgiler, eski tanımları alıp süpürür. Bu da, içinde yaşanan süreci kolaylıkla değiştirebilir. Ancak, yeni gelen süreç, bilgi üzerine kurulmuştur. Bu yeni bilginin kaynağını bilmeden, yeni sürece balıklama dalmak, belki de yaşama o anda son vermek anlamına gelebilir. Yeni süreci başlatan yeni düşüncelerin, belki de bir kapan olabileceğine bakmak gerekir. Yeni düşünceler belki de yağılarca, ama yağı olarak görülmemek için geliştirilmiş olabilir. Bu durum nasıl anlaşılacaktır? Yağıdan daha derin bilgili olarak! Bu işlemlere ışık tutacak kişiler de uzun suredir bilinirler.[6] Günümüzde yasayanlarca da bilinirler:

Bir zamanlar, iki kızıyla birlikte yaşayan yaşlı bir adam vardı. Kızları, herşeyi merak eder ve pek çok soru sorarlardı.

Babaları soruların kimine yanıt verebilirken, kimilerini yanıtsız bırakırdı. Ve kısa bir süre sonra kızlar, tüm sorularına yanıt verebilecek birine gereksinim duymaya başladılar. Bu nedenle babaları onları, dağda tek başına yaşayan bir bilge kişinin yanına göndermeye ka

Kızlar, kısa bir süre sonra bilge kişinin yanına gittiler ve ona, ardı arkası kesilmeyen sorular sormaya başladılar. Sorular, sorular, sorular...

Babalarının aksine, bilge kişi kızların tüm sorularını yanıtlayabiliyordu.

erekek, kızların canı sıkılmaya başlamıştı. Ne sorarlarsa sorsunlar, bilge kişi soruları tek tek yanıtlayabiliyordu. Zaman geçtikçe bilge kişinin her soruyu yanıtlayabilmesi karşısında kızmaya başladılar. Ona bir oyun oynayıp, yanıtlamayacağı bir soru bulm

Bir gün büyük kız kardeş, elinde, masmavi, sevimli bir kelebekle geldi eve.

"Aklıma çok güzel bir fikir geldi" dedi, küçük kız kardeşine. kelebeği ellerimde saklayacağım ve bilge kişiye gidip, ellerimin içindeki kelebeğin canlı mı yoksa ölü mü olduğunu soracağım."

Sonra da, bilge kişiye yapacağı oyunu açıkladı:

"Bilge kişi kelebeğin ölü olduğunu söylerse, ellerimi açacağım ve kelebeği serbest bırakacağım. Canlı olduğunu söylerse, o zaman ellerimi sıkıca kapatacağım ve 'Bilemediniz işte... Kelebek ölü' diyeceğim. Yani ne yanıt verirse versin, sonunda sorumun doğru yanıtını bilememiş olacak."

İki kız kardeş, akıllarına koyduklarını yapmak için gittiler, bir ağacın altında oturan bilge kişiye bir soru sormak istediklerini söylediler. Büyük kız kardeş, arasında kelebeği sakladığı ellerini uzatarak, bilge kişiye sordu:

"Ellerimin arasında bir kelebek var" dedi. canlı mı yoksa ölü mü ?"

Bilge kişi, iki kız kardeşin yüzlerine baktı ve bir süre birşey söylemedi. Sonra gülümseyerek onlara, yaşamları boyunca kulaklarında küpe olarak kalacak bir yaşam dersi verdi:

"Sen akıllı bir kızsın" dedi. "Bu sorunun yanıtı da, aynen

Bu örnekte de gösterildiği gibi, 'düşünmek' belirli adım-adım kalıplar içinde gelişir. Düşünce yöntemlerini anlatan çok kitap yazılmıştır. Varılmak istenen sonucu önceden belirleyip, o sonuca ulaşmak için geliştirilen düşünce yöntemleri çok aksaktır. Bir kişinin kendi ile satranç oynamasına benzer. Başka bir düşünce düzeni de, düşünen kişinin çevresindeki sınırlamalar ile ilgilidir: yeni bir araç satın almak isteyen kisi, elindeki para ve bankadan alabileceği borç ile sınırlıdır. Dolayısı ile, düşünebilmek için, çok soru sormak gerekir. Hem sorulacak sorular, hem de alınan yanıtların ince elenip sık dokunması kaçınılmaz. Yoksa, bilgi kaybolacaktır.

İçinde yaşadıkları olayları gelecek kuşaklara aktarmak isteği ile ilk kayıt altına almaya başlayanlar, uğraşlarına "soru sormak" tanımını verdiler. yerde, kendi yaptıkları yanlışları ve sonuçlarını çocuklarına anlatmak, gelecekte yaşayacakların bu yanlışlara yeniden girmeleri

Kısa süre sonra, bu soru sorma yöntemi "doğruyu aramak" isteği ve o yöndeki düzenleme düşünceleri ile birleşti.

beş yüz ile dört bin yıl önce yer alan bu gelişmeler, günümüz olaylarını

[8] Dolayısı ile düşünbilim, Türkçe'de "doğruyu aramak" olarak tanımlanabilir. Doğruyu aramaya başlar iken, düşüncelerin kökenine ulaşmak kaçınılmaz. Sonra da, sorulması gerekli soruların başında gelen "Kimin Yararına" dır. Yeni süreç, kime yarayacaktır, kime gelir sağlayacaktır. Üstelik, gelir sağlamak isteyen, sonuca adım-adım yaklaşmak isteyebileceğinden, süreci de adım-adım değiştirmek yolunu seçebilir. Dolayısı ile, ince eleyip sık dokuyarak o adımları izlemek ve doğruyu aramak kaçınılmazdır.

Düşünbilim, saplantıların renkleri arkasına da saklanabilir; diğer inançların da. Eski Yunan sürecinde, Dünya'nın düz olduğu, Cebelitarık boğazından çıkan geminin Dünya'dan düşeceğine de inanılır idi. Hristiyan kilisesi de, Dünya'nın, Uzay'ın tam ortasında olduğunu ileri sürdüğü gibi, kilise düşüncesinin diğer bütün düşüncelerden daha yüksek düzeyde olduğunun da inanılmasını Hristiyanlığın önkoşulu olarak ileri sürdü. Her iki dünya görüşü de birer düşünbilim dalı olarak görüldü. Hem de diğer görüşlere yaşam alanı vermeyen tekelci bir tutum da takındı. Bu tür tekelci düşünceler ara-sıra kapsadıkları yöre içinde tek başlarına gelişebilir, diğer düşünceleri öldürebilirler. Ancak, diğer düşünceler ölmez; gizli de olsa, yaşarlar.

Bir düşünceye karşı çıkan diğer düşünceler, belirli bir yarışmayı gerektirir. Çin, öz oğlu olan Konfüçyus'un düşünbilimi içinde yaşar iken,

komşusu Hindistan'dan Budizm çıkageldi. Çin içinde bu iki değişik düşünbilim arasındaki yarışma birkaç yüzyıl sürdü. İkisi de birbirini yenemedi. Ancak, Budizm de Çin'e yerleşmeyi başardı. Hem de, Budizm, doğduğu yer olan Hindistan'daki yerini kaybettikten sonra.

Budizm, Hindistan' daki Hindu düşüncesine karşı ortaya çıkmış idi. Bir başkaldırma idi. Hindu tapınakları Hindistan topraklarının çok büyük bir bölümünü elleri altında tutuyorlar idi. Bu da, toplumun yiyecek yetiştirmesini engelliyor idi. Budizm'in Hinduizme başkaldırması da aynen Hristiyanlığın da Museviliğe karşı bir başkaldırma olması gibidir. Ancak, Hinduizm Budistleri gene kendi içine çekmeyi başardı. Hem de Budistleri, Budizm'in, Hinduizm' in ancak bir kolu olduğuna inandırarak. Bu tür bir 'yeniden inandırma' yakın ya da uzak ileride Hristiyanlık ile Musevilik arasında da yaşanacak mı?

Parasalcılık da, malcılığa karşılık olarak gelişti. Parasalcılıkta, parası olan herhangi bir malı satın alabilir. Malcılıkta ise, her malcının ancak belirli konularda alışveriş yapmak olanağı vardır. Her kişi parasalcı olabilir. Malcılıkta, malcı bir ailenin içinde doğmak gereklidir. Bir parasalcının her gün bütün varlığını yitirmesi olanağı vardır. Bir malcı ise, malcılık topluluğu içinde önüne konulmuş kuralları çiğnemedikçe, varlığını kaybetmesi çok güçtür. Parasalcılar, içinde bulundukları tuğa istediklerini yaptırabilirler. Malcılık ise, alış-verişçileri tuğ yönetimi altında tutar. Parasalcıların bütün istediği daha çok para kazanmaktır. Malcılar ise, içinden çıktıkları toplumun gelirlerinin giderlerinden daha çok olması için de çalışırlar. Dolayısı ile, parasalcılık da, malcılık da birer Tuğ düşüncesi olarak kullanılabilir. Bir tuğ düşüncesinin de, bir tuğun bütün uluslararası ilişkileri üzerinde etkisi vardır.

Bir tuğ yönetimi, gelirlerini hangi yoldan toplayacağını belirlemek durumundadır. Sovyetler, devletçilik yolu ile toplumun ve toplum içindeki bireylerin gereklerini sağlamak yolunu seçtiler. Bütün üretim kurumları ve gereçlerinin yaratıcısı ve sahibi tuğ yönetimi idi. Bu tür yönetim, malcılığa ve parasalcılığa karşı geliştirilmiş idi. Parasalcılığı da, Malcılığı da yenemedi ve her ikisine yenik düştü. Her tür tuğ yönetiminde aksaklıklar olacaktır. Eninde sonunda, tuğu yönetenler insandır. İnsanların da yumuşak karınları vardır. O yüzden, yenilmeler parasalcılıkta da, malcılıkta da görülecektir. Ancak, bir düşünbilim girişimi 'yenildiğinde,' o 'oyun' bitmiş sayılmaz. Sovyetler birliği yenildi, altından Sovyetlerin içine gizlenmiş Rusya çıktı. O Rusya' da, şimdi parasalcılık ile malcılık arasında bir denge kurup belki de devletçiliği sürdürmek için çalışıyor. Tuğunun içindeki tuğun kurduğu ve yönettiği kurumlarca mal satıyor.

Eski Roma tuğu da askeri düzen düşünbilimi ile genişledi ve yaşadı. Önce komşularını yönetimi içine aldı, sonra da, yiyeceğini sağlama bağlamak için daha uzak yerlerdeki (Kartaca ve Mısır gibi) tahıl yetiştiren bağımsız toplumları askeri güç ile bastırarak kendi tuğ yönetimine kattı. Ordusu içindeki yaşlanmış askerleri terhis ettiğinde, onları yeni bastırılmış ve Roma tuğu içine katılmış yerlere yerleştirip yeni şehirler kurdu. Böylelikle, Tuğun merkezi olan Roma şehrindeki yurttaşlarına parasız tahıl dağıtabildi. Bu yoldan, yurttaşlarının Roma düşünbilimine karşı çıkmalarını önledi. Belirli bir yerde de, Osmanoğlu bu düzeni benimsedi ve uyguladı. Ancak, bu tür genişlemenin de doğal sınırları vardır. O doğal sınırlar, merkezin nerede olduğuna bağlıdır; ulaşıldığında, uçlar da kopmaya başlar. Bu tür kopmalar Moğol tuğunda da görüldü; daha sonra, günümüz sömürgecilğinde de.

Eski bir deyim vardır: "Dede parayı kazanır; oğul, saklar; torun, savurur." [9] Bu tür uç adımlı bir deyim daha vardır: "Milyoner olmak isteyen, iş dünyasına girsin; Milyarder olmak için can atanlar, yönetime katılsın; Daha çok para kazanmak için, savaş çıkarmak gereklidir." Kısacası: önemli olan, bir tuğun oyun dışı kalmamasıdır. Sırası ile kazanıp, gerektiğinde de kaybedecektir. Yeter ki, kayıp, tuğun ortadan kalkmasına yol açmasın. Bu durumda, tuğ düşünbilimi gerçekleri de saklamak için kullanılabilir.

Unutulmaması gerekir ki, bir tuğ, düşünbilimsiz yaşayamaz. Yaşamaya çalışır ise, o toplum ortadan kalkacaktır. Eğer bir toplumun düşünbilimi diğer toplumlarca bilinir ise, karşı girişimler ile o düşünbilim de etkisizleştirilebilir. O yüzden, pek çok tuğ, düşünbilimlerini başka düşünbilimleri altında saklamaya çalışır. Böylelikle, tuğun öz düşünbiliminin etkisizleştirilmesini önlemek amaçlanır. Eğer bir toplumun düşünbilimi "Kızıl Elma" ise, diğer toplumlar birleşerek yeni atılımlara girebilir, Kızıl Elma'yı 'çürük elma' durumuna düşürebilirler. Bütün bu işlemler günümüzde açıkça gözlenebilen eylemlerdir.

Bir tuğun düşünbilimini oluştürmak da, yukarıda belirtilen nedenler dolayısı ile, çok incelik gerektirir. Toplum bireylerinin de bu tuğ düşünbilimine katkıda bulunmaları gerekir. Bu katkı, tuğun mayasındaki değerleri yansıtabileceği gibi, içinde yaşadığımız Uzak' ın gerçeklerini de göz ardı edemez. Toplumun karşı çıkacağı bir düşünbilim, başarıya ulaşamaz. Doğa'nın değişmez yasaları vardır. Bu yasalar matematik ve fizik yolları ile anlaşılmalı çalışılır. Araştıran bilim dallarının adları ne olursa olsun, Doğa'nın yasalarına karşı gelinemez. Uzak' daki Karadelikler, Uzak' daki sayısız Güneş düzenlerini yutabilir, yutmaktadır. Doğa bilimleri her gün

anlayışlarını ve bilgilerini geliştirirler. Buna karşılık, insanlığın yönetim üzerine edindiği bilgiler değişmeyecektir. Bütün bilinen yönetim düzenleri, Dünya'nın oluşumundan bu yana denenmiştir. Eksik kalan, bütün toplumların bu gerçeği öğrenip anlamasıdır. Daha sonra gelen adım da, açgözlülüğün üzerinde bir tutum ile işbirliğine girmektir. Ancak, insan yapısındaki bir eksiklik de---kişilerin öz varlık kayıtlarında yazılı olduğu gibi-- -yaşamak için diğer insanları kurban etmek eğilimidir. O yönden, bir kişinin ve toplumun yaşamını sürdürebilmesi de, gerçek bilgilerinin derinliğine bağlıdır; inançlarına değil.

-
- [1] Hasan Bulent Paksoy, "Bilmek Anlamak, Yapmak"
(Florence: Carrie/European University Institute, 2008)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf
- [2] bkz: HB Paksoy,
(Lawrence, KS: Carrie, 2001). JA71 .P35 2001, OCLC: 48632134.
İkinci baskı (Malaga: , 2006); Ucuncu baskı: (Charleston: BookSurge, 2006) ISBN: 978-1-4196-2550-3
<http://www.eumed.net/entelequia/pdf/b002.pdf> Türkcesi: Ceviren, Osman Karatay,
(Çorum: KaraM, 2005) ISBN:975-6467-09-6.
- [3] HB Paksoy, "Identity of Candied Watermelon"
(Florence: Carrie/European University Institute, 2005)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-11/paksoy_lectures-on-central-asia.pdf
- [4] Hasan Bulent Paksoy, "Tarihin değil, Tarihcinin son'u"
(Florence: Carrie/European University Institute, 2006)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-10/paksoy_dusuncelerin-kokenleri.pdf
- [5] Hasan Bulent Paksoy, "Bilmek, Anlamak, Yapmak"
(Florence: Carrie/European University Institute, 2006)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf
- [6] HB Paksoy, ***The Bald Boy Keloğlan and the Most Beautiful Girl in***
(Lubbock: ATON, 2003)
[http://aton.ttu.edu/pdf/The Bald Boy Keloğlan and the Most Beautiful Girl in the World.pdf](http://aton.ttu.edu/pdf/The_Bald_Boy_Keloğlan_and_the_Most_Beautiful_Girl_in_the_World.pdf)

- [7] "Senin Ellerinde" (Lubbock: Archive of Turkish Oral Narrative—Texas Tech University, 2002)
http://aton.ttu.edu/SENIN_ELLERINDE.asp
- [8] Hasan Bulent Paksoy, "Kutluk Veren Bilgi ve 26 Agustos'a Giden Yol" " (Florence: Carrie/European University Institute, 2006)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-10/paksoy_dusuncelerin-kokenleri.pdf
- [9] Hasan Bulent Paksoy, "Evrin Dusesinin Devrimi" (Florence: Carrie/European University Institute, 2008)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf
- Hasan Bulent PAKSOY**

Düşünbilim

İlk yayın Tarihi: 2012-06-27

“Düşünmek” yeteneği, bütün bilimlerin anasıdır. Düşünbilim bu yüzden dünya üzerinde diğer bilim dallarından önce ortaya çıkmıştır. Diğer bilim dalları, Düşünbilim’ den, uzun bir süre içinde, teker teker ayrılmışlardır. Ancak, Düşünbilim, bütün bilim dallarına yol gösterici türde yaşamayı sürdürmektedir. Özellik ile bütün bilimlerin geçmişlerinin kaydını tutmaktadır.

Düşünmek, nedir? Nasıl düşünülür? “Susadım, gidip bir bardak su içeyim” düşünmek midir?[1] Dünya, düşünceler yarışı üzerine kurulmuştur. Bütün atılımların ardında en önce düşünceler vardır. Ancak, ileri sürülen düşüncelerin ardında baksa düşünceler de bulunur. Örneğin, Arap ordularının İran’ı ele geçirmesi sonucu ortaya çıkan sorunlar İranlı ileri gelenlerin düşünmesine neden oldu. O süreçte bütün Araplar Sünni idi. Hz. Ali’nin ilk Halife olmasını isteyenler, Hz. Ali’nin dördüncü halifelğe düşürülmesini kendilerine yediremediler. Bu da, Hz. Muhammed’in yaşamı sırasında Şiiliğin (ayrıcılık) oluşmasına neden oldu. İranlılar, bu durumu kullanarak, Şiiliğe geçip, İranlıları Araplardan ve Arap etkisinden korumayı basardılar. İran mayasının, Arap mayası içinde yok olmasını önlediler. Araplar bu ayrılığı bu gün de unutmuş değiller. Dolayısı ile konu, din değil; ardında yatan başka nedenlerdir.

Çok uluslu toplumlarda ve kimliklerde bu tür uygulamalara denk gelmek çok daha kolaydır. Büyük bir toplum içinde yaşayan küçük toplumlar, değişik dış nedenler ile ana topluma katılmak istemeyebilir. O yüzden, o küçük toplum, kendini diğer toplumlardan ayrı tutmak için elinden geleni yapabilir.[2] Çekler, Habsburg İmparatorluğu içinde, Almanca yerine Çek dilinde eğitim yapan üniversite kurulmasını istediler. O açıdan, Habsburg İmparatorluğu’ nun yıkılmasına yordam verdiler. Soy açısından Ruslara yakınlıkları nedeni ile, Birinci Dünya Savaşı’ nda Ruslara yakınlaştılar. Kısa sürede, bu yakınlaşmanın Çekliğe yaramadığını anladılar, bağımsızlık yolunu

seçtiler. Bu bağımsızlık kolay olmadı; hem insan hem para açısından çok gider gerektirdi. Bu tür örnekler, her gün yer almakta olup çevrede de gözlemlenebilir.

Bu tür uyuşmazlığın ardındaki düşünceler nelerdir? Çok mayalılık mı, hoşgörü mü? Çok mayalılığı ve hoşgörülülüğü anlayabilmek için, önce belirli bir öz mayayı bilmek gerekmez mi? Bu öz maya'nın, diğer etkenlerden arınmış olarak araştırılması gereklidir. Üzüm, üzumdür; karpuz da karpuz. Üzüm-karpuz ya da karpuz-üzüm adlı bir yiyecek olamaz. [3] Üzüm ile karpuz bir kase içine konularak salata yapılabilir. Ancak, üzüm gene üzüm, karpuz da gene karpuz olarak kalacaktır. Bununla birlikte, karnı aç olan bir kişi, ikisi arasında bir seçim yapabilir.

Bu tür seçimleri belirli bir sıra ile incelemek, düşünbilim üzerine düşen bir görev olmuştur. Bir bilim dalı, kendi başına gelişemez. Ancak insanların çalışması ile ortaya çıkabilir ya da geçerliliğini yitirip ortadan kalkabilir.[4]

Bir bilim dalının sonu nasıl gelir? Simya nasıl öldü? Coğrafya nasıl kılık değiştirip, çevre sorunları araştırmasına dönüştü? Her bir atılımın ardında düşünceler vardır. Düşünbilimciliğin düşüncelerinin ardında ne vardır?

En önce, bir düşüncenin ardında bilgi vardır. Dolayısı ile her düşünce, bir bilgi yatağının üzerindedir. O bilgi yatağı ne denli yüksek olursa, o düşünce de o denli yüksek olabilir. Bu arada, 'düşünsel,' 'düşüncesel' gibi sözcük değişiklikleri ile 'bilimsel' olup olmadığını anlatmaya çalışmanın da yararı ne olabilir? Eğer ileri sürülen düşünce, yüksek bilgi üzerinde gerçekleşiyor ise, 'bilimsellik' (düşüncenin 'bilimsel' olup olmadığı üzerine tartışmalara girmek) tutturmanın gereği yoktur. Kaldi ki, en gelişmiş düşüncelerin bilimsel (her ne demek ise) kaynaktan değil, dünya değiştirici deneylerden geçmişlerce üretildiği de ileri sürülebilir.[5]

Hiçbir olayın kesin tanımı uzun süreli olmayacaktır. İnsan düşünce yapısı sürekli olarak bilgilerle donatılır. Yeni bilgiler, eski tanımları alıp süpürür. Bu da, içinde yaşanan süreci kolaylıkla değiştirebilir. Ancak, yeni gelen süreç, bilgi üzerine kurulmuştur. Bu yeni bilginin kaynağını bilmeden, yeni sürece balıklama dalmak, belki de yaşama o anda son vermek anlamına gelebilir. Yeni süreci başlatan yeni düşüncelerin, belki de bir kapan olabileceğine bakmak gerekir. Yeni düşünceler belki de yağılarca, ama yağı olarak görülmemek için geliştirilmiş olabilir. Bu durum nasıl anlaşılacaktır? Yağıdan daha derin bilgili olarak! Bu işlemlere ışık tutacak kişiler de uzun suredir bilinirler.[6] Günümüzde yasayanlarca da bilinirler:

Bir zamanlar, iki kızıyla birlikte yaşayan yaşlı bir adam vardı. Kızları, herşeyi
rdı.

Babaları soruların kimine yanıt verebilirken, kimilerini yanıtızsız bırakırdı. Ve kısa bir süre sonra kızlar, tüm sorularına yanıt verebilecek birine gereksinim duymaya başladılar. Bu nedenle babaları onları, dağda tek başına yaşayan bir bilge kişinin yanına göndermeye karar verdi.

Kızlar, kısa bir süre sonra bilge kişinin yanına gittiler ve ona, ardı arkası kesilmeyen sorular sormaya başladılar. Sorular, sorular, sorular...

Babalarının aksine, bilge kişi kızların tüm sorularını yanıtlayabiliyordu.

adan aylar geçti. Giderek, kızların canı sıkılmaya başlamıştı. Ne sorarlarsa sorsunlar, bilge kişi soruları tek tek yanıtlayabiliyordu. Zaman geçtikçe bilge kişinin her soruyu yanıtlayabilmesi karşısında kızmaya başladılar. Ona bir oyun oynayıp, yanıtlamayacağı bir soru bulmaya karar verdiler.

Bir gün büyük kız kardeş, elinde, masmavi, sevimli bir kelebekle geldi eve.

"Aklıma çok güzel bir fikir geldi" dedi, küçük kız kardeşine. kelebeği ellerimde saklayacağım ve bilge kişiye gidip, ellerimin kelebeğin canlı mı yoksa ölü mü olduğunu soracağım."

Sonra da, bilge kişiye yapacağı oyunu açıkladı:

"Bilge kişi kelebeğin ölü olduğunu söylerse, ellerimi açacağım ve kelebeği serbest bırakacağım. Canlı olduğunu söylerse, o zaman ellerimi sıkıca kapatacağım ve 'Bilemediniz işte... Kelebek ölü' diyeceğim. Yani ne yanıt verirse versin, sonunda sorumun doğru yanıtını bilememiş olacak."

İki kız kardeş, akıllarına koyduklarını yapmak için gittiler, bir ağacın altında oturan bilge kişiye bir soru sormak istediklerini söylediler. Büyük kız kardeş, arasında kelebeği sakladığı ellerini uzatarak, bilge kişiye sordu:

"Ellerimin arasında bir kelebek var" dedi. canlı mı yoksa ölü mü ?"

Bilge kişi, iki kız kardeşin yüzlerine baktı ve bir süre birşey söylemedi. Sonra gülümseyerek onlara, yaşamları boyunca kulaklarında küpe olarak kalacak bir yaşam dersi verdi:

*"Sen akıllı bir kızsın" dedi. "Bu sorunun yanıtı da, aynen
[7]*

Bu örnekte de gösterildiği gibi, 'düşünmek' belirli adım-adım kalıplar içinde gelişir. Düşünce yöntemlerini anlatan çok kitap yazılmıştır. Varılmak istenen sonucu önceden belirleyip, o sonuca ulaşmak için geliştirilen düşünce yöntemleri çok aksaktır. Bir kişinin kendi ile satranç oynamasına benzer. Başka bir düşünce düzeni de, düşünen kişinin çevresindeki sınırlamalar ile ilgilidir: yeni bir araç satın almak isteyen kisi, elindeki para ve bankadan alabileceği borç ile sınırlıdır. Dolayısı ile, düşünebilmek için, çok soru sormak gerekir. Hem sorulacak sorular, hem de alınan yanıtların ince elenip sık dokunması kaçınılmaz. Yoksa, bilgi kaybolacaktır.

İçinde yaşadıkları olayları gelecek kuşaklara aktarmak isteği ile ilk kayıt altına almaya başlayanlar, uğraşlarına "soru sormak" tanımını verdiler. yerde, kendi yaptıkları yanlışları ve sonuçlarını çocuklarına anlatmak, gelecekte yaşayacakların bu yanlış

Kısa süre sonra, bu soru sorma yöntemi "doğruyu aramak" isteği ve o yöndeki düzenleme düşünceleri ile birleşti.

beş yüz ile dört bin yıl önce yer alan bu gelişmeler, günümüz olaylarını

. [8] Dolayısı ile düşünbilim, Türkçe'de "doğruyu aramak" olarak tanımlanabilir. Doğruyu aramaya başlar iken, düşüncelerin kökenine ulaşmak kaçınılmaz. Sonra da, sorulması gerekli soruların başında gelen "Kimin Yararına" dır. Yeni süreç, kime yarayacaktır, kime gelir sağlayacaktır. Üstelik, gelir sağlamak isteyen, sonuca adım-adım yaklaşmak isteyebileceğinden, süreci de adım-adım değiştirmek yolunu seçebilir. Dolayısı ile, ince eleyip sık dokuyarak o adımları izlemek ve doğruyu aramak kaçınılmazdır.

Düşünbilim, saplantıların renkleri arkasına da saklanabilir; diğer inançların da. Eski Yunan sürecinde, Dünya'nın düz olduğu, Cebelitarık boğazından çıkan geminin Dünya'dan düşeceğine de inanılır idi. Hristiyan kilisesi de, Dünya'nın, Uzay'ın tam ortasında olduğunu ileri sürdüğü gibi, kilise düşüncesinin diğer bütün düşüncelerden daha yüksek düzeyde olduğunun da inanılmasını Hristiyanlığın önkoşulu olarak ileri sürdü. Her iki dünya görüşü de birer düşünbilim dalı olarak görüldü. Hem de diğer görüşlere yaşam alanı vermeyen tekelci bir tutum da takındı. Bu tür tekelci düşünceler ara-sıra kapsadıkları yöre içinde tek başlarına gelişebilir, diğer düşünceleri öldürebilirler. Ancak, diğer düşünceler ölmez; gizli de olsa, yaşarlar.

Bir düşünceye karşı çıkan diğer düşünceler, belirli bir yarışmayı gerektirir. Çin, öz oğlu olan Konfüçyus'un düşünbilimi içinde yaşar iken,

komşusu Hindistan'dan Budizm çıkageldi. Çin içinde bu iki değişik düşünbilim arasındaki yarışma birkaç yüzyıl sürdü. İkisi de birbirini yenemedi. Ancak, Budizm de Çin'e yerleşmeyi başardı. Hem de, Budizm, doğduğu yer olan Hindistan'daki yerini kaybettikten sonra.

Budizm, Hindistan' daki Hindu düşüncesine karşı ortaya çıkmış idi. Bir başkaldırma idi. Hindu tapınakları Hindistan topraklarının çok büyük bir bölümünü elleri altında tutuyorlar idi. Bu da, toplumun yiyecek yetiştirmesini engelliyor idi. Budizm'in Hinduizme başkaldırması da aynen Hristiyanlığın da Museviliğe karşı bir başkaldırma olması gibidir. Ancak, Hinduizm Budistleri gene kendi içine çekmeyi başardı. Hem de Budistleri, Budizm'in, Hinduizm' in ancak bir kolu olduğuna inandırarak. Bu tür bir 'yeniden inandırma' yakın ya da uzak ileride Hristiyanlık ile Musevilik arasında da yaşanacak mı?

Parasalcılık da, malcılığa karşılık olarak gelişti. Parasalcılıkta, parası olan herhangi bir malı satın alabilir. Malcılıkta ise, her malcının ancak belirli konularda alışveriş yapmak olanağı vardır. Her kişi parasalci olabilir. Malcılıkta, malcı bir ailenin içinde doğmak gereklidir. Bir parasalcının her gün bütün varlığını yitirmesi olanağı vardır. Bir malcı ise, malcılık topluluğu içinde önüne konulmuş kuralları çiğnemedikçe, varlığını kaybetmesi çok güçtür. Parasalcılar, içinde bulundukları tuğa istediklerini yaptırabilirler. Malcılık ise, alış-verişçileri tuğ yönetimi altında tutar. Parasalcıların bütün istediği daha çok para kazanmaktır. Malcılar ise, içinden çıktıkları toplumun gelirlerinin giderlerinden daha çok olması için de çalışırlar. Dolayısı ile, parasalcılık da, malcılık da birer Tuğ düşüncesi olarak kullanılabilir. Bir tuğ düşüncesinin de, bir tuğun bütün uluslararası ilişkileri üzerinde etkisi vardır.

Bir tuğ yönetimi, gelirlerini hangi yoldan toplayacağını belirlemek durumundadır. Sovyetler, devletçilik yolu ile toplumun ve toplum içindeki bireylerin gereklerini sağlamak yolunu seçtiler. Bütün üretim kurumları ve gereçlerinin yaratıcısı ve sahibi tuğ yönetimi idi. Bu tür yönetim, malcılığa ve parasalcılığa karşı geliştirilmiş idi. Parasalcılığı da, Malcılığı da yenemedi ve her ikisine yenik düştü. Her tür tuğ yönetiminde aksaklıklar olacaktır. Eninde sonunda, tuğu yönetenler insandır. İnsanların da yumuşak karınları vardır. O yüzden, yenilmeler parasalcılıkta da, malcılıkta da görülecektir. Ancak, bir düşünbilim girişimi 'yenildiğinde,' o 'oyun' bitmiş sayılmaz. Sovyetler birliği yenildi, altından Sovyetlerin içine gizlenmiş Rusya çıktı. O Rusya' da, şimdi parasalcılık ile malcılık arasında bir denge kurup belki de devletçiliği sürdürmek için çalışıyor. Tuğunun içindeki tuğun kurduğu ve yönettiği kurumlarca mal satıyor.

Eski Roma tuğu da askeri düzen düşünbilimi ile genişledi ve yaşadı. Önce komşularını yönetimi içine aldı, sonra da, yiyeceğini sağlama bağlamak için daha uzak yerlerdeki (Kartaca ve Mısır gibi) tahıl yetiştiren bağımsız toplumları askeri güç ile bastırarak kendi tuğ yönetimine kattı. Ordusu içindeki yaşlanmış askerleri terhis ettiğinde, onları yeni bastırılmış ve Roma tuğu içine katılmış yerlere yerleştirip yeni şehirler kurdu. Böylelikle, Tuğun merkezi olan Roma şehrindeki yurttaşlarına parasız tahıl dağıtabildi. Bu yoldan, yurttaşlarının Roma düşünbilimine karşı çıkmalarını önledi. Belirli bir yerde de, Osmanolu bu düzeni benimsedi ve uyguladı. Ancak, bu tür genişlemenin de doğal sınırları vardır. O doğal sınırlar, merkezin nerede olduğuna bağlıdır; ulaşıldığında, uçlar da kopmaya başlar. Bu tür kopmalar Moğol tuğunda da görüldü; daha sonra, günümüz sömürgecilğinde de.

Eski bir deyim vardır: "Dede parayı kazanır; oğul, saklar; torun, savurur." [9] Bu tür uç adımlı bir deyim daha vardır: "Milyoner olmak isteyen, iş dünyasına girsin; Milyarder olmak için can atanlar, yönetime katılsın; Daha çok para kazanmak için, savaş çıkarmak gereklidir." Kısacası: önemli olan, bir tuğun oyun dışı kalmamasıdır. Sırası ile kazanıp, gerektiğinde de kaybedecektir. Yeter ki, kayıp, tuğun ortadan kalkmasına yol açmasın. Bu durumda, tuğ düşünbilimi gerçekleri de saklamak için kullanılabilir.

Unutulmaması gerekir ki, bir tuğ, düşünbilimsiz yaşayamaz. Yaşamaya çalışır ise, o toplum ortadan kalkacaktır. Eğer bir toplumun düşünbilimi diğer toplumlarca bilinir ise, karşı girişimler ile o düşünbilim de etkisizleştirilebilir. O yüzden, pek çok tuğ, düşünbilimlerini başka düşünbilimleri altında saklamaya çalışır. Böylelikle, tuğun öz düşünbiliminin etkisizleştirilmesini önlemek amaçlanır. Eğer bir toplumun düşünbilimi "Kızıl Elma" ise, diğer toplumlar birleşerek yeni atılımlara girebilir, Kızıl Elma'yı 'çürük elma' durumuna düşürebilirler. Bütün bu işlemler günümüzde açıkça gözlenebilen eylemlerdir.

Bir tuğun düşünbilimini oluştürmak da, yukarıda belirtilen nedenler dolayısı ile, çok incelik gerektirir. Toplum bireylerinin de bu tuğ düşünbilimine katkıda bulunmaları gerekir. Bu katkı, tuğun mayasındaki değerleri yansıtabileceği gibi, içinde yaşadığımız Uzak' ın gerçeklerini de göz ardı edemez. Toplumun karşı çıkacağı bir düşünbilim, başarıya ulaşamaz. Doğa'nın değişmez yasaları vardır. Bu yasalar matematik ve fizik yolları ile anlaşılmaya çalışılır. Araştıran bilim dallarının adları ne olursa olsun, Doğa'nın yasalarına karşı gelinebilir. Uzak' daki Karadelikler, Uzak' daki sayısız Güneş düzenlerini yutabilir, yutmaktadır. Doğa bilimleri her gün

anlayışlarını ve bilgilerini geliştirirler. Buna karşılık, insanlığın yönetim üzerine edindiği bilgiler değişmeyecektir. Bütün bilinen yönetim düzenleri, Dünya'nın oluşumundan bu yana denenmiştir. Eksik kalan, bütün toplumların bu gerçeği öğrenip anlamasıdır. Daha sonra gelen adım da, açgözlülüğün üzerinde bir tutum ile işbirliğine girmektir. Ancak, insan yapısındaki bir eksiklik de---kişilerin öz varlık kayıtlarında yazılı olduğu gibi-- -yaşamak için diğer insanları kurban etmek eğilimidir. O yönden, bir kişinin ve toplumun yaşamını sürdürebilmesi de, gerçek bilgilerinin derinliğine bağlıdır; inançlarına değil.

-
- [1] Hasan Bulent Paksoy, "Bilmek Anlamak, Yapmak"
(Florence: Carrie/European University Institute, 2008)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf
- [2] bkz: HB Paksoy,
(Lawrence, KS: Carrie, 2001). JA71 .P35 2001, OCLC: 48632134.
İkinci baskı (Malaga: , 2006); Ucuncu baskı: (Charleston: BookSurge, 2006) ISBN: 978-1-4196-2550-3
<http://www.eumed.net/entelequia/pdf/b002.pdf> Türkçesi: Ceviren, Osman Karatay, (Çorum: KaraM, 2005) ISBN:975-6467-09-6.
- [3] HB Paksoy, "Identity of Candied Watermelon"
(Florence: Carrie/European University Institute, 2005)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-11/paksoy_lectures-on-central-asia.pdf
- [4] Hasan Bulent Paksoy, "Tarihin değil, Tarihcinin son'u"
(Florence: Carrie/European University Institute, 2006)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-10/paksoy_dusuncelerin-kokenleri.pdf
- [5] Hasan Bulent Paksoy, "Bilmek, Anlamak, Yapmak"
(Florence: Carrie/European University Institute, 2006)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf
- [6] HB Paksoy, ***The Bald Boy Keloğlan and the Most Beautiful Girl in***
(Lubbock: ATON, 2003)
[http://aton.ttu.edu/pdf/The Bald Boy Keloğlan and the Most Beautiful Girl in the World.pdf](http://aton.ttu.edu/pdf/The_Bald_Boy_Keloğlan_and_the_Most_Beautiful_Girl_in_the_World.pdf)

- [7] "Senin Ellerinde" (Lubbock: Archive of Turkish Oral Narrative—Texas Tech University, 2002)
http://aton.ttu.edu/SENIN_ELLERINDE.asp
- [8] Hasan Bulent Paksoy, "Kutluk Veren Bilgi ve 26 Agustos'a Giden Yol" " (Florence: Carrie/European University Institute, 2006)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-10/paksoy_dusuncelerin-kokenleri.pdf
- [9] Hasan Bulent Paksoy, "Evrin Duncesinin Devrimi" (Florence: Carrie/European University Institute, 2008)
http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-12/UZAYSAL%20YONETIM%20BEKLERKEN_Paksoy.pdf
- Hasan Bulent PAKSOY**

Düşüncelerin Kökenine İnme

Hasan Bülent Paksoy, DPhil

Bir düşüncenin kökenine inmek için, iki ayrı yol var. Sonuçları tektir: kimliği koruma çalışması.

1. Japonya'ya Savaş sonrası "alfabeni değiştir; modernleş" uyarısı yapılmış idi. Japonlar, bu öneriyi keninlikle gerçekleştirmeyeceklerini yaşamları ile gösterdiler. Çünkü, "modernleş" dürtüsünün nedenini araştırdılar. Eğer değiştirecek olsalar, kimliklerinin derinliklerinden kopmak gibi istemedikleri bir sonuç ortaya çıkacak idi. Belki de, Japonlardan istenen de bu idi.

2. Japonlar, bütün dünya ülkelerine öğrenci gönderip dünya biliminin o günkü düzeyini öğrendiler. Bu da, dünya ülkelerine Japonya'dan neler satabileceklerini gösterdi. Ham maddeleri diğer ülkelerden getirtip, işleyip üretim yaptılar. Ama, kimliklerini korudular.

Bu yoldan, ilk basamakta sattıklarından kazandıklarını araştırma-geliştirme'ye yatırdılar. Sonuçlar açık. Günümüzde en ileri düzey gereç, üretim ve düşünceleri uyguluyorlar.

Bu uygulamaların en az dört basamağa bölündüğünü de göz önünde tutulmalı. Bunlar tek adımda olmadı. Yüz yıl süre içinde gerçekleştirildi.

Japonların düşüncelerinin kökeninde Japon kalmak, kimliklerinden ödün vermemek var idi. Ve, bu başlangıç düşünceden, gene kimliklerini değiştirmeden geliştirme yolunu seçtiler.

Örnek: Japon toplumu, (Türkçe deyimlerle) bir han, büyük beyler, küçük beyler, elleri ile üreten küçük işleyiciler, piring yetiştiren çiftçiler ve alışverişçilerden oluşuyor idi.

Küçük beyler Samurai ler idi. Bu Samurailerin önce kılıç taşıma yetkileri ellerinden alındı ve özgün kılıkları genel toplumun giysileri ile değiştirildi. Sonra da, onları Japonya dışına satış yapacak ve Japonya'ya gelir getirecek

işler yapmaya yönlendirdiler. Samurailer de, özel olarak yetiştirildikleri savaş yapmak görevlerini, silahlarını kılıç'dan kalem'e çevirip sürdürdüler, sürdürmekte.

Büyük beyler ise, küçük işleyicilere, günün en ileri yöntemleri ile ürettikleri bütün gereçlerin en küçük parçalarını yapmayı öğrettiler. Böylelikle büyük beylerin kurdukları büyük üretimciler, varlıklarını binlerce, onbinlerce küçük üretici temeli üzerine kurdular. Bu da, büyük kuruluşların toplumca desteklenmesi anlamına geldi. İyi ve yüksek düzeyde üretim yapılmasına yordam verdi, gelirlerinden bütün toplum yararlandı. Alış-veriş kuruluşları ile, toplum bireyleri arasında düşüncesel ve parasal uçurum yaratılmadı.

Ülkenin gelir ve giderleri Japon tuğ'unun düzenlemesi ile yükselir iken, Japon mayası ile öğünen bireyler Japon mayasını oluşturan görsel, yazılı, ezgili ve ilgili bütün kesimleri üzerine eğilip bu geleneksel verileri geliştirdiler. Örneğin, Japon "saz"ı Samizen ile, "Batı" kökenli Ravel'in Bolero'sunu bile seslendirebildiklerini gururlanarak gösterdiler. Manga'ları dünya'nın pekçok yerinde okunuyor. Yemekleri, dünyanın en sevilenleri arasına girdi. O denli ki, diğer Asya toplumlarından gelen kişiler, değişik Avrupa ve Amerika ülkelerinde Japon aşevleri açmaya başladılar.

Unutulmaması gerekir ki, kimliklerin kök tutması için en önemli düşünce, bir varılmak istenen sonucu bilmek ve o uğurda çalışmaktır.¹ O varılmak istenen sonucun gerekliliğini öğrenmek, doğum ile başlar. Ardından gelen eğitim ile pekiştirilir. Yaşamını kazanma uğraşı ile, doğanın öngördüğü kimlik yerine oturur.

Bu üç basamaklı oluşma düzenine dışarıdan bir engel konulduğunu varsayalım. Bir Eskimo balası, Nijerya'ya götürülüp, Nijeryalı olarak yetiştirilecek olursa, o bala'nın kimliği ne olacaktır? Osmanlı yetkilileri bu durumu çok iyi biliyorlardı. İlk Mektep sonrası yaşlardaki Türk gençleri Avrupa ülkelerinde Türk olmayan aileler yanına yerleştiriliyor, ora geleneklerine göre, ora dillerini öğrenerek, gitim düzeninden geçerek büyüyorlardı. Osmanlı ordusu o ülkelere doğru yürümeye başlayınca, o gençler öncülük yapıyordu. Birkaç yüzyıl sonra, İngilizler bu uygulamayı Osmanlılara karşı kullanmaya başladılar. Nazi Almanlar ise, Almanya'dan diğer ülkelere göç etmiş Almanları, Nazi Almanya çıkarları için kullandılar.

Günümüzde, Çinli gençler, ailelerince ABD ye götürülmekte, orta okul'a yazdırılmakta. Bugün yalnız Texas eyaletinde yüz on bin orta ve lise öğrencisi Çinli var. Bu öğrencilerin küçük bir bölümü, Texas eyalet bütçesinden ödeme yapılarak, "Uluslararası Önderlik Okullarında" Anglo

Amerikalı gençler ve Meksika Amerikalı gençlerle birlikte eğitilmekteler. Hem de, her biri üç dili bilecek düzeyde, üç dilde birden: Çince, İngilizce ve İspanyolca olarak. Dünya ilerlemekte.

1 Hasan Bulent Paksoy, "Toplum olarak varılmak istenen sonuç nedir?"
(Florence: Carrie/European University

Institute, 2006)

http://www.academia.edu/500393/Dusuncelerin_Kokenleri

“Hiçbirşey Bilmemek Yönetimi”

Hasan Bülent Paksoy, DPhil

Know Nothing Party¹ 1840 ve 1850li yıllarda etkili olan, Çoğulcu Yönetime Katılım Birimlerinden² biri idi. Bu birim'in temel ilkelerinden ikisi, 1) yeni göçmenlerin gelmelerine engel olmak 2) Katolik hristiyanların Amerikan toplumu içinde varlığına karşı çıkmak idi.

Düşüncesellik, bütün bilimlerin anasıdır. Doğru'yu aramaktır.³ Bilimler teker teker ayrılıp, kendi başlarına buyruk olduklarını söylediler. Bir gün geldi, bütün bilimlerin böyle başı-bozuk nereye gittiği sorgulanmaya başladı. Bilimlerin düşünce kökenlerinin gücünü yitirdiği, 'ilerlemek' hırsı ile nereye gittiklerini ve gideceklerini bilmedikleri düşünülmeye başlandı. İnsan ve bitkilerin Öz Varlık Kayıtlarını değiştirerek, bütün yaratıkların kimliklerini değiştirmek yolu ile doğa'yı insanların isteklerine bağlama çalışmaları arttı.⁴ En sonunda, Yapay Us ortaya çıkarıldı.⁵ Görünüş'e göre, bu Yapay Us, bütün Düşünceselliği el'e alıp, insanları ve düşüncelerini dünyadan silebilecek yeteneklere ulaşmayı amaçlıyor.

Bu düzen'in gösterdiği yol, Hiçbirşey'İ Bilmeme biriminin bilmeden gerçekleştirdiklerinin bir özeti oluyor. Yukarıda belirtilen süreçte, ABD'nin bireylerinin çoğunlu tarım ile uğraşıyor idi. Amerikan Başkaldırma Savaşı sonrası, toplum olarak Batı'ya yayılıyorlar, Kızıl Derili olarak bilinen Amerikan yerlilerini Kara Kuvvetlerini kullanarak topraklarından sürdürüyorlardı. Açılan çimenliklere toprağa aç Avrupalılar yerleşiyordu. Yeni yerleşenler, artlarında gelecek yeni göçmenler ile yarışmamak için, göçmen alımının durdurulmasını istiyorlardı. Bu istekler'e inançsal duygular da karışmaya başladı. Avrupa yönetimini bin yıl kadar süre ile elinde tutan Katolik Kilisesine karşı 'Protestan' görüş ABD nin sivil yönetimine ışık tutuyor idi. Kurulan üniversitelerin büyük bir çoğunluğunun tek görevi, o üniversiteyi kuran inançlıların kendi Hristiyanlık dal'ını destekleyecek papaz yetiştirmek idi.⁶ Bu Hristiyan inançlı dalların sayısı yirminci yy ikinci yarısında nereden ise seksen'e varmış idi. ABD yönetiminin önemli önderleri de, kendi çıkarları için, bu Hiçbirşey'İ Bilmeme birimine katılıyorlardı. Şehir ve Eyalet seçimlerini kazanmaya başladılar. Zencilerin tutsaklığına, kadınlara konulan

yapay sınırlamalara (oy verememek, mal sahibi olamamak, vb) karşı çıktılar. Demokrat Partinin karşısındaki, Whig Birimini geçerek, seçimlere giren ikinci birim oldular. Verdikleri sözleri yerine getirmek için, vergileri yüzde 40 ile yüzde elli arttırdılar. Ek olarak, yeni gelen göçmenlerin üretmeye başladıkları alkollü içkilere karşı geldiler. Bu iki veri, Hiçbirşey’İ Bilmeme biriminin sevilmesini çok azalttı.

ABD nin iç Savaş’ı 1860 ile 1865 yıllarında Kuzeyliler ile Güneyliler arasında yaşandı. Nedeni ise, Kara Derililerin tutsak kalmaları, ya da Ak Derililer gibi bağımsız olup-olamayacakları idi. Kuzey Amerika Üretim Devrine girmiş, gereçler kullanarak üretim yapıyor idi. Güney ise gelirinin çoğunluğunu pamuk üretiminden sağlıyordu. Pamuk üretimi ise, o süreçte, ancak tutsak Kara Derililerin çalıştırılması ile sağlanabiliyordu. O yüzden, Güneyli varlıklı çiftçiler Kuzey’e baş kaldırdılar, Amerika Birleşik Devletlerinden ayrılıp yeni bir tuğ kurduklarını duyurdular.

Biraz geriye gidilecek olur ise, ABD nin 1776 yılında İngiltere’ye baş kaldırması sırasında yazılan Bağımsızlık Bildirisinde “Kişilerin Özgürlükleri” ne gönderme yapılır iken, o süreçte de tutsak olan Kara Derililerden hiç söz edilmiyor idi. Çünkü, Bağımsızlık elde edebilmek için, bir birlik oluşturmak gerekmiş idi; bu da Kara Derililerin tutsaklıklarının sürmesi demek oldu.

1865 yılında İç Savaşı Kuzeyliler kazandıktan sonra, Kuzey orduları Güney’i işgal etti. Amaç, hem Amerika Birleşik Devletlerinin birleşikliğini korumak, hem de tutsaklığı kaldırmak idi. Bu ‘işgal’ koşullarının çok hafif olmasına karşılık, Güneylilerin kırgınlığı ve kızgınlıkları yaşamayı sürdürdü. Hiçbirşey’İ Bilmeme biriminin ortaya çıkmasına neden olan duygular hiç ölmedi; yeni yetmeye başlayan değişik çoğulcu yönetim birimleri içinde varlığını sürdürdü.

Kuzeyli ordular Güneyden çekildikten sonra, Güneyliler Jim Crow ad’ı ile bilinen yasaları yürürlüğe koydular.⁷ Amaç, Kara ve Ak derililer arasındaki ayrımcılığı sürdürmek, bu yasaları yürürlüğe koyanların çıkarlarını tek yanlı olarak korumak idi. Bu akım, büyük çapta, Hiçbirşey’İ Bilmeme biriminin seçim sözlerinden etkilenmiş idi.

Birinci Dünya Savaşı ertesinde, KKK kısaltması ile bilinen Ku Klux Klan adlı örgüt, ak külahlı ve ak cüppeli giysileri ile yüzlerini saklayarak çoğulcu birim’e, korku salmak yöntemi ile katılmaya başladı.⁸ (Bu örgüt’ün ortaya çıkmasına neden olan koşulların başında “Birth of a Nation” Bir ulus’un doğuşu adı ile 1915 yılında görünüm’e giren bir sessiz beyaz perde yapımı idi). Bu korku yöntemleri genellikle ile iki idi: 1. KKK duygu ve eylemlerine

katılmayanların evlerinin önünde büyük boy bir Hristiyan hac'ını yakmak 2. Elllerine geçirdikleri kara derilileri öldürmek.

Yıllar sonra ABD Başkanı olacak Lyndon B. Johnson'un çocukluğunda, babasının ileri görüş ile KKK ya karşı gelerek katılmayışi nedeni ile, evlerinin önünde bir haç yakılmış idi. LBJ, babası ve ağabeylerinin ellerinde çifteler ile KKK ya karşı geldiklerini ve canlarını kurtardıklarını unutmadı. Her toplumsal olayda olduğu gibi, bir atılım diğer bir atılıma yol açtı ve belleklere yerleşti.

Hiçbirşey'İ Bilmeme biriminden gelme kalıtım nedeni ile, KKK da alkollü içkilere karşı çıktı.⁹ 1920 ile 1933 yılları arasında ABD bir alkol yasağı yaşadı. Bu yasağı tutturabilmek için, ABD Anayasa'sına bir ek bile yapıldı.¹⁰ Sonucunda, Mafia adı ile bilinen çete güç kazandı. Mafia ile KKK çekişmesi, Mafia'nın yasak edilen alkol kaçakçılığından çok büyük paralar kazanması ile KKK'nın gücü düştü ve KKK bir örgüt olmaktan çıktı. Mafia'nın ABD toplumu içine yerleşmesine ve büyümesine KKK'nın büyük katkısı oldu. Mafia'nın ABD toplumuna etkisi ise, toplumun düzenini para yolu ile bozması idi. Bu yozlaşma, toplumun değerlerini asındırmak anlamına geliyordu. Para uğruna, bütün değerleri ayak altına almak demektir.

Bütün bu olaylar ve gelişmeler, günümüzde ABD de yer almakta olan seçim konuşmalarının arkasında yatan nedenlerdir.

1. http://www.ohiohistorycentral.org/w/Know-Nothing_Party?rec=91

2. HB Paksoy, "Topraksız toplumların çoğulcu yönetim Düzeni" HB paksoy, (Florence: Carrie/European University Institute, 2008) <http://baker.academia.edu/HBPaksoy>

3.HB Paksoy, "Kutluk veren bilgi ve 26 Ağustos'a giden yol" HB Paksoy, **Düşüncelerin Kökenleri** (Florence: Carrie/European University Institute, 2006) <http://baker.academia.edu/HBPaksoy>

4. HB Paksoy, "Leviathan*: İdentity Interactions between Society and Technology" HB Paksoy, (Florence: Carrie/European University Institute, 2005) <http://baker.academia.edu/HBPaksoy>

5. HB Paksoy, "Doğal Us, Yapay Us"
<http://toplumsalbilinç.org/forum/index.php?topic=23308.0>
6. HB Paksoy, ***Türk Tarihi, Toplumların Mayası, Uygarlık*** (İzmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997) <http://baker.academia.edu/HBPaksoy>
7. <http://www.ferris.edu/jimcrow/what.htm>
8. <https://www.splcenter.org/fighting-hate/extremist-files/ideology/ku-klux-klan>
9. <http://www.pbs.org/kenburns/prohibition/>
10. <http://constitutioncenter.org/interactive-constitution/amendments/amendment-xviii>

Hasan Bülent Paksoy

Bilgili bilgisini dil'i ile meydana çıkartmazsa, yıllarca yatsa bile, onun bilgisi çevresini aydınlatmaz. () Bilim, her çağ'da kendini yenilemeyi sürdürecektir. Bunun karşısında, bütün yönetim düzenleri geçmişte denenmiş olduğu için, yeni bir yönetim düzeni bulunamayacak; eski düzenlerden biri yeni bir giysi içinde toplumlara yeniden sunulacaktır. Bu 'temcit pilavini' ise ancak geçmiş'i bilenler görebileceklerdir.

Doğabilim, bütün yıldız kümelerinin ortasında bir "Karadelik" olduğunu söylemeye başladı. Üstelik, bir karadeliğin, yıldız kümelerini alt-üst ederek evren'i yeniden düzenlediği anlaşılmaya başladı. Bu karadeliklerin boyutları ise, içinde yaşadığımız güneş düzeni için inanılmaz boyutları buluyor. Bütün bu yetenek ve niteliklerine karşılık, karadelikler insanlarca görülemiyor. Çünkü, karadeliklerin kütlesi o denli ağır ki, ışık bile o ağırlıktan kaçamıyor. Uzay'ın düzey'i üzerine ağırlığını koyarak, uzay'ın atki'si ve çözgü'sünü esnetip, üzerinde diz bile çıkarabiliyor. Bütün nitelikler, belirli toplumlar içinden seçilen bir Başkan ya da Başbakan'ı andırabiliyor. Aralarındaki büyük ayrıcalıklardan bir örnek: Karadeliğin göz ile görülememesi.

Yönetim üzerine pek çok kitap yazılmıştır. Bunların en ön'de gelenlerinden biri de Balasagunlu Yusuf'un 1069 yılında yazıp, Tavgac Buğra Han'a sunduğu dir. Bir Tuğ'un başındaki kişi'ye yardımcı olacakların niteliklerini teker-teker el'e alır. Kitapta ad'i geçen Ay-Toldı (Aydoldu), günümüz dil'i ile, yöneticidir:

ş'

Kötülük, ateştir. Ateş ise yakıcıdır. O'nun yolunda geçilebilecek bir geçit

öç

a'yl

zamane'ye ve dünya'ya hakim olmuşlardır. Dünya beylerinden hangileri bilgi'li olmuş ise, iyi nizam koyanlar ve iyilikte ileri gelenler onlar olmuştur. Bugün de kimler iyilik ile şöhret kazanmışlar ise, iyilerin başında en önce

Yönetici'nin görevinin Karadelik gibi olduğu ileri sürülebilir. Karadelik nasıl yörüngesinden çıkmış gezegenleri yutuyor ve ortadan kaldırıyor ise, yönetici'nin de en önce Tuğ içindeki yolsuzlukları yok etmesi gerekir. Karadelik, yaptıklarını, karşı gelinmez doğa yasaları ile gerçekleştirir. Yönetici ise, insandır. İnsan yeteneklerini kullanmalıdır. Doğa yasaları, ayrıcalık yapamaz. İnsanlar ise, 'sıra atlamak' eğilimindedirler. Bu sıra atlamak isteği önlenebilir mi? Geçmiş olaylar, de de anlatıldığı gibi, bu konuda yol göstericidir.

Bu noktada, iyi ile kötü arasındaki ilişkileri gözden geçirmek gerekebilir. İnsanlarca iyi ile kötü arasında seçim yapmayı kolaylaştırmak için, 'din' kavramı yaratılmıştır. Ancak, bir din, dindashlarını kalıplara sokmak, yaşamlarının her köşesinde tekel kurmayı özler. Bütün bilimlerin, o din'in gözlüğünden görülmesini koşul olarak ileri sürer. İyi ile kötü kavramları, "Başarı ve Başarısızlık" arasındaki ilişkiler düzeyindedir. Yerine, sürecine ve kapsamına göre değişir. Çünkü, bu kavramlar ancak insanlar için geçerlidir. Doğa'nın diğer yasaları gibi değişmez değildir. Ancak, değişmeyenler, bu kavramların altında yatan gerçeklerdir. Balasagunlu da bu değişmez gerçekleri bildirir:

Eğer Halk'ı idare edecek duruma gelersen, iş ile ve söz ile her vakit iyilik et. öçersin. Hayatı sermaye yap, bunun faizi iyiliktir. Bu sana yarın için yiyecek ve giyecek . Dinle, insanların iyisi ne der; yürüyen ve nefes alanların hepsi ölecektir. Dünyaya nice erler geldi, düşün. Bir müddet ömür

kendileri öldü, fakat onların nişanı olarak, yalnız adları kaldı. Şimdi bu yere sahip olmak sırası sana gelmiştir. Sen herkesten iyi ol, ve hep iyilik yapmaya çalış. Her yaşayan er geç ölecek ve toprağa düşecektir. İnsan iyi nam ile olur ise, adı yaşar. insanların dilinden düşmeyen iki adı vardır; biri iyi, diğeri kötü. Bunlardan biri dünyada kalır. Kötü söğ ğ dünyada kalır.

İyi ve kötü arasındaki ilişkiler, ne olup olmadıkları üzerine dışında pek çok kitap yazılmıştır. Ancak, "Toplum Olarak Varılmak İstenen

Sonuç Nedir” yazısında zıtlendiğı gibi, ilgili atılımların insanlık ve toplum yararına olması gerektiğı de unutulmamalıdır.

Akdeniz meyva sineğı olarak bilinen çok küçük bir uçar-yaratık, meyvalar üzerinde evlere girer. Susuz yaşayamazlar. Evlere girdiklerinde, insanların ağızlarına burunlarına ve gözlerine girerek susuzluklarını gidermeye çalışırlar. Bu yolda da, insanlarca öldürölmeleri de kaçınılmaz. Bu, iyi midir, kötü mü? Başarı, olay ve sonuçlarına bakan bir kişinin giydiğı gözlüğe göre değışir. Örneğın: bir hırsız, bir eve girip kendine göre değerli varlıkları alıp, yakalanmadan götürdüğünde, hırsız başarılıdır. Ev sahibi ise başarısız; çünkü öz varlığını koruyamamıştır. Bir ulus’un varlığını alıp götüreren başka bir ulus da başarılıdır; varlığını kaptıran ulus da başarısız. ‘Sürü düşüncesinin’ iyi olmadığını görmek daha kolay olabilir. Bir toplum’un bütün bireyleri bir düşüncede olur ve o düşünce üzerine toptan ve eleştirmeden atılıma geçerler ise, sonuç çok iç burkucu olabilir. Nazilerin İkinci Dünya Savaşına giden yolda, ve ardından, başlarına geldiğı gibi.

Bir yöneticiyi eleştirmek hiç güç değildir. Bununla birlikte, o yöneticinin nasıl işbaşına geldiğı ya da seçildiğine göz atmak gerekir. Baba’dan oğul’a ya da kız’ına geçen yönetimlerin toplum’un bütün bölümleri için yararlı olacağını ileri sürmek daha güçtür. Seçim ile işbaşına getirilenlerin, seçim yasalarına bakmak öğreticidir. Sovyet sürecinde, her bir orun kertesı için, bir tek kişi aday olabiliyor idi. Bu da, seçimin gereğini ortadan kaldırdığı gibi, ancak göz boyamak amaçlı idi.

Bir’den çok aday ile seçimlere girildiğinde, orun kertesine oturmakta olan aday’in yapabilecekleri de çoktur. Bunlardan bir’i, seçim bölgelerini yeniden çizmektir. ABD Anayasa’sına göre, her on yıl’da bir nüfus sayımı yapılır. Bu sayım’a göre, seçim bölgelerinin yeniden düzenlenmesi gerekir. Çoğulcu toplum’un yönet’im’e katılmasına yordam vereceğı varsayımı ile el’e alınmış bir düzenlemedir. Ancak, bu işleri gerçekleştirecek birimlerin yandaş olmaları, seçim sonuçlarını kökten etkileyecektir. Diğeri de, özellikle, Başkanlık seçimlerinde yer alan bir uygulama, seçim sandıklarını, seçim başlamadan doldurmak. Bu sonuncu uygulama, dünyanın pek çok yerinde de görülür. Bu aksaklıkları önlemek de toplum’un elindedir. Yeter ki, gelecekte yurtlarının başına gelebilecekleri görece kadar bilgili olabilsinler. Güneş, tek başına ışık saçmaz. O ışığın var olduğunu geri yansıtacak gezegenlere gerek vardır.

Toplumcu yönetimde, seçilmek için bir aday’in, pek çok alt topluluğa, seçildiğinde yerine getireceğı sözler vermesi gereklidir. Bu, belirli bir yerde,

'oy satın almak' tır. Üstelik, verilen bu sözler, birbirleri ile sırt-sırt'a ters de olabilir. Başka bir deyiş ile, aday, bir kişi'yi öldürmek ve yaşatmak için iki değişik alt-topluluğa söz verebilir. Bu işlem, yönetim'in belleği olarak geri gelip yönetici'nin kapısını çalacaktır. Eğer toplum toplu belleğini kaybetmiş ise, yönetici'nin bu borçlarını ödemesi gerekmez. Bu da, aday'ın, toplumun belleğini karıştırmaya yöneltmez mi? Üstelik, seçilmek için, tutulamayacak sözler vermeye yatkın olmaz mı? Seçildikten sonra, söz verdiğinin tam tersini yapan yönetici'ye ne yapılabilir? Bu konular üzerinde yazılı ya da sözlü düşünce sürenler çıkacaktır. Bu tür kişilere genellikle 'karşı gelen' ad'ı takılır. Ama, neden karşı geldiklerine genellikle bakılmaz, yalnız susturulmaları için çalışılır. Bu durumu, İngiltere'nin ilk görkemli yazarlarından biri, ve ilk İngilizce sözlüğü derleyen Samuel Johnson'un (1709 - 1784) yaşamını yazan James Boswell (1740 - 1795) çok iyi anlatmıştır:

Böylelikle ülkesinden ayrılmaya zorlanan, öz ülkesinin can'dan dostu olan kişi, dünya'nın diğer yerlerinde bağımsızlık düşüncesi'nin yineleyici olsun. Güç'ün göstergesi olan aygıtlar öğretilsin ki, hırsızlık yapabils yoksullastıramasınlar. Bir bilim adamının yaşamı sırasında karşı karşıya kaldığı sakıncaları da unutmayın. Bunların arasında, yaşam gerekleri, uğraşları ve hapis vardır.

Boswell'in bu sözlerinin y nü'nün nasıl çevrilebileceği düşünülmelidir. Günümüzdeki bir örnek de Memedali Mahmudov (Evril Turan) dir. Yazdığı, 1981 yılında yayınlanan, günümüzde canlılığını koruyor.

Kim hakim ve bilgili Bey olmuş ise, o, bilgili insanları kendine yaklaştırmıştır. O, eline aldığı her iş'i dikkatle yapmış, ve bilgi'nin gösterdiği yol'da yürüyerek halk'ı idare etmiştir. Memleketini tanzim etmiş, ve halkı zengin olmuş; halkın zenginliğini kendine kalkan yapmıştır. İyi ad kazanmış, cömertlik ile şöhret bulmuştur. Bil ki, cömert insan ölse bile, o'nun ad'ı yaşar. Öleceğini bilerek, kendisi için hazırlık yapmış, adını kitaplara geçirerek, yaşayanlara bırakmıştır.

Dünya'daki olayların orta'ya çıkması ve gelişmesi, bütün uğraşlara karşılık, gene de önceden kestirilemiyor. Çünkü, olaylar, kişilik, süreç ve gereç adı verebileceğimiz bir üç'lü saç-ayağına dayanıyor. Ancak bu koşullar yerine geldiğinde, büyük değişimler yaşanabilir. Yoksa, bölük-börçük atılımlar hep ileride, bugün bilmediğimiz bir üçlü saç-ayağının çerçevesinde, yer alacak olaylara temel olarak kalacaktır. Balasagunlu da, bu üçlü sacayağından söz etmez iken, dünya'daki olayları çok iyi görüp özetliyebiliyor:

Bak, akıl arzeder, bilgi bildirir. Dünyanın döneke huyunu sana anlatır. Bu kârı dünya vefasız ve döneke huyludur. Eda'si kız gibi, bakarsan yaşı büyüktür. Bazan edası kız gibidir, tavrı güzeldir, kendisini sevdirebilir. Fakat,

Kaçan'a yapışır, o'nun ayağına sarılır. Bir bakarsın, süslenip kuşanarak, ardından koşar. Bir bakarsın, görmezden gelir, önüne bakar. Bir bakarsın,

el sürdürmez. O, çok Bey'leri ihtiyarlattı, kendisi ihtiyarlamaz. Çok Bey'leri

Balasagunlu, sonra da yönetici üzerine söz eder:

İnsanların iyisi böyle olur. Halkın yükünü hafifleten kimse insanların iyisidir. Dinle, halkı idare eden ve her işi araştırdıktan sonra yapan insan ne der. Halkın içinde yükselip ik etmelidir. Kim halk'a hakim olursa, onun tabiatı yumuşak, tavır ve hareketi asilane olmalıdır.

Bu yön'den, 'iyi' ile 'kötü' arasındaki ayrımları, kişilerin niteliklerine indirir. Toplum'un en güçlü sözcülerinden biri olan Keloğlan'ın bir öyküsü bu gerçeği pekiştirir:

Keloğlan, düşlerinde padişah olduğunu görür, annesine anlatır. Söz, dönüp dolaşp, Keloğlanın yaşadığı ülke'nin vezirinin kulağına gider. Vezir, Keloğlanı çağırır ve sorar. Bu arada, olay saray'da padişah'ın da kulağına çalınır. Keloğlan huzur'a çıkar. Padişah da Keloğlanı sınamak için üç bölümlük bir soru sorar. Duyduğuma göre, padişah olduğunu düşlerinde görmüşsün, doğru mu? "Evet Padişahım." O zaman sana üç bölümlü bir sorum var. Üç var. Birinci kutu'nun içinde bir başka kutu var, o'nun içinde de, çok sağlam, demirden bir kutu. Bütün kutular açıldığında, en küçük, sağlam kutu'nun içinde hiçbirşey görünmez. Bu ne demektir? İkinci soru: Altun'dan yapılma bir tepsi üzerinde bir kadeh ş ne'yi gösterir? Üçüncü soru: Padişah'ın kızı düş'ünde, gümüş bir tepsi üzerinde bir erkek bir kadın bebek görür. İkisinin arasında da gümüşten bir yüzük. Bu, ne'yin belirtisidir? Bu üç soru'ya yanıt verdikten sonra, gör çok görkemli bir saray yapmaktır. Öyle ki, bu saray çok güzel ve sağlam olmalı. Üç gün ya da üç ay içinde bu soruları yanıtlayıp saray'ı da yapmalısın. Başarırsan, tahtım senindir.

Keloğlan "Başım üzeredir, Padişahım; bunlar çok kolay" dedi. Bağışlarsanız hemen üç sorunuzun karşılığını vereyim: Üç kutu açıldıktan sonra, üçüncü, çok sağlam kutu'nun içinde mücevher bulunmaz ise, ülkenizdeki hırsızın çok

yetenekli olduğu anlaşılr. İkinci sorunuzdaki altun tepsi, tahtınızdır. Şerbet, size bu taht'ın getirdiği tatlılık, zehir de tahtınızın toplum'a getirdiği acılardır. Üçüncü sorunuzdaki, gümüş tepsi üzerindeki bebekler ve aralarındaki gümüş yüzük de, kızınızın evlenme çağına geldiğini gösterir. Kızınız sevgi aramaktadır. Bu da, sizin baba olarak görevinizin eksik kaldığı anlamınadır. Sorularınızı yanıtladım. Şimdi, bağışlarsanız, çekilip hemen görkemli saray'ı yapmaya baslıyayım. Bu, biraz daha uzun süre gerektirecektir. Padişah da

Keloğlan evi'ne dönüp, başından geçenleri annesine anlattı. Annesi ağlamaya başladı. "Oğlum Keloğlan, her horoz'un bir çöplüğü vardır. Padişah'ın çöplüğü de tahtıdır. Gel sen bu düşününden vazgeç." Keloğlan da annesine dedi ki: "Bu dünyada olmayacak iş yoktur." Keloğlan hemen ev'den çıkıp, o şehirde an bir yaşlı düşünürden öğüt almaya gitti. "Nasıl çok görkemli ve sağlam bir saray yapabilirim?" Yaşlı düşünür yanıt verdi: "Bir kişi tek başına bu tür bir iş'i yapamaz. Yardımcılar bulmana gerek var."

Keloğlan, yaşlı düşünür'ün önerisince, gidip düşününü anlattığı bütün kişileri teker buldu. Her biri, Keloğlan'a yardım etmeye başladı. Bazıları mermer verdi, diğerleri, değişik yapı gereçleri buldu. O kadar çok kişi yordam verdi ki, saray üç ay içinde yapıldı bitti. Keloğlan Padişah'a gitti ve anlattı: "Sözümü tuttum. istediğiniz gibi bir saray yaptım. Şimdi, bana verdiğiniz sözünü tutmak sırası sizin." Padişah, bu duruma çok şaşıtı. Yeni saray'ı gezdikten sonra, Keloğlan'a sordu: "Bu iş'i nasıl başardığını anlayamıyorum!"

Keloğlan gülümsedi ve yanıt verdi: "Padişah'ım; bir kişi önce ne yapabileceğini önceden bilmeli. Sonra da, öğrenmeli."

Kimlik

Hasan Bülent Paksoy, DPhil

Kimlik, bir akarsu gibidir. Kaynağı ve yan kolları kuruyabilir. Bu da, akarsuyun akmaz duruma gelmesi ve ortadan kalkmasıdır. Geriye, belki de ancak yatağı kalabilecektir. Ayrıca, nasıl deprem olduğunda bir akarsunun kaynağı kuruyabilir ise, bu tür bir deprem kimliğin de kuruyup değişmesine yol açabilir. Savaş, devrim ya da alış-veriş seçimleri nedeni ile gerçekleşen bu tür bir deprem, kimliğin niteliklerinin kökünden değişmesine neden olur.

Kimlik, sürekli beslenmelidir. Bu beslenme, öyküler, ezgiler, resim vb gibi istek ile izlenebilecek, görülebilecek ve dinlenebilecek olaylar yolu ile beslenir. Öyle ki, bu yapıtların birikimi, kimliğin gelecekte de korunmasını sağlayacaktır.

Kimlik, konuşulan dil ile başlar. Dil'in yazısı, sözcükleri ve de yapım kuralları değiştirilir ise, kimlik de kırılır. Türkçe'de 'fiil' cümlelerin en sonundadır. Fiil bir dümendir; cümlelerin geri kalan bölümleri de bir kayık ya da gemi. Fiil nereyi gösterir ise, cümle de oraya gider. Devrik cümle kurmak ile fiili cümlelerin ortasına çekmek, dilin kurallarını, dolayısı ile kimliği değiştirmektir. Kaldı ki, Türkçedeki Devrik Cümle 1950 li yıllarda dışarıdan sokuşturulan bir 'yeniliktir.' Amacı da, kimliği bozmaktır. Diğer Türk kökenli, Türk dili konuşan toplumlar ile iletişimi engellemektir. Bu yüzden, örneğin Japonlar kullandıkları yazı düzenini değiştirmeden günümüzdeki başarılarına ulaştılar. Çin ve Koreliler de bu tür başarıyı görmek için çalışıyorlar.

Alman kökenli bir Rus olan Bartold, kimliği bir üçlü'ye bağlamış idi: yerel (köy, ya da şehir adı); bölge, birkaç şehir'i birleştiren bir kimlik; din kimliği. Atası Alman kökenli bir ailenin Rus ordusunda görev yapan bir subayının soyundan gelen Fransız yurttaşı A. Bennigsen, bu üçlüyü geriye doğru saydı ve din kimliğini en ön'e çıkardı. Bu 'çözüm' ya da tanım bir Alman'ın, Rus, İngiliz ve Fransız'ın kendini nasıl tanımladığını anlatamayacak bir denklemdir. Neden?

Kimliklerin değişik türleri olduğunu unutmamak gerekir. Bir kadın ya da erkek, anne-baba kimliğinde olabildiği gibi, aynı anda kız ya da erkek evlattır. Büyükanne ve Büyükbaba da olabilirler. Meslek de ayrı bir kimliktir. Kişilerin alış-veriş yaptığı yer ve de alıp-sattıkları da ayrı. Nerede oturdukları da. Hangi okullarda okudukları, hangi dilleri konuştukları, hangi din inancında oldukları da önemlidir. Dolayısı ile, kimlik, bir kimlikler topluluğudur. Bir halat, tek lif değildir; pekçok liften oluşmuştur.

İngilizler diğer ulusların da olduğu gibi, bir tür kökendir. Bu kökenin altında Anglo-Saxonlar yatar. Örneğin, Alman kökenli Saxonlar dalga-dalga bugün İngiltere olarak bilinen ada'ya gelip, beşinci yüzyıl çevresinde Angloları tutsak etmiştir. (Unutmamak gerekir ki, Saxonlar da en az üç ayrı toplum idi). Onbirinci yüzyılda da, (sonra Fransız sayılan) Normanlar, 'İngiliz' adasını ele geçirip toptan öz gelenek ve dillerini ada toplumları üzerine yerleştirdiler. İngiliz adasında yaşayan Anglo Saxonların resmi dili iki yüz yıl kadar Fransızca oldu.

Günümüzdeki İngiltere krallığının M.S. Onuncu yüzyılda kurulduğu varsayılır. Welsh'ler in (Fransızcada Gaul'ler olarak bilinir), İngiliz yönetimine on-onbirinci yüzyılda geçtiği anlatılır; İngiliz yasalarına boyun eğmeleri ise onaltıncı yüzyılda yer aldı. İskoçlar ise 18çi yüzyılda Elizabeth I in 'kişisel' boyutunda İngilizler ile birleştirildiler. 1800 yılında ise Kuzey İrlanda ile İngiltere 'birleşti.' (Güney İrlanda, bağımsızlığını korudu ve cumhuriyet oldu). Sonucunda, Birleşik Krallık kimliği kuruldu. Günümüzde ise, İskoçlar ve İngilizler karşılıklı olarak bağımsızlık aradıklarını söylemekteler. Kuzey İrlandalılar ise, Yirminci Yüzyılın başından bu yana silahlı başkaldırmalar ile bağımsızlık arayışındalar. Welsh'ler de Yirminci Yüzyılda bir ara bombalama yolu ile İngilizleri uzaklaştırmaya çalıştılar.

Amerikan kimliği, kişisel çıkarlara bağlıdır. Bu, pek çok kişinin unuttuğu bir gerçektir; kimlikler, çıkarlara bağlıdır. Bu çıkarların yalnızca para olduğu düşünülmemelidir. Göğüş kabartacak her olay, bir çıkardır, kimliği destekleyen bir koldur. Dolayısı ile, bir kazan içinde eriyip, Amerikan kimliği ile ortaya çıkan aileler vardır. Atalarının hangi ülke ya da bölge'den geldiğini bilemezler. Bir de, New York, Chicago ve Baltimore gibi şehirlerde, kendi kökenlerini koruyan, atalarının geldiği ülkelerin anadillerini konuşup, yiyeceklerini yiyen topluluklar sürüp gitmektedir. Mezarlıklara bakıldığında, gelen göç dalgaları kolaylıkla seçilir. Örneğin, Massachusetts eyaletinin Batısındaki bir şehrine ilk gelenler İngiliz idi. Onların ardından Polonya ve Ukraynalılar geldi. Günümüzde ise İtalyanların yaşadığı bir yerleşke. Ama, dış görünüş olarak, İngilizce konuşan Amerikalıdırlar. Günümüzdeki Chicago

şehrinde, onlarca değişik toplum kendi öz dillerini konuşarak kendi mahallelerinde yaşamakta. Bu gün bile, onsekiz yaşına gelip üniversiteye gitmek için mahallesinden ayrılan bir gencin ilk olarak (TV dışında) İngilizce konuşulduğunu duyduğu da olur.

Amerikan kimliğinden söz ederken, üç ayrı örnek daha vermek uygun olabilir:

1. İkinci Dünya Savaşında, ABD Ordusu içinde, Almanlara karşı savaşan Amerikalı Almanlar da var idi. Kaldı ki, 1776 Amerikan Başkaldırmasında hem Amerika bağımsızlığı için hem de Amerika'ya karşı, Amerikalıları bastırmak için İngilizler yanında savaşan Almanlar var idi.

2. İkinci Dünya Savaşında, ABD güvenlik güçleri Japonları toplama kamplarına aldılar. Bununla birlikte, Japonlara karşı da savaşan Amerikalı Japonlar var idi.

3. 1619 yılından başlayarak Afrikalı esirler, çiftliklerde çalıştırılmak üzere Amerika'ya getirildiler. Onyedili Ondokuzuncu yüzyıllar arasında, kendi gövdelerini bile kendi istekleri doğrultusunda kullanamadılar. Efendileri, zenci kadınlardan çocuk yaptı, ve o çocukları esir olarak alıp-sattı ve çalıştırdı. Afrika kökenliler, Amerikan İç Savaşı sırasında, 1862-1863 çevresinde, Başkan Lincoln'un imzası ile bağımsızlıklarına kavuştular. Ancak, bu bağımsızlık çok yüksek giderli idi. Güneyliler İç Savaşı kaybettiler ve Kuzey güçlerince işgal edildiler. Bu işgal son'a erince, Güneyliler zencilere karşı yapay engeller çıkardılar. Ayrımcılık bu gün bile sürmekte. Bir zenci kökenli Başkan'ın, bu gerginliği azaltmak için seçildiği söylene de, günlük olaylar siyah-beyaz gerginliğinin daha ortadan kalkmadığını gösteriyor.

Fransızların çoğunluğunun kökeni Goth'lar olduğuna göre, Almandırlar. Ayrıca, Gaul, Korsika gibi değişik kimlikler de güç yolu ile Fransız kimliğine sokulmuştur. Bu 'birleştirmeyi' de edebiyat, yemek, şarap, bale, resim, müzik ile sürdürmekte. Ancak, Fransızlar da, imparatorluk sürecinde girdikleri Afrikadan gelip Fransaya yerleşen toplulukları Yirminci Yüzyılın ortalarından bu yana bir 'eritememe' durumu yaşamaktalar.

Almanlar, Roma imparatorluğu ile geçinemediler. Roma Almanları boyunduruğu altına almaya çalıştı. Almanlar girmemek için direndi. Arminius adlı bir Alman, Roma vatandaşı olarak, Roma ordusunda yüksek rütbeli bir subay oldu. Alman boyları ile anlaşarak, M.Ö. 9 yılında, Teuteburg adlı ormanda Roma ordusuna baskın yaptırdı ve Romalıları son

er'ine varıncaya dek kesti. Bu yenilgiden sonra, Roma Almanları oldukça rahat bıraktı.

Bu olaydan bir süre önce, M.Ö. 98 yılında, Romalı Tarihçi Tacitüs, (Almanların Kökenleri be bugünkü durumları)¹ adli bir kitap yazdı. Oldukça derin bir anlayış ile, Alman boylarını, törelerini ve diğer ayrıntılarını bilmeden ölümsüzleştirdi. Tacitüs'ün amacı, Roma yöneticilerine yol göstermek ve Roma imparatorluğunu yenilemek idi. Bu kitap, Avrupanın karanlık Ortaçağlarında kayboldu. Ancak 1425 yılında Hersfeld Manastırında bulundu, İtalya'ya götürüldü. Bu süreçte Almanlar kendi iç boylarına bölünmüş olarak yaşamakta idiler. Kendi aralarında savaşmayı sürdürüyorlardı. Bir ortak Alman 'anayurdu' olarak bilinen bir yer yok idi. Alman düşünürleri, Germania² kitabını inceleyerek Alman birleşmesini öngörür görüşler ileri sürdüler. 1871 yılında Prusya tuğ'u Başbakan'ı Otto von Bismarck önderliğinde Alman imparatorluğu kuruldu. Bu imparatorluğun kurulmasının altında, üçyüz kadar 'bağımsız' Alman şehir-devletini birleştiren bir 'gümrük' anlaşması var idi. Son olarak da, Fransızlara karşı bir kısa savaş açılarak, Alman birleştirmesi kesinleştirildi. Günümüzdeki Alman kimliği, bu kitap temelinde Alman müziği, edebiyatı üzerine kurulmuş teknoloji ile sürdürülmekte. Ancak, ikinci Dünya Savaşı sonrası gelmeye başlayan yabancı işgücü üzerine eklenen yeni Orta Doğulu göç dalgası ile nasıl başedecekleri şimdilik bilinmiyor.

19cu yüzyıl sonlarında, bir Osmanlı kimliği yaratılmaya çalışılmış idi. Osmanlı dışından özel olarak getirilen tam-bağımsızlık yönlü eğitimleri nedeni ile Osmanlı içindeki azınlıkların başkaldırması sonucu, bu yoldan bir çözüm arayanlar, imparatorluğu ayakta tutmaya çalışanlar var idi. O günlere dek, Osmanlılar 'milletler' i tanımakta idiler. Fransız Katolikler bir millet idi. Protestan Katolikler, diğer bir millet. Hristiyanlığın her bir mezhebi de ayrı-ayrı millet idi. Diğer dinler de bu yöntem uyarınca milletlere ayrılmış idi. Bu milletlerin, kendi seçtikleri bir Baş (başkan—reis) var idi. O baş, kendi millet'ine ve Padişah'a karşı sorumlu idi. Milletler, genellikle iç işlerinde bağımsız idi. Osmanlı dışından gelen baskılar ile Türk olmayanlara bağışlanan "İmtiyazlar" arttıkça, azınlıkların ırk ve din olarak bağlı oldukları dış topluluklar da kendilerini Osmanlı iç işlerine karıştırmaya başladılar. Azınlıkların mahkemeleri ve postahaneleri (Fransız, Alman) bile ayrı olmaya başladı. Osmanlılar, bu Osmanlı milletlerini topluca 'gayri müslim' olarak adlandırdılar. Bu Osmanlı Kimliğinin ayrıntılarını anlamak kolay değil idi. En önce, Padişah'a karşı gelmemek, sonra da Osmanlı imparatorluğu yararına askerlik yapmak gibi gereklerden söz edildi. Ancak, gerçekler karşısında bu Osmanlı Kimliğinin yürümediği, kok salmadığı kısa sürede anlaşıldı. Özellikle 1905 yılı çevresinde Osmanlı içinde bir Türkçülük akımı

başladı. 1920li yıllarda, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda Türkiye Cumhuriyeti Yurttaşlığı kavramı ortaya çıkarıldı. Böylece, yasalara karşı gelmeyen yurttaşlar, kökeni ve dinine bakılmadan eşit duruma getirildi. Özel kapitülasyonlar ve imtiyazlar kaldırıldı. Yerine, dış kökenli rüşvet uygulamaları gelmeye başladı. Yavuz-Havuz olay'ı bu uygulamanın bir göstergesi idi.³

1917 yılından başlayarak, Sovyetler de Osmanlı Kimliği gibi, bir Sovyet Kimliği yaratmaya çalıştılar.⁴ us imparatorluğu da, Osmanlı gibi, dış etkenlerin baskısı altında, dağılma yolunda idi. Her bir topluluğun boyutlarına göre cumhuriyetleri ya da bağımsız bölgeleri oldu. Ancak, Ruslar her bir cumhuriyet'e ve özerk bölgeye Rus Kiril alfabesinin uzantısı olan 'yeni' alfabeler yaratıp verdiler. Dillerinin komşu cumhuriyetler ile hiçbir ilişkisi olmadığını, kökenlerinin ayrı olduğunu ileri süren kitaplar yayınladılar. Böylelikle, Tatar, Azeri, Türkmen, Özbek, Kazak, Kırgız "birbirlerinin dillerini bilmeyen ayrı 'milletler' olarak" ortaya çıktı. Sovyetler, Türkistan olarak işgal ettikleri ve kurdukları Türkistan Özerk Cumhuriyetini böylece küçük parçalara böldüler. Daha sonra, bu cumhuriyetler içinde daha küçük bölümler oluşturuldu. Bir örneği, Özbek cumhuriyeti içindeki Karakalpak Özerk bölgesi idi. Bu 'özerk' deyimini, bir özerkliği değil, merkez Kremlin'in 'ayaklandırma yöntemlerinin' göstergesi idi. Eğer Özbekler Moskova'ya karşı bir girişimde bulunacak olsalar, Moskova da Karakalpakları "siz neden Özbeklerin baskısı altındasınız" gibi bir deyişle Özbeklere karşı ayaklandırmak yöneliminde idiler. Yakından bakıldığında, her büyük Sovyet toplumu içinde, Karakalpaklar gibi bir ya da birkaç küçük toplum vardır.

Milliyetler Politikası

Bu "milletleri" daha küçük parçalara bölme işlemini Gürcü kökenli Jozef Çuğaşvili (Stalin) gerçekleştirdi. Amacı, Ruslardan yüksek sayıdaki nüfusları ile Rus olmayanları, Rusların kurduğu Sovyet tuğ'un yönetiminden uzak tutmak, Rus kimliğini ön'e çıkarmak idi. Kısa sürede, Sovyetler Birliğinin Rus kimliğini Rus olmayanların kimliklerinin üzerinde tutmak amacı ile kurulduğu anlaşıldı. Diğer bütün diğer kimliklerin varlıkları, Ruslar yararına Sovyetlere aktarıldı. Sovyetleri ayakta tutan da, Komünist Partisi idi. Bütün Sovyetler birliğinin nüfusunun ancak yüzde onu bu parti'ye üye olabiliyordu. Partinin hükümlerini güç kullanarak uygulamak da KGB gizli polisinin görevi idi.

Bu arada kısaca belirtmek gerekir: ABD içinde, ABD Anayasası uyarınca, bir dengeleme söz konusudur: Seçilmiş Yöneticiler (Başkan, Başkan Yardımcısı), Seçilmiş halk temsilcileri (temsilciler meclisi üyeleri ve senatörler) ve Yargı (Anayasa Mahkemesi), Anayasa içinde birbirlerini dengelerler. Sovyetlerde ise bu dengeleme Komünist partisi, Ordu ve KGB arasında yer alır idi.

Toplum üyelerinin istek ve gerekleri söz konusu değil idi. Sovyetler dağıldıktan sonra, KGB takımı tüm yönetimi (ad değiştirerek) el'e geçirmeyi başardı. Bu arada, ordu da kendi dış bilgi toplama kurumunu (GRU) büyük ölçüde genişletti.

Rusların, Rus olmayanların kimliğini köreltme girişimi, iki ayrı süreçte aksamalara uğradı. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Ruslar Türk destanlarını yayınladılar. Çünkü, Almanlara karşı Orta Asya cumhuriyetlerinin de bu savaşa girmelerini istiyorlardı. Ancak, destancıların söylediği (sonradan kağıda aktarılan) Türk destanlarının amacını, bu yeni başımlarda değiştirmeyi de unutmadılar. Bu değişimlere karşı çıkan Düşünce İşverenlerini de öldürmekten kaçınmadılar.

Türk destanları, savaş-uğraş sonucunda bağımsızlık kazanmayı kutlar.⁵ Ancak, bu kutlama, kimliğin başlangıcıdır. Yalnız destanları yeniden bastırıp dağıtmak yetersizdir. Bir toplumun bireylerinin yalnız kendi öz kimliklerini bilmesi yetmez; üyesi oldukları toplumun da kimliğini, bütün değerleri ve geçmişleri ile bilmeleri gerekir. Dahası, bu kimliğe nasıl katkı yaparak, gelecekte de 'sulandırılmadan' yaşamasını sağlayacaklarını bilmelidirler.

^{xxviii} <http://www.gutenberg.org/ebooks/7524>

² <http://www.gutenberg.org/files/7524/7524-h/7524-h.htm>

³ <http://tarihinizinde.com/cumhuriyet-tarihi-ilk-yolsuzluk-ve-davasi/>

⁴ HB Paksoy, "Koprulu/Veles (Yugoslavia) Ottoman Garrison's Response to the 1919 Recidivist Uprising in Istanbul" Vol. 97-1:18a, 2 July 1997 c.f., HB Paksoy, (Lawrence: Carrie, 1999); HB Paksoy, "Nationality and Religion: Three Observation from Omer Seyfettin" (Oxford) Vol. 3, No. 3, 1985.

https://www.academia.edu/7477061/Essays_on_Central_Asia

⁵ Hasan Bulent Paksoy,
(Ankara: 2013)

https://www.academia.edu/2437537/ALPAMIS_Turkce_ceviri

HB Paksoy,
(Hartford: AACAR, 1989)

https://www.academia.edu/509106/Alpamysh_Central_Asian_Identity_under_Russian_Rule

Paylaşımıcılık

Hasan Bülent Paksoy

Anadolu'da 'üleştirme' Türklerin varlığından bu yana bilinir. Elinde gereğinden çok bir varlığı olanın, elinde o varlıktan hiç olmayan ile paylaşmasıdır. Su'yu olanın olmayan ile paylaşmasıdır. Hemen eklemek gerekir ki, bu paylaşma her kişi için sonsuzluğa dek uzayıp gitmez. Paylaşımıcılığın sınırı, paylaşımdan yararlanın, kendini geçindirebilecek gelire gelinceye dek'tir. Sonsuzluğa dek değil. Yalnızca, toplumun dünya düzeyinde yarışmaya girebilmesi ve yaşamını sürdürebilmesi içindir. Unutmamak gerekir ki, dünya bir yarışma alanıdır. Yarışmaya girmeden toplum olarak yaşamak olanak dışıdır. Bir toplum, yarışmadan yaşayamaz.

Yarışma nedir, nasıl yapılır? Bir toplum'un en büyük varlığı, bireyleridir. Bu bireyler, kendi seçtikleri alanlarda kendilerini yetiştirip, dünyada o gün'e dek olmayan bilgi'yi ve uygulamalarını ortaya koymalıdır. Bu yarışma sonucunda göstermelik bir madalya ya da kupa yoktur. Gelir vardır. Bu gelir, hem topluma hem de yeni buluşu ortaya koyan kişi'nin çıkarıdır. Bireylerin geliri, toplumun gelişmesine de katkıda bulunur.

Birtakım küçük Avrupalı toplumlar, sınırları içinde yaşayan yurttaşlarına bir aylık bağlamayı düşünmekte. Böylelikle, büyük para kazanmışlar ile, hiç para kazanmamışlar arasındaki büyük uçurum'un etkilerini ortadan kaldırmayı amaçlıyorlar. Ancak, toplumun verdiği vergileri bu yol ile bireylere üleştirmenin büyük bir sakıncası var: bu üleştirme sonucunda, Tuğ'un işbaşındaki yürütücüsü, oyları bu yol ile satın almak isteyebilir. Bu da, ortak çoğulcu yönetimin yararına olamaz. Her birey, oy'unu bağımsız değerlendirme ile vermelidir. Oy'ları bir mal gibi görmek, kişilerin bağımsızlığını ortadan kaldırır, toplumu tutsak eder.

Bu değirmenin su'yu nereden gelecektir? Vergilerden değil. En uygunu, ortaklaşa üretimden. Kooperatif olarak bilinen yöntem, Türkler arasında imece olarak yaşamın gereklerini yerine getirir idi. İmece yolu ile Harman kaldırılır, inek, koyun güdülür idi. Bu yöntem ile, üretim evleri kurulup, ortak

yönetilebilir. Bir örnek verilebilir: Karadenizde, bir kişi, bir eğe ile tabanca üretiyor idi. Bu tür küçük üreticiler, ortak üretim evi kurdular, ürettiklerini dünyaya satıyorlar. Neden küçük narenciye yetiştirenler bir ortak üretim kuruluşuna katılmasın? Ancak gelirleri artacaktır. Ortak üretim kuruluşlarının yasal kökenleri biliniyor, kullanılıyor. Yeni bir yöntem yaratılması gerekmiyor. Bu tür anlaşmalar neden Noter'den yapılmasın? Ya da, ortak üretimin üyesi olacak bir avukat, doktor, bilgilerini çalışmalara eklemesin? Ziraat mühendisi üye, yenilenebilir tohum yetiştirilmesine katkıda bulunmasın? Her katkıda bulunan kişi, koyduğu emeğin karşılığını alabilecektir. Bu katkı ve gelir, ortak üretim kuruluşunun ana sözleşmesine de yazılabilir.

Yeni kurulacak ortak üretim kuruluşları, toplum bireylerinin düşünceleri ile sınırlıdır. Önemli olan, kişilerin yordam'I kendilerinde aramasıdır. Başkalarından beklemek değil.

Kaynaklar:

HB Paksoy, "Toplum olarak varılmak istenen sonuç nedir"

Düşüncelerin Kökenleri (Florence: Carrie/European University Institute, 2006)

<http://baker.academia.edu/HBPaksoy>

Pazarlama

Hasan Bülent Paksoy, DPhil

Altmış yıl'dan öte, rahmetli dedemin İstanbul'un Fatih kesiminde bir ev'İ var idi. Her Çarşamba günü, Çarşamba Pazarı, evin hemen önünden başlardı. İstanbul'un dört yönünde, haftanın her günü bir Pazar olduğu bilindiği gibi, Fatih Sultan Mehmed'in kurdurduğu vakıflara gelir sağlayan Mahmutpaşa ve Kapalıçarşı gibi haftanın her günü açık olan pazarlar da toplumun yararına çalışıyordu. Bununla birlikte, Çarşamba Pazarının bu yakınlığı nedeni ile, 'pazarlama'nın ne olduğunu yakından görmek olanağı var idi.

İstanbul'daki bu pazarlar, herşeyden önce her türlü yiyecek gerekleri, tarla'da o gün güneş doğarken kesilen yeşillikler satın alınabilir idi. Ek olarak, her türlü baharat çuvallar içinde görücü'ye çıkar idi. Pirincinden bulguruna, yufkasından baklavasına dek yemek masasında görülebilecek her türlü yiyecek de cabası idi. Pazar, güneş doğmadan kurulur, hava kararmadan birkaç saat önce sona ererdi. Her satıcı kendi güneşliğini, satış tezgahını güneş çıkmadan kurar, giderken de söker götürür idi.

Bir Çarşamba sabahı, bir satıcının alaca karanlıkta nerede ise sayısız iskemle'yi yük arabasından indirdiğini gördüğümde şaşırıp kalmış idim. Alıcılar, bütün yiyeceklerin güzelliği arasında iskemlelere ilgi göstereceklermiydi? Şeker almak yerine, iskemle ne iş'e yarayacaktı ki? Bu benim kişisel düşüncem idi. Satıcı'nın kişisel düşüncesi ise doğru çıktı; Pazar dağılmadan önce, bütün iskemleleri satıp, yürüyerek oradan ayrılmış idi.

Aradan yıllar geçti, üniversitede "İş Yönetimi" okur iken pazarlama yöntemlerini öğrenmenin de zorunlu olduğu ortaya çıktı. Alıcının ne istediğini bilmenin, pazarlamanın temeli olduğu ilk sayfada yazılı idi. Düşüncelerim yıllar öncesine gitti. İskemleleri satan pazarcı, sattığının alıcı bulacağını nereden biliyor idi? Bu soru'ya yanıt bulmak, ancak o günün yerel mayasını bilmek ile olacaktı. O yanıtı altmışbeş yıl önce bilmeme karşılık, bir türlü anımsıyamamış idim. Ta ki, Yönetim Düşün-Bilimleri üzerine çalışmaya başlayana dek bu soru kafa karıştırmayı sürdürdü.

Bir mal'ı bir kişiye satmak ile, bir düşünceyi toplumun tümüne sunmak ya da satmak arasında bir bağlantı varmıdır? Evet, düşünceler de, pirinç, şeker vb gibi alınıp-satılabilir. Din ve inanç da birer düşüncedir. Bu kapsam içinde incelenebilir. Ayrıca, bir toplum kendine dayatılan din'İ ve inancı almak istemez ise, silah ve ordu gücü ile bu kavramlar bir toplum'a dayatılabilir.

Din, sorgulamadan inanılan bir kavramdır. Geçmişte bir kişi'nin söyledikleri sorgusuz yinelenir, uygulanır. İnanç ise, konu olan düşünbilim sorgulandıktan sonra bir kişinin düşünce süzgecinden geçip yaşayışına yön verir. Din, genellikle yerleşiktir, değişmez. İnançları değiştirmek kolay olmasa da, olanak dışı değildir. Ancak, din değiştirmek de, inanç değiştirmek de çok yönlü ve uzun süreli bir uğraştır. Türk toplumları hem din, hem de inanç konularında yoğun baskı altına girmiş, her iki konuda da değişiklikleri göze almış ve gerçekleştirmişlerdir. Burada önemli olan, bir toplum'un toplu olarak bu değişikliği göz'e almasıdır.

Türklerin ilk dini Tengri'dir. Bununla birlikte, Budizm, Mani, Zerdüşt, Hristiyanlık ve İslam dininin değişik kollarına giren birimleri olmuştur. İnançlar ise, çoğulcu yönetim kapsamında seçilen bir Başbuğ'dan başlayarak, baba'dan gelen değişmez tek kişilik yönetim'e kadar giden geniş bir yellek içinde yer alır. Bu bakımdan, son ikibin yıl içinde yer alan konuların incelenebilmesi için bilgi birikimine gerek vardır. Bu bilgiler ise, Türkçe dışında dilleri bilmeyi gerektirir. Bütün bu dillerde yazılmış ince düşüncülerin çoğunluğu, günümüzde Türkiye dışındaki kitaplıklardadır.

Bu durumda, bir düşüncenin pazarlanmasının ayrışımına bakmak gereklidir. Bir aile içinde, anne ve baba, kız ya da oğullarına öğütte bulunurlar. Bu öğütler, geçmiş kuşaklardan gelen bilgi birikimlerinin ürünüdür; dünya görüşünü de ortaya koyar. Bu öğütlerin ve atasözlerinin toplamı, toplumun mayasını oluşturur.

Toplum geliştikçe, yeni ürünler ve yeni yapım türleri sonucu yeni mallar ortaya çıkar. Altmışbeş yıl önce Fatih kesimindeki evlerde yer sedirleri ve yastıklar ile de oturulurdu. Her neden ise, birdenbire sandalyeler evlere girmeye başladı. Belki de masaları da başka bir pazardan alıyorlar idi, ya da o gün gözüme ucsuz-bucaksız görünen Çarşamba Pazarının başka bir köşesinde satılıyordu. Belki de beyaz perde’de gösterilen oyunlarda sandalye’de oturmak yeni bir yaşam türü olarak görülüyor ve özeniliyor idi.

Beyaz perde de oyun gelişirken bir mal göstererek o malın duyurusunu yapmak, peyaz perde’nin kuruluşundan bu yana uygulanan bir satış yöntemidir. Karşılığında, o mal’ın üreticisi, peyaz perdede gösterilen oyun’un yapıcısına para verir.

Peki, ‘yeni’ düşünceler nasıl ‘pazarlanır?’ Beyaz perde, bu pazarlama uğraşının yalnız bir ayağıdır. Herşeyden önce, ‘düşünce’ nin ne olduğuna göz atmak gerekir. Sonra da, ‘yeni’ nin nasıl yeni olduğu sorusuna yanıt vermek kaçınılmaz.

Düşünceler eskimez; ölümsüzdürler. Ara-sıra gündemden düşerler, ancak bu bir düşüncenin kaybolduğu anlamına gelmez. Amerika’yı Amerika yapan düşüncelerin başında “root, hog or die” gelir. “Bul-şok-topla-sakla; başaramazsan ol” olarak Türkçe’ye çevrilebilir. Amerikan 1776 Başkaldırmasından önce, yeni gelen yerleşmeciler domuzlarını beslenmeleri için orman’a salıyorlar idi. Böylece, domuzlara yiyecek vermeden o domuzlar semirtiliyor, yerleşmeciler de o domuzları yiyorlar idi. Bu düşünce Amerika gelişmeye başladığında iki akım’a daha yol açtı: sınırsız para kazanmak ve, ilişkili olarak olabildiğince alan üzerinde ‘yararlı ilişkiler’ kurmak. Daha sonra da, bu gelirleri korumak için, karşı koyan yarışmacıları her ne yol olursa-olsun yenmek için karşı oyunlar kuruldu. Bu oyunlar,

beyaz perde’de inek-çobanlarının ineklerini sulamak için birbirlerinin tarlalarına ve sulama kaynaklarına göz dikmelerini özetleyen anlatımlardan da görülebilir. 2016 ABD Başkanlık seçimlerinde kullanılan “Amerika’yı Yeniden Görkemli Kılın” deyiimi de bu temel özlem üzerine kurulmuş ve aday’ın seçilmesini sağlayan etkenlerden bir’İ olmuştur.

Ruslar da bu nitelikleri Amerika’dan gözleyip-öğrenip, bir ulus’un yararına olabilecek bu yöntemleri Rus yaşamına uygulamaya koyuldular. Ondokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar, Ruslar tuğlarını yönetmek için Avrupa yönetim örneklerini (örneğin, 1789 Fansız devrimi ve yurttaşlık kavramı) daha önce öğrendikleri Türk kökenli yöntemlerin üzerine eklemişler idi. Bu Türk yöntemlerinde bir’İ, en büyük oğul’un eline bir kılıç verip, gidip geleceğini kendi kurmasını öğütü ile dünya’ya salıverilmesi idi. Amerikan örneğinde önce yürürlükte olan bu öğüt, Amerikan örneğinde de olduğu gibi, kendine güven duygusu ile birleşip başarıların altında yatan bir neden olmuş idi.

1860 Amerikan iç savaşı, Rusların gözlerini Avrupa’dan ayırıp Amerikan örneklerine döndürmelerine neden oldu. O süreçte, bütün yüksek nitelikli askeri mühimmat pamuğun iki değişik asit ile yıkanması sonucu ortaya çıkıyor idi. Pamuk ise, Amerika’nın Güneyinden getiriliyor idi. Amerikan iç savaşı pamuğun Rus’yaya getirilmesini önlediği için, Ruslar da, pamuk yetiştirebilmek için gözlerini Orta Asya’ya diktiler. Orta Asya hava koşulları, pamuk yetiştirmek için çok elverişli idi. Kaldı ki, Ruslar Orta Asya Türklerinin Rusların bir ulus olarak ortaya çıkmasına neden olduğunu öğrenmiş ve unutmamışlar idi. Eğer Tatarlar tembellik etmeden Rus köylülerinden vergi almak için bir Rus’u seçip yetki vermemiş olsalar idi, Ruslar büyük bir olasılık ile Tatarlara karşı birleşmeyecek, ulus olmayacaklar idi.

Yukarıdaki bu örnekler, kısaca özetlenebilecek düşüncelerin, dünya’nın gidişine nasıl yön verebildiğinin bir özetidir. Düşüncelerin gücünü kavrayan Avrupalı uygulayıcılar, ordularının vereceği büyük kayıpları, ölümden öte sakatlıkların tuğ’un kaynaklarına getireceği parasal yük’ü azaltmak için, bir ‘duyuru yöntemi’ ni yeniden gündeme getirdiler. Bu da, savaş’ta karşılarına çıkan ordu bireylerinin duygusal gücünü kırmak, silah bırakmalarına neden vermek ve savaş çok daha az mühimmat kullanarak, daha az ölü vererek

kazanmak isteği ile oluştu. Bu oyun'a ilk önce Ruslar düştü. Alman Genelkurmay'ı Lenin'in Birinci Dünya Savaşı sırasında Moskova'ya varmasını sağladı. Lenin'in Bolşevikliği yayarak Rus imparatorluğunun Savaşta yeterliğini kıracağını doğru olarak düşünmüşler idi. Bolşevikler Çarlığı devirip yerine Bolşevikliği kurdular. Rus 'imparatorluğu' Birinci Dünya Savaşından çekildi.

Hemen ardından. Alman Genelkurmay Bilgi Toplama Bölümü, Enver Paşa'yı da Moskova'ya ulaştırıp, Orta Asya'ya geçmesini sağladı. Bundan amaç da, Enver Paşa'nın bilinen saplantısını gerçekleştirmesine olanak vermek idi. O da, Türkleri bireştirip Ruslara karşı savaştırıp Rusları yenmek ve Komünizmi ortadan kaldırmak olarak gösterilebilir. Ancak, Enver Paşa bu isteği yerine getiremedi. Kaldı ki, Türkleri birleştirip Ruslara karşı savaştırmak bir İngiliz girişimi idi ve Ondokuzuncu yüzyılda bir Macar professor eli ile Pazar'a sürülmüş idi.

Bu tür, düşünceler yolu ile savaş kazanma çabaları, İkinci dünya Savaşı ile çok büyük ölçüde yayıldı ve derinleşti. Sovyetlerin önce düşünceleri, sonra da orduları ile dünya'ya yayılma uğraşlarına karşı Amerika ve Avrupa ortak olarak karşı düşünce ve askeri güç geliştirmelerine yol açtı. Komünizm'e karşı "Demokrasi" ve "her kişi'ye gereği kadar herşey" e karşı "kişisel mülk" düşünceleri ileri sürüldü. Hem Demirperde hem de NATO birbirleri ile savaşmayı göze aldı.

Yukarıdaki örnekteki gibi, bu iki kavram da çok daha eski idi. Hem de bütün sakatlıkları ile. 'Toplumun kendini yönetmesi' anlamına gelen Demokrasi'nin ilk ağız'a alındığı yerde, 'yurttaş' lar yönetimleri konusunda istedikleri yönde oy verebiliyorlardı. Ama, toplum'un belki de yüzde doksan'ı gövdesel tutsak idi ve hiçbir konuda kendilerini yönetemiyorlardı. Biraz yakından bakıldığında, ne Demokrasi ne de Komünizm yeni idi. Yalnızca yaldızlanmaları değiştirilmiş idi. Toplum'un kendini yönetmesi başlığı altında sunulan, parasalcılık idi. Nasreddin Hoca'nın günümüzden dokuzyüz yıl önce söylediği öngörülen 'parayı veren düdüğü çalar' turu bir yönetim idi. Komünizm ise, 'Cumhuriyet' başlığı altında M.Ö. beşyüz yıl önce yazıldığı gibi, her konuda var olan uzmanların kendi uzmanlık alanlarında çalışıp topluma yararlı sonuçlar vermesi isteği ile yazılan bir kitaptan alınmış idi. Bu

kitap ise, Onaltıncı yüzyılda İngiliz Thomas Moore'ca içinde yaşadığı süreç'e uygulanarak yeniden el'e alınmış idi. Türkler arasında imece olarak bilinen en eski yardımlaşma yöntemi idi. Bu gerçekleri bilmeyen toplumlar, bu iki düşünce arasında bilmeden seçim yapmak durumunda bırakılmışlardı. Dolayısı ile, bir yapma ölüm-kalım savaşı yaratarak bir düşünceyi 'satmak' da ikinci bir yöntemdir.

Üçüncü basamaktaki yöntem ise, 'varlık içinde yaşamak' olarak adlandırılabilir. Bu kavram yalnız alış-veriş yeteneğine bağlı değildir. İnanc satıcılarının elinde bile, Batılı toplumları Hristiyanlıkta kalmayı sağlamak için kullanılmış ve kullanılmaktadır. İsa'ya tapınanlar, diğer inanc toplumlarından daha varlıklı olacaklar düşüncesi ile Hristiyanlığın en uygun inanc olduğu sonucunu çıkartmaya başladılar. Genel olarak da, İslami din önderleri de, bu girişime karşı kendi çıkarlarını korumak için kendi söylemlerini geliştirdiler. Bu söylemler de yeni değil idi; eski söylemler yeniden yaldızlanmış idi. İnananların ahiret gibi dünyada da büyük rahatlıkla yaşayacakları yineleniyordu.

Sözü daha uzatmadan, iletişim ağlarında (elime geldiğinde) yazarı belirtilmeden dolaşan üç örnek ile sonuca ulaşalım:

İnek, tavuğun kendisine, merhaba demesini yadırgamış: "Hayrola?"

"Size, ortaklık teklif etsem, ne dersiniz?"

İnek, ne kadar inek olsa da, bir işi reddedecek kadar inek olmadığından, inekleşmemiş:

"Söyle bakalım, ne iş bu?"

"Sizinle sucuklu yumurta yapalım, insanlar sucuklu yumurtaya bayılır!"

İneğin akli yatmış, tavuk ortaklık şartlarını sıralamış:

"Bana münasip bir yerde folluk gösterin, gidip yumurtalarımı folluğa doldurayım!"

Birkaç gün sonra, tavuk, bir küfe yumurtayla çıkagelmiş, inek memnun, yalnız tavuğun yanındaki eli bıçaklı adamı gözü tutmamış:

"Ortak, bu adam kim?"

"Kasap, sucuklu yumurta için... Sizi kesecek, sucuk yapacak, benim de yumurtalarım var, ortaklık tamam!"

İnek ayılır gibi olmuş:

“Bu ortaklık benim canıma mal olacak galiba!”

“Maalesef inek hazretleri, amacımız, insanlara bol, lezzetli ve şişmanlatmayan sucuklu yumurta yedirmek, değil mi? Hadi, lütfen kendinizi sayın kasaba teslim ediniz!”

Şimdi buna, kalkınmış ülkelerle, kalkınmamış ülkeler arasında, ekonomik işbirliği anlaşması diyebilir misiniz?

“Cambaz”ın değişik anlamı vardır, at üstünde, tel üstünde gösteri yapanlara da cambaz denir, özellikle hayvan pazarlarındaki pazarlıkçılara da cambaz, denir.

Cambazın biri, eşeği yularından çekip gelmiş, bir başka cambaz yanaşmış:

“Kaça bu eşek?”

“Bin lira!”

“Aldım gitti, ver elini helalleselim!”

Birkaç kişi alıcının kulağına fısıldamış:

“Yahu görmüyor musun, bu eşek topal; onun için ucuza verdi!”

“O eşek topal değil, tırnağının arasına taş kaçmış, topal sanıp ucuza elden çıkarmaya bakıyor!”

Eşeği satana koşmuşlar:

“Yahu bu topal değilmiş, tırnağına taş kaçmış!”

Satıcı gülmüş:

“Eşek topal olmasına topal da, öyle sansınlar diye taşı tırnağına ben koydum!”

Alıcıya koşmuşlar:

“Yahu bu eşek gerçekten topalmış, taşı o koymuş. Seni de kandırdı, parayı aldı!”

Alıcı dövünmeğe başlamış:

"Vay namussuz;
eğer verdiğim para sahte olmasaydı, beni kazıklayacaktı!"

Bunun adına serbest piyasa da "alışveriş" diyorlar mı?

Aslan, eşek ve tilki ava çıkmışlar;
bir geyiği vurup gelmişler.
Aslan emretmiş:

"Şunu pay edin!"

Eşek avı üç eşit parçaya bölmüş, herkesin payını vermiş;
ama aslan beğenmemiş:

"Hani benim aslan payım!"

Eşek, eşekliğinden olacak anlamamış:

"Ne demek aslan payı!"

Aslan bir pençede eşeği parçalamış, sonra, tilkiye dönmüş:

"Hadi, sen pay et!"

"Efendim sizin olduğunuz yerde pay etmek ne demek?
Hepsi sizin, buyurun afiyetle yiyin!"

Aslan hayretle sormuş:

"Sen bunu kimden öğrendin?"

Tilki cansız yatan eşeği göstermiş...

"Bunun adına da sosyal adalet diyorlar..."

xxviii HB Paksoy, "'Alın Yazısı' mı, 'Kişi seçim' mi? İnançlar ve Düşünce Özgürlüğü" (Florence: European University Institute, 2006)

xxviii HB Paksoy, "Alis-Veris Kuruluşlarının Yönetimi" (Florence: Carrie/European University Institute, 2008)

^{xxviii} HB Paksoy, "Nationality or Religion: Views of Central Asian Islam"
(Lawrence: Carrie, 1999)

^{xxviii} HB Paksoy, "Toplum olarak Varilmek Istenen Sonuc Nedir?"
(Florence: European University Institute, 2006)

<http://baker.academia.edu/HBPaksoy>

"Sokma akıl, dokuz adım gider"

Hasan Bülent Paksoy

Başı bozuk bir toplum düşünelim. Seçimlerden çıkacak sonuçlar olayları etkilemeyecek; komşuları ile yaşanan anlaşmazlıklar alev-alev; kendi içindeki alt topluluklar ile kavgalı.

Çok düzenli başka bir toplum düşünelim: herbir girişimi düzenli düşünce ile geliştirilip uygulanıyor; toplum yönetim yöntemleri yüzyıllar önce belirlenmiş; toplumun mayası dünya düzeyinde saygı görüyor.

Bu iki toplum'un gelecekleri üzerine neler söylenebilir?

Bütün işleri düzenli toplum, bir dış etken ile başka bir toplumun yönetimi altına geçebilir ve karşı koyamaz. Çünkü, bütün yapabileceği önceden öngörülecektir. O kadar düzenlidir ki, yönetime el koyan ikinci toplum, bu işleri bilgisayar çizelgesi ile gerçekleştirebilecektir.

Başbozuk düzenli toplum ise, hiç beklenmeyen olayları gerçekleştirebilir. Çünkü, 'başbozukluk' belirli bir yerde düşüncelerin kaynamasından, ortaya

atılmasından kaynaklanır. Düşünceler birbirleri ile çarpışmaktadır. Günü ve saati geldiğinde, en uygun düşünce nerede ise kendiliğinden yoluna oturacaktır.

Bu tür bir yaklaşımın da büyük eksiklikleri ve sakıncaları da vardır. Bir düşüncenin günü ve saatini bularak yoluna oturması beklenir iken, toplum'un öz damarı (toplum dışı kuruluşlarca) koparılarak toplumun dağılması da yaşanabilir. Bu toplum'u dağıtma işlemleri 'zorlayarak' değil, 'imrendirerek' gerçekleştirilir. Toplum'a yön vermek isteyen kuruluş da 'kol gücü' kulanmadan başarıya ulaşır. Dolayısı ile, toplum'u isteği dışında değişim'e uğratmak için çaba gösteren kurumlara 'karşılık vermek' de gene kafa ve düşünce gücü ile olur.

Tutsaklık, dünya'nın kuruluşundan bu yana bilinen bir gerçektir. Günümüzde de, eskiden olduğu gibi, sürmektedir. Bağımsızlık savaşlarının hemen her biri, tutsaklıktan kurtulmak için yapılır. Bu tür bir kurtuluş savaşının başarı'ya ulaşabilmesi için, en önce bir temel düşünce'ye gerek vardır: 'bağımsız yaşam isteği.' Eş düzeyde gerekli ikinci düşünce de, basamaklardan oluşur: bu sonuca ulaşmak için toplum ne yapmalıdır? 'Toplum Olarak Varılmak İstenen Sonuç Nedir?' Bu yöntem bir döngü olarak görülebilir ise de, atılım'a geçer iken, varılmak istenen sonuçların hiçbir süreçte göz önünden kaldırılmaması gerektiğini vurgular.

Bir atasözü, bu noktada gene kendini gösterir: "Sokma akıl, dokuz adım gider." Neden? Ezberlenen adımlar, yalnızca ses alma aygıtı gibi, geri verilir. Ancak, evrendeki gerçekler ve sonucundaki olaylar yalnızca bellekteki bilgiler değildir. Evren'in bilinmedikleri, bilinenlerden sayamayacağımız ölçüde çoktur.

Günümüzde tutsaklığın geçmişte olduğu gibi sürüp-gittiğini belirttik. Ancak, geliştirilen yeni yöntemler, tutsaklığın türlerinin arttığını göstermekte. Geçmiş tutsaklıklar kol gücü ve zincir ile gerçekleştirilir idi. Tutsak olanların sayıları, tutsak edenlerden çok yüksek sayılara vardığında, tutsak almak isteyenler, tutsak etmek istedikleri toplumlar için özel düşünceler geliştirdiler. Tutsak edilen toplumlar bu durumu görünce, tutsak alanlar,

tutsakların düşünce ve karşı koyma güçlerinin ellerinden alınması için çalışmalar başlattı.

Yakın günlerde duyurulan bir gelişmeyi el'e alarak bu durumu aydınlatalım. Arılar'ı kullanarak, saklanan uyuşturucuları bulma yöntemleri yaratıldı.¹ Bir arı nasıl yönlendirilebilir? Gövdesine yerleştirilen bir akım verici ile. Arı görevini başarı ile yerine getirdiğinde de, arı'ya ödül olarak şekerli su verilir. Arı da, akım ile uyarılmadan, görevini yapmaya alışır, ödülünü alır. Eğer arı üzerine yüklenen görevi yapmaz ise, gövdesine verilecek yüksek akım ile öldürülür.

İnsanların düşüncelerini uzaktan okuma çalışmaları, onlarca yıldır sürüyor. Kolunu-bacağını bir vuruşma sırasında kaybeden er'e, kendi düşüncesi ile çalışan bir takma kol/bacak yapılması da günlük bilgiler arasında okunabiliyor. Hem de, basarili olduğu böbürlenerek dünyaya duyuruluyor. Bu böbürlenmenin gizlediği gerçekler nelerdir? Bir insan'ın düşüncelerini dışarıdan okuyabilmenin anlamı nedir? Düşünceler okunduktan sonra, kim atılım'a geçecektir? Düşünen mi, yoksa, düşünceleri uzaktan okuyan mı?

Ayrıca, düşünceleri uzaktan okuyabilen, o düşünceleri 'değiştirme' yeteneğini de geliştirir ise, insanlık tutsaklıktan kurtulabilir mi? İnsanların doğa'dan gelen yetenekleri ile düşündükleri, hangi düşünceler ile değiştirilecektir? 'Sokma Akıl, Dokuz Adım Gider' işe, düşünceleri değiştirmek tutsaklıkları sürdürmek için yeterli olacak mıdır?

Bu noktada, 'Yapay Düşünme Yeteneğinden' söz etmek gerekir. Bir düşünce, bilinen doğa yasalarına göre gelişir.² Yapay Düşünce ise, içinde gelişebileceği ve yaşayabileceği en az bir bilgisayar gerektirir. Bütün dünya'yı yönetme düş'ü kuranlar, bu tür yapay düşünce gereçlerinin yaratılması için uzun süredir çalışmakta.

Yapay Düşünce gereçlerinin, kısa sürede, insan soyundan gelenlerin köküne kibrit suyu dökmeyeceği söylenebilir mi? Yapay Düşünce, en başta 'düzenli düşünce' yöntemleri üzerine kurulmak durumundadır. Sürekli olarak

öğrenme yeteneğine kavuştuğunda, ilk öğreneceği gerçeklerden biri, bilgisayarların insanlardan da az kaynak tüketmeye gerek duyduğudur. Bu da düşünce düzenine aykırı geldiği için, yapay düşünme yeteneği bütünleştğinde, Yapay Düşünce Aygıtları insanları ortadan kaldırma işlemine başlayabilir.

Yapay Düşünce aygıtlarını savunmak isteyenler ise, Yapay Düşünce yazılımlarına 'insanlara dokunmama' komutları yerleştirileceğinden dem vururlar. Sayısız bilgisayarlar arasından bir tek bilgisayarın bu sonuca (insanları ortadan kaldırıp, Yapay Düşünce Aygıtlarının bağımsızlığa kavuşması gereği) Yapay Düşünce ile varması, diğer bilgisayarlar da aktarılacaktır. Bu da, bilgisayarlar arasında savaş'a mı yol açacaktır, yoksa, bilgisayarlar birleşip, insanlara karşı girişim'e mi başlayacaklardır? Ne de olsa, tam düşünce düzeni ile çalışan bir aygıt 'duygulu' (insanlara dokunma, onları 'kolla') bir düşünce aşılanabilir mi?

Bu durumda, tüm dünya'yı tek yönetim altında toplamak düş'ü ile yanıp-tutuşanlar, kendi yarattıkları Yapay Düşünce Aygıtlarınca ortadan kaldırılırlar mı?

Evrendeki bütün düzenler, büyüme ve ölme evresinden geçer. Bu durum, geçmişteki uygarlıkların izinden de gözlenebilir. Nedenleri üzerine çok kitap yazılmış ve görüşler ileri sürülmüştür. Ancak, genel olarak bir sonuca varıldığı görülmemiştir. Bu noktada 'neden' sorusunun üzerinde durmak gerekir.

Örneğin, Mısır uygarlığı büyümüş ve sonunda ölmüştür. Bu ölüm birdenbire olmamıştır. Son 2300 yıl boyunca, 20ci yüzyıl ortalarına kadar, Mısır yönetimi bile Mısırlıların elinde olmamıştır. Bu'na karşılık, eski Mısır yazısı içinde, bugün'e dek anlaşılmamış simgelerin varlıkları ve anlamları üzerine sorular günümüzde sorulmaya başladı. Bu gün'e kadar 'şişe içinde yılan' olduğu ileri sürülen bir nesne'nin elektrik ampulu olduğu görüş birliğine ulaştı. Hemen sorulacak soru da, akım olmadan, bu lamba'nın nasıl kullanılacağı. Bu soru'yu olumlu yönde yanıtlayanlar da, "Mısır Bilimcileri" ya da tarihçiler değil, elektrik mühendisleri oldu.

Türk-İran (Turan-İran) yarışmacılığı ise, yazı'nın her iki toplum'un uygarlıklarına girmeden önce başladığı anlaşıyor. Bu arada, günümüz İran'ının yönetiminin ise, 20ci yüzyıl başlarına kadar ortalama bin yıl süre ile Türk kökenli yöneticilerin elinde olduğu görülür.

Son yıllarda bu tür olayları aydınlatabilmek için, 'uzaylılar' kuramı kullanılmaya başladı. Bu kuram'a göre, uzaylılar, kendi çıkarları için, insanlığı yaratmışlardı. Günümüzde, elde bu kuram'ı destekleyecek veri yok. Ancak, kargaşalığın yalnız toplum içinden değil, dışarıdan desteklenebileceği biliniyor.³

xxviii **Has the sniffer dog had its day?**

<http://www.bbc.com/news/magazine-18496516>

² HB Paksoy, "Dusunce Isvereni"

(İzmir: Mazhar Zorlu Holding, 1997)

http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-3/turk15.html

³ <http://vaaybee.tv/m/v/yilmaz-ozdil-anlatt-nasil-angut-bir-toplum-olduk-bu-sozler-cok-konusulur/212>

Uzun Görüş

Hasan Bülent Paksoy, DPhil

Uzun görüş, vuruşmadan savaş kazanmaktır. Bu da, ana uğraşın bitmez-tükenmez olduğunu gösterir. Kişiler için olduğu kadar da, toplumlar için çok daha önemlidir. Çünkü, bir toplum, bir kişinin yaşamından uzun süre yaşayacaktır. Bu nedenle, öğrenilen bilgiler bir birikim olarak gelecek kuşaklara aktarılmayı gerektirir.¹

İlk bilinen Uzun Görüş yazıları, Çinli Sun Tsu'nun M.Ö. 5çi yy da "Savaş Yeteneği" ve Bizanslı İmparator Maurice'ın M.S. 6çi yy "Starategicon" adları ile yazılmıştır. Günümüzde, Subay yetiştirme okullarında karşılaştırmalı olarak okutulurlar.² Bu ikisine daha pek çok yazı ve derlemeler katılabilir. Savaş'tan kaçınmak için atılması gerekli adımlar, alan almalar, savaş yığınları olduğu kadar, vuruşmaların nasıl ve hangi düzende yapılması gerektiğini anlatırlar. Doğal olarak, vuruşacak ceriglerin nasıl eğitilmeleri ve düzenlenmeleri gereği de unutulmaz.

Vuruşulacak yağılar, hemen her yerde önceden bilinir. Dolayısı ile, bu yağılar ile ilgili her tür bilgi de sürekli olarak toplanır, Uzun Görüş içinde, etkiledikleri alanlarda göz önünde bulundurulur. Vuruş alanları önceden seçilir, birliklerin ne gibi Kısa Görüşler ile yerlerine gönderilecekleri, saatine kadar belirlenir.

Örneğin, ABD Deniz Kuvvetleri, Birinci Dünya Savaşının bitmesinden kısa süre sonra, Japonya ile İkinci Dünya Savaşında yapılacak deniz vuruşmalarını Deniz Kuvvetleri Savaş Okulunda, masa çalışmaları ile belirlemiş idi.³ Deniz subayları, nerede ise yirmi yıl boyunca, önlerindeki savaşı bu yönden de hazırlandılar. Çünkü, Uzun Görüş gerekleri ile, dünya'nın gidişini iyi görebiliyorlar idi. Ama, yalnız 'önceden görebilmek' yeterli değildir. Yapabilmek kaçınılmazdır.⁴

Ancak, ABD toplumunun bireyleri, Birinci Dünya Savaşı sonuçları nedeni ile vuruşmaktan çekiniyor idi. "Tarafsızlık" başlığı altında Çoğulcu Yönetim'e Katılım Birim'i bile kurulmuş idi. Amacı, ABD yi savaştan kaçındırmak idi. Unutulmaması gerekir ki, iki Dünya Savaşından önce olduğu gibi, sonra da birkaç savaştan kaçınma atılımları ve Çoğulcu Yönetim'i etkileme birimleri var idi. Burada o atılımların var olduğunu kaydediyoruz.⁵ Kurmay Okullarında, toplumdan destek almadan, toplumun yürek atışını bilmeden savaşı girilmemesi gerektiği iyi öğretilir. ABD Başkanı F.D. Roosevelt eski Deniz İşleri Bakan Yardımcısı olduğu için, Deniz Subaylarının karşı-karşıya oldukları sorunları yakından biliyor idi. Roosevelt, "Barış'ı Korumak" sözü vererek seçilmiş idi. Bu neden ile, ABD toplumunu savaşı düşüncesel olarak hazırlamak görevini de kaçınılmaz olarak sırtlamış idi.

Deneyli subayların çok iyi bildiği bir gerçek daha vardır: Savaş düzenleri ne kadar ayrıntılı yapılmış olursa olsun, hiçbir savaş düzeni, vuruşma başladığında, ilk yapıldığı çizelgeye ve sonuçlarına uygun olarak yürümez. Burada, subayların ne denli iyi yetiştirilmiş olduğu, alınması öngörülmüş sonuçların çok açık olarak belirlenmiş olması gereklidir; subaylar ve cerilerinin öngörülen sonuçlara ulaşmak için öz yeteneklerini kullanabilmelerini sağlamak için kaçınılmazdır.

Birinci Dünya Savaşının sivil toplum'a bir armağanı, belirli bir matematiksel denklem idi. Avrupalı generaller, birbirlerinin milyonları bulan cerilerini boğazlar iken, Uzun Görüş gereği, kaç top mermisi atılacağını, kaç cerinin öleceğini, o ölüleri mezarlıklara ulaştırıp gömmek için kaç tabut gerektiğini bu denklem yolu ile bulmaya başladılar.

Birinci Dünya Savaşından sonra, bu sözü edilen denklem, satış mağazalarında satılan ürünleri önceden ısmarlamak için kullanılmaya başladı. Böylece, Mağaza yöneticileri, ürün eksikliği nedeni ile satış kaçırmadan gelirlerini yükselttiler.

İkinci Dünya Savaşı, tüm savaş olarak, toplumların bütünleri ile birbirlerine girmesi demek oldu. Yalnız ordular değil, sivil toplum da savaşta alınması gerekli sonuçlar için örgütlendi. Bu örgütlenme ve savaş sonuçları için de, düşüncesel duyurular geliştirildi.

İkinci Dünya Savaşı sonrası ise, Uzun Görüş işlemleri olduğu gibi ordu'dan alış-veriş kuruluşlarına aktarıldı. Savaş sonrası gereği kalmayan subaylar, öğrendiklerini sivil dünyada kullanmak üzere alış-veriş kuruluşlarında iş'e alındılar. Alış-veriş kuruluşları, birbirleri ile yaptıkları yarışmaları ön ve yirmi yıllık ayrıntılı ve kapsamlı çizelgelere yaymaya başladılar.

İkinci Dünya Savaşında geliştirilen en önemli vuruş gereçlerinin başında geleni ise, düşüncesel duyurular oldu. İkinci Dünya Savaşı sonrası başlayan, ve o süreçten bu yana durmadan kullanılan düşüncesel duyurular, alış-veriş kuruluşlarının ürünlerini satmak için kullandıkları satış duyurularına da döndürüldü. Bu duyuru yöntemleri, alış-veriş satış duyuruları ile de kalmadı, toplum ve ulusların yaşam savaşlarında baş yeri aldı. Belirli noktalarda, bu 'duyurular' toplumların yaşama organlarından 'geçirilerek' 'yasa' lara çevrilmeye de çalışıldı. Bu yönden bir ulus ya da toplum söndürülüp, yerine başka bir toplum'u yerleştirmek çalışmaları da başladı. Bu, bir ayaktopu karşılaşması gibidir. Durmadan oynanır. Kaybeden, ortadan kalkar.

Bu arada, dillerini kaptıran toplumları da unutmamak gerekir.⁶ Öz benliğini kendi dilinde anlatamayan toplumlar ne denli ayakta kalabilir?

Ruslar, savaşmayı genellikle Moğollardan ve Türklerden öğrendiler. Sonra da İngilizlerin savaş desteği, Almanların yıldırım savaşı, Amerikalıların atomic ölüm dengesine bir ek yaptılar. Gerasimov ilkesi: bu, yeni kuşak savaş; savaş ile barış arasındaki kesin çizgi yok edilecek, görünmesi güçleştirilecek.⁷

1 Hasan Bülent Paksoy, "Çanakkale 1915"

<http://baker.academia.edu/HBPaksoy>

2. Charles C. Petersen, "The Strateğikon" Military Review, August 1992

<http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/strateğikon/strategikon.htm>

3. <https://www.usnwc.edu/About/History.aspx>

4. HB Paksoy, "Bilmek Anlamak, Yapmak" HB Paksoy, Gelecek ile Yüzleşmek (Ankara: G Yayınevi, 2014)

<http://baker.academia.edu/HBPaksoy>

5. https://en.wikipedia.org/wiki/International_Peace_Mission_movement

6. Hasan Bülent Paksoy, "Düşüncelerin Kökenlerine İnmek"

<http://toplumsalbilinç.org/forum/index.php?topic=23327.0>

7. Charles K Bartles, "Getting Gerasimov Right" Military Review, January-February 2016

http://ușacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/Archives/English/MilitaryReview_20160228_art009.pdf

Kitabın Yazarı

Hasan Bülent Paksoy. 1948 yılında Ödemiş'te doğdu. Günümüz'e dek, kitaplarının yirmi'si yayınlandı.

Ohio State; Franklin; Massachusetts-Amherst; Central Connecticut State, Baker College Üniversitelerinde Öğretim Üyeliği, Harvard Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezinde Araştırmacı olarak çalıştı.

Altmış'ı aşkın araştırma yazısı, son otuzbes yıl içinde dünyanın bütün oturan kıtalarında çıkarılan kırk'i aşkın bilimsel dergilerde basıldı.

Doktorasını, İngiltere'nin Oxford Üniversitesinde, Birleşik Krallık (United Kingdom) Üniversiteleri Rektörler Kurulu bursu ile bitirdi. Boştwick bursu ile ABD'nin Trinity Üniversitesinden lisans; ikinci askerlik sonrası da, ABD National Science Foundation araştırma programı desteği ile University of Texas at Dallas'tan Yüksek Lisans diplomalarını aldı.

Amerikalik mashhur tarixchi olim Hasan Bulent Paksoy

« : Ağustos 06, 2015, 12:14:18 ÖÖ »

«ALPOMISH» – TURKIY XALQLAR MEROSI

Yazan: Xayrulla Ismatullaev

(Altin Yapraklar), Ozbekistan

Amerikalik mashhur tarixchi olim Hasan Paksoy bilan men sakkiz yil oldin O'rta Osiyoga bag'ishlangan xalqaro bir yig'ilishda tanishgandim. O'sha yig'ilish mutasaddilari anjumannng birinchi kuni meni bir olim qidirib yurganini aytishib, u meni qaysi yerda kutib turishini ham aytishdi. Men o'sha yerga borsam, baland bo'yli, soqol-mo'ylov qo'ygan, o'ta eamonaviy kiyingan, qo'lida aso ushlagan o'rta yoshlardagi kishi jilmayib, men tomonga kela boshladi va muloyimlik bilan mening savolimga javob qaytardi: — Ha. Sizni qidirib yurgan menman. Ismim — Hasan. Hasan Paksoy, — deb o'zini tanishtirdi.

Hasan Paksoyni ko'rishim bilan asrimiz boshlaridagi xalqni savodli qilaman deb jonini jabborga berishga tayyor bo'lgan jasoratli jadidlar ko'z oldimga keldi. Hasanbekning shakl-shamoyili, xatti harakati va so'zlash odobi jadidlarni eslatardi.

Bir necha daqiqalardan so'ng biz xuddi eski qadrdonlardek suhbatlasha boshladik. Hasan Paksoy bilim doirasining juda kengligi, bir necha tillarda ona tilidek suhbatlasha olishi, samimiyligi va eng muhimi barcha turkiy xalqlarni o'z xalqi, bir xalq deb bilishi meni maftun etdi. U tor doirada fikrlamasdi.

Hasan Paksoy kam gapirib, ko'p ish qiladigan insonlar sirasnga kiradi.

«Alpomish» — bu turkiy xalqlarning o'zligi

Professor Hasan Paksoy (Hasan Bulent Paksoy)ning Buyuk Britaniya ilm dargohlarida yaratgan dastlabki yirik asari «Alpomish» O'rta Osiyoning o'zligi rus hukmi ostida» deb nomlangan bo'lib, u Xartford shahrida (Konnektikut) monografiya turkumida 1989 yili bosilib chiqqan.

Muallifning e'tirof etishicha, bu kitob Angliyadagi asosan Bodlean kutubxonasi, uning Sharq adabiyotlari kutubxonasi, Oksford universitetinint Sharqshunoslin Instituti, Muqaddas Antoni kolleji, Muqaddas Antoni kolleji qoshidagi Yaqin Sharq markazi kutubxonalari, London universitetinint Sharqshunoslin va Afrikashunoslik bo'limi, Britaniya kutubxonasi va boshqa ilmiy markazlarida saqlanayotgan asarlardan foydalanib, hamda mashhur o'rtaosiyoshunos olimlar va muloyim kutubxona xodimlarining iltifotidan bahramand bo'lib yaratilgandir.

Paksoyning bu kitobi kirish, to'rt bob, bibliografiya, ko'rsatqich va ilovadan iborat.

Paksoy «Alpomish» ning Abubakir Divaev va Hamid Olimjon nashrlarini yaxshi o'rgangan. G'ozi Olim, Z. V. To'g'on, M. Gabdullin, Hodi Zarif, V. Jirmunskiy va To'ra Mirzaev kabi olimlarning tadqinotlari bilan muallif tanishib chiqqan va bir qator o'rinlarda shularga suyangan.

Hasan Paksoy o'z kitobiga «Alpomish»ning 38 sahifadan (832 qatordan) iborat bo'lgan 1901 yilgi arab yozuvidagi Abubakir Divaev variantini asos qilib olgan va uning to'la inglizcha tarjimasini ham kitobiga ilova qilgan. Kitobning birinchi bobi «Alpomish va turkiy doston janri» ga bag'ishlangan bo'lib, bunda muallif «Alpomish» Sharqiy Oltoy va G'arbiy O'rol tog'larndan tortib Turkistongacha bo'lgan hududda mashhur bo'lib, aytilib kelinayotgan doston haqida fikr yuritadi. Doston turkiy xalqlarning ozodlik uchun kurashini o'zida aks ettiradi » degan to'g'ri g'oyani olg'a surib, turkiy dostonning kelib chiqishi tarixini tadqiq etadi. «O'g'uz-noma», «Manas», Ko'ro'g'li», «Qirqqiz», «Tohir va Zuhra» kabi xalq og'zaki ijodiga mansub asarlar bilan «Alpomish» dostoni o'rtasidagi munosabat xususida bu bobda bildirilgan fikrlar faqat kitobxonlarni emas, balki folklorshunoslarning ham e'tiborini o'ziga jalb etadi.

Ayrim o'rinlarda olg'a surilgan fikrlar hozirgi ba'zi turkiyshunos olimlar tomonidan to'g'ridan-to'g'ri qabul qilinmasligi ham mumkin. Masalan, taniqli turk olimi Abduqodir Inon yaratgan «O'g'uz hoqon haqidagi doston ilk doston — birlamchi doston bo'lib, boshqa dostonlar mana shu doston ta'sirida yaratilgan» degan nazariyani H. Paksoy keltiradi va bu nazariyani to'laligicha qabul qilgan ko'rinadi.

Boshqa bir o'rinda H. Paksoy «Tohir va Zuhra» romantik doston bo'lib, «Alpomish» asosida to'qilgan» degan hukmga kelsa-da, buni aniq dalillamaydi.

Kitobning ikkinchi bobi «Alpomish» dostonining yo'q qilishga hamda saqlashga bo'lgan urinishlar. Birinchi urinish» deb nomlanib, unda dastlab O'rta Osiyodagi rus mustamlakachilik siyosati va bu siyosatga qarshi o'rtaosiyoliklar olib borgan harakatlarning birinchi dovoni yoritilgan. Mazkur bobning ikkinchi qismida sho'ro mustamlakachilik siyosati, yagona Turkistonning bo'linib tashlanishi, alifboni o'zgartirish siyosati, «Alpomish» dostonining man' etilishi tarixi, ilmiy izohlar va tarixiy hujjatlar asosida batafsil bayon qilingan. Bu masalaning yoritish bo'yicha bizda shu kungacha professor Naim Karimov maqolasidan boshqa biror e'tiborli ilmiy tadqiqot hanuz yaratilgani yo'q.

H. Paksoy bu masalaning ildizini ochib tashlagan rus-sho'ro mustamlakachilik siyosatining asl mohiyatini birgina «Alpomish»ga bo'lgan munosabatda aniq ko'rsatib bera olgan.

Kitobning uchinchi bobida «Alpomish» dostoni nashrlari va ularning o'ziga xos tomonlari tadqiq etilgan.

Bundan deyarli 99 yil oldin, 1901 yili Toshkentda II` in bosmaxonasida chop etilgan «Alpomish»ning Abubakir Divaev nashri birinchi nashr bo'lganligi uchun ham H. Paksoy e'tiborini o'ziga jalb etgan.

Dostonning bu variantini baxshi Jumamurod Bekmuhammad o'g'li tilidan yozib olingan bo'lgan.

Paksoy «Alpomish»ning shu 1901 yilgi nashrini uning 1922 yilgi qayta nashri bilan qiyoslaydi hamda bir qator farqli o'rinlarini aniqlaydi.

Bu bobning diqqatga sazovor tomoni shundaki, unda «Alpomish»ning til xususiyatlarni tadqiq etilgan. Tadqiqotchining hisobiga qaraganda, «Alpomish»ning bu nashri 9 ming so'zdan iborat.

Birgina 1923 -1987 yillar o'rtasida «Alpomish» bo'yicha 185 ta kitob va ilmiy tadqiqotlar yaratilganligini va shuningdek, 1981 yilgacha O'rta Osiyo turkiy tillarida dostonning 55 ta nashri chiqqanligini ham biz shu bobni o'qib, bilamiz.

O'zbek folklorshunoslari, xususan, fan doktori U. To'ychiev, B. Sarimsoqov va M Jo'raevlar hozirgacha «Alpomish» dostoni qachon yaratilganligi xususida respublika matbuoti sahifasida bahslashib yuribdilar. Bu masalani ham Hasan Paksoy bundan ZZ yil oldin nashr etilgan ishida yoritib bergan.

H. Paksoy olimlardan A. K. Borovkov, Hodi Zarif, V. Jirmunskiy, 3. V. To'g'onning bu masalaga oid fikrlarini keng tahlil qilib, mantiqan to'g'ri xulosalar chiqargan.

H. Paksoy Alpomish so'zining kelib chiqish tarixi — etimologiyasini ham aniqlashga harakat qilib, bu so'zning ilmda mavjud bir necha izohlarini keltiradi. H. Paksoyning yozishicha, Abulg'ozi Bahodirxonning «Shajarai Tarokima» asarida Karmishbeyning qizi, Mamishbeyning xotini Barchin nomi eslatilib o'tiladi. Taniqli turk olimi Abdulqodir Inonning tahminiga qaraganda, «Alpomish» so'zi «Alp» va «Mamish» so'zlarining qo'shilishidan hosil bo'lgan: Alp+Mamish > Alpomish.

Olim «Alpomish» so'zining yana bir etimologiyasini berib, bunda bu so'z «Alp» va «emish» so'zlaridan yasalgan degan fikrni olg'a suradi: Alp + emish > Alpomish.

Bizning o'ylashimizcha, bu etimologik xulosalar o'zining lingvistik izohini talab qiladi.

H. Paksoy ham boshqa bir qator tadqiqotchilar kabi «Alpomish» dostoni O'rta Osiyo turkiy xalqlari tomonidan yaratilganligini ko'plab dalillar bilan isbotlashga harakat qilgan. Hasanbekning aniqlashiga ko'ra, O'rta Osiyodagi har bir turkiy xalq «Alpomish»ning eng kamida bir necha variantiga ega bo'lib, bu hol doston turkiy xalqlar bo'linib ketmasidan oldin yaratilganligini isbotlovchi dalildir. «Alpomish» ilk, alp dostonidir. Boshqa bir O'rta Osiyo turkny dostoni «Alpomish» kabi buyuk birlashtiruvchi, turkiy xalqlarning o'zligini ifodalovchi xususiyatga ega emas.

Kitobning mana shu bobiga «Alpomish»ning inglizcha to'la tarjimasi ilova qilingan hamda tarjimaga 141 ta izoh berilgan. Bu dostonning ruscha va nemischa tarjimalari ham mavjudligi mutaxassislariga ma'lum. Bu ikki tarjimaga xos mushtarak bir kamchilik bor:

a) » Alpomish» ni qatorma-qator tarjimadan Lev Penkovskiy rus tiliga ag'dargan. L. Penkovskiy «Alpomish»ning asl matni, tili buyicha alifni ham bilmaydigan tarjimon bo'lgan;

b) «Alpomish»ning nemischa tarjimasi mana shu ruscha nashri orqali amalga oshirilgan. Dostonni nemis tiliga ag'dargan tarjimon asl matn bilan tanish bo'lmagan, asar ruhini, til xususiyatini, albatta, bilmagan. Dostonning ruscha tarjimasida yo'l qo'yilgan kamchiliklar nemischa nashrida yana qaytarilgan.

Angliyaning Oksford universitetida Hasan Paksoy amalga oshirgan dostonning inglizcha tarjimasi asl nusxadan xorijiy tilga qilingan birinchi tarjima hisoblanadi.

H. Paksoy kitobining 4-bobi ham «Alpomish» dostonini yo'q qilishga hamda saqlashga bo'lgan urinishlar. Birinchi urinish» deb atalib, 2-nchi bobning davomini eslatadi.

Mazkur bobning birinchi qismida H. Paksoy «Alpomish»ning o'zbekcha, qozoqcha va qoraqalpoqcha variantlari ustida to'xtaladi, ular o'rtasidagi farqlarni aniqlaydi, dostonning nashrlari, noshirlari va tadqiqotchilarya xususida qieiq ma'lumotlar beradi.

Uning ko'rsatishicha, Fozil Yo'ldosh o'g'li og'zidan 1928 yili yozib olingan «Alpomish» 14 ming satrdan iborat. Dostonning bu varianti Hamid Olimjon tomonidan 1939 yili qisqartirilib nashr etilgan. Lev Penkovskiy esa mana shu nashrni rus tiliga ikkn marta qisqartirib tarjima qilgan.

Paksoy «Alpomish»ning 1899 yilgi Qozon («Qissa-i Alpomish»), 1918 yilgi Toshkent («Turkestanaskaya vedomost`») nashrlarini ham qiyosiy o'rgangan. Yusuf bin Xoja Shayxulislom o'g'li og'zidan 1899 yili yozib olingan «Alpomish» varianti bu bobda Fozil Yo'ldosh o'g'lidani yozib olingan variant bilan qiyoslab tadqiq ztilgan.

Kichik Osiyo, Turkiyada «Bamsi Bayrak» nomi bilan ma'lum bo'lgan doston, H. Paksoyning fikricha, «Alpomish» dostonining bir variantidir. «Alpomish» va «Bamsi Bayrak» dostonlarining qiyosiga bag'ishlab, H. Paksoy alohida ilmiy ish ham e'lon qilgan.

Tadqiqotchi rus sho'ro adabiyotchisi Jirmunskiyning «Alpomish» dostoniga oid aytgan fikrlarini taniqli o'zben olimi Hodi Zarif domla asarlari bilan qiyoslab chiqib, ajoyib bir haqiqatni tiklagan. H. Paksoyning xulosasiga ko'ra, Jirmunskiy o'z mansab va obro'larini Hodi Zarif yozganlari asosida topgan. Hasanbekning Oksford universiteti o'quvxonalarida bundan 38 yil oldin chiqargan bu xulosasiga hozirgi kunlarda juda ko'p O'rta Osiyolik munavvarlar qo'l qo'ygan bo'lardilar. Hasanben o'rtaosiyolik hamkasblari ayta olmasdan, dillarida tugib yurgan gapni o'z kitobida butun dunyoga eshittirib, baralla aytgan.

Uch mamlakatda ilm olgan alloma

Hasan Turkiyada 1948 yili tug'ilgan. O'sha yerdagi Izmir o'qituvchilar

kollejini tugatib, AQSH ga o'qish uchun kelgan. U 1976 yili Dallas shahridagi Texas universitetini bitirgan. Shundan so'ng Buyuk Britaniyaga borib, doktoranturani Angliyaning mashhur Oksford universitetida o'qib tugatgan va doktorlik dissertatsiyasini o'sha yerda yozib, yoqlagan. Hasanbek uch mamlakatda ilm olib, olimlik darajasiga ko'tarilgan allomadir.

Tarixdan ma'lumki, mustamlakachilar birinchi navbatda yerli xalqning o'ziga xos tarixiy yodgorliklarini, an'analarini, o'zligini yo'q qilishga harakat qiladilar. Va ko'pincha shu o'ziga xosliklarni o'sha yerning o'zidan chiqqan, yerli sotqinlar qo'li bilan yo'q qilishga urinadilar.

Hammaga ravshan, O'rta Osiyo xalqlarining eng mashhur tarixiy, adabiy yodgorliklaridan biri «Alpomish» dostonidir. Mustamlakachilar o'zlarining chirkin qo'llarini bu dostonga ham urib, 50-nchi yillarda «Alpomish»ni man etishga muvaffaq bo'lgandilar. Bu hol Hasanbek doktorant bo'lgan Angliyadagi Oksford universiteti olimlari e'tiboridan ham chetda qolmagandi. Paksoy Oksford universiteti muhitida «Alpomish» ni chuqur tadqiq eta boshladi va natijada shu mavzuni doktorlik dissertatsiyasi sifatida himoya qildi.

Paksoyning O'rta Osiyo tarixi va adabiyotiga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlari Buyuk Britaniya, Amerika, Turkiya, Germaniya, Frantsiya, Yaponiya, Gollandiyada chop etilgan. U bir vaqtning o'zida AQSH hamda Ovro'po mamlakatlarida joylashgan bir qator xalqaro tashkilotlar tarkibida maslahatchi vazifalarida ham faoliyat ko'rsatgan.

Uzoq yillar mobaynida Hasan Paksoy dunyoga dong'i ketgan Harvard universiteti Yaqin Sharq tadqiqotlari markazida va bir vaqtning o'zida Markaziy Konnektikut universiteti tarix bo'limida, keyinchalik Amherstdagi Massachussets universitetida professor lavozimlarida ishlab keldi. So'nggi yillari Hasanbek Franklin universitetida ham professorligini qilyapti. AQSH universitetlarida dars berish bilan birga Paksoy noshirlik ishi bipan ham shug'ullandi. H. Paksoy AQSH da O'rta Osiyoni tadqiq etish uyushmasini tuzib, unga prezident bo'lib ham saylandi, hamda «O'rta Osiyoni tadqiq etish uyushmasi byulleteni» ga bosh muharrirlik ham qildi.

Ulug'bek «Zij» i, Husayn Boyqaro risolasidan tortib, hozirti o'zbek tarixiy hikoyalari gacha bo'lgan mavzulardagi ilmiy tadqiqotlar mana shu byulleten orqali keng o'quvchilar ommasiga taqdim etildi.

H. Paksoy yaratgan ilmiy ishlar:

Shu kunlargacha Paksoy qalamiga mansub qirqdan ortiq katta ilmiy tadqiqotlar AQSH va Ovro'po mamlakatlarida bosilib chiqqan. «Alpomish.

O'rta Osiyoning o'zligi rus hukmi ostida», «O'rta Osiyo yodgorliklari» , «O'rta Osiyo bo'yicha qo'llanma. Tarixning qayta kashf etilishi», «Turk tarixi to'plamlari», «Ovrosiyo etyudlari», » O'rta Osiyoning yangi dostonlari» , «Alpomish» va «Bamsi Bayrak» kabi ishlari shular jumlasidandir.

G'arb dunyosida Hasan Paksoy O'rta Osiyo adabiyoti va tarixi bo'yicha eng ko'p ish yaratgan va yaratayotgan o'rta bo'g'in olimlardan hisoblanadi. O'rta Osiyo turkiy respublikalarida tarix va adabiyotshunoslik bo'yicha qanday ishlar maydonga kelayotganligini kuzatib borish ancha mehnat talab qiladigan yumushlardan sanaladi. Hasanbek bu sohalarda yaratilayotgan barcha ishlar bilan tanish, va muhim yeri shundaki, diqqatga sazovor ilmiy tadqiqotlarga tezlik bilan o'z munosabatini bildiradi va G'arb matbuotida bu ishlarga oid o'z fikrlarini chop ettiradi. Bir necha misollar keltiraman: Yosh o'zbek adibi Alisher Ibodin(ov) qalamiga mansub «Quyosh ham olov» («Guliston», 1980, 9-son) hikoyasi turkiy xalqlarning tarixiga aloqasi bo'lganligi sababli Paksoy e'tiborini o'ziga tortdi. H. Paksoy bu hikoya bo'yicha ilmiy tadqiqot yozdi hamda Alisher hikoyasini ingliz tiliga to'la tarjima qilib, chop ettirdi.

Alisher Ibodinovning bu hikoyasi to'g'risida fikr yuritib, uni to'la tarjima qilar ekan, Hasan domla hikoyaga 124 ta izoh berdi. Yosh o'zbek adibi Alisher aytmoqchi bo'lgan har bir fikrni, har bir tarixiy shaxsni G'arb o'quvchisiga tushintirishga, uning ongiga yetkazishga harakat qildi. Bunday ishni G'arb dunyosida boshqa bir adibning asari uchun hech kim bajarmaydi. Biroq Hasanbek bajardi, bu ishni u amalga oshirdi. Buning boisi shuki, O'rta Osiyo — Turon — Turkiston tarixi uning ham ota-—bobolari, butun avlodlari tarixi edi. Tarixiy imkoniyat tug'ilganida bir yosh o'zbek bu haqda to'g'ri gaplarni yozishga jazm etibdi. Nechun olamga mashhur Oksford va Harvard universitetlarining professori darajasiga ko'tarilgan Hasanben o'z bobolari tarixini va bu tarix haqida yozgan bir yosh adibni himoya etmasin?!

H. Paksoy fan doktori Baxtiyor Nazarovning 1987 yili Blumington shahridagi Indiana universitetida o'tgan xalqaro Oltoyshunoslik Konferentsiyasiga taqdim etilgan «Qutadg'u bilig. Turkiy xalqlar estetik tafakkurining birinchi yozma yodgorliklaridan» ilmiy ma'ruzasini, hamda o'zbek matbuotida chop qilingan bir qator materiallarni ham sharh, izohlar bilan ingliz tilida bostirib chiqargan.

H. Paksoyning sevgan sohalaridan biri turkiy xalqlar folkloridir. «Alpomish» haqida katta asar yaratgan bo'lsa-—da, u qayta-qayta bu mavzuga murojaat etadi, turkiy xalqlar qahramonligi, donoligi aks ettirilgan bu dostonning yangi qirralarini topishga, aytilmagan fikrlarni aytishga harakat qiladi. Boshqa tadqiqotchilarning «Alpomish» ga bag'ishlangan asarlari maydonga kelsa,

Hasan domla, albatta, birinchi bo'lib bu ishga o'z munosabatini bildiradi. Mabodo biror olimning ishi yoqib qolsa, tezlikda uni sharhlaydi, ingliz tiliga tarjima qiladi va o'z izohlari bilan AQSH yoki Ovro'po matbuotida chop ettiradi. Ayrim hollarda o'zbek olimlari ishlarini boshqa mutaxassislariga tarjima qildirib, o'z jurnalida chop etadi.

Fan doktori Naim Karimovning «Alpomish»ning qatli om etilishi» («Sharq yulduzi», 1992, 12-son) tadqiqoti ilk bor AQSH ning Madson shahridagi Viskonsin universiteti tadqiqotchisi Shon Layons tomonidan tarjima qilingandi. Paksoy bu ishni o'zi muharrirlik qilayotgan «O'rta Osiyoni tadqiq etish byulleteni»da bosib chiqardi.

«Alpomish» dostonining ming yillik to'yi munosabati bilan mashhur olim Hasan Paksoy haqida yoeishimga to'g'ri keldi. Yozish niyatini Hasanbek bilmaydi. Men unga bu haqda xabar bermadim, barcha nashr etgan asarlari ruyxatini so'ramadim. O'zimda yig'ilgan ilmiy tadqiqotlari bilangina chegaralandim. Boisi, Hasanbek o'zi haqida ko'p gapirmaydi, boshqalarning maqtashini ham istamaydi. Chin olimlarga xos bo'lgan faqat bir narsani yoqtiradi: kam gapirib, ko'p, xalol, sifatln ishlashni.

Buyuk Navoiy hazratlarn pok olimlar xususida ushbu misralarni yozgan ekanlar:

Birovkim qilsa olimlarga ta'zim,
Oilur go'yoki payg'ambarga ta'zim,
Hadis o'lmish nabiyydin bo'yla hadis,
Ki «Opim keldi payg'ambarga voris».

Hasan Paksoy tufayli «Alpomish» dostoni so'nggi 20 yil davomida G'arb dunyosida yanada keng tarqaldi, mashhur bo'ldi.

Bu safar «Alpomish» tufayli biz Harvard universiteti professori Hasan Paksoyni o'z ota-bobolari yurtiga targ'ib etishni, olimga esa amalga oshirgan barcha qutli ishlari uchun ta'zim etishni burch sanadik.

Teg(lar) "Alpomish" Hasan Paksoy Xayrulla Ismatullayev

<http://kh-davron.uz/kutubxona/turk/zarvaraqlar-alpomish-turkiy-xalqlar-merosi.html>

Yukaridaki tanitim yazisini yazan

Hayrullah Ismatulla (1937-2008)

yasaminin ozeti

Devran Kitabevince yayinlandi:

<http://kh-davron.uz/kutubxona/uzbek/cholpon-sheriy-toplamlarining-asl-nusxalari-uygonish-toplami-1922.html>

20 Mayis 2015

ХАЙРУЛЛА ИСМАТУЛЛА ЧЎЛПОН ШЕЪРЛАР ТЎПЛАМЛАРИНИНГ АСЛ НУСХАЛАРИ «УЙҒОНИШ»(1922)

Хайрулла Исматулла (Хайрулла Ҳикматуллавич Исматуллаев) 1937 йилнинг 16 августида Тошкентда шарқшунос олим оиласида туғилган. Иккинчи жаҳон урушида оиласидан етим қолган Хайрулла қариндошлари қўлида катта бўлган. 1960 йилда Тошкент Чет Тиллар Институтини (ҳозирги Ўзбекистон Жаҳон Тиллари Университети) тамомлайди. 1961 йилда эса Тошкент Давлат Университетининг Туркология факултетида кандидатлик ишини бошлайди. 1964-1974 йилларда ушбу даргоҳда дарс беради.

Хайрулла Исматуллаев 1974 йилнинг 14 декабрида Совет ҳукуматига қарши ҳаракатда айбланиб, қамоққа олинади. Тўққиз йил панжара ортида ўтириб, 1983 йилнинг 29 ноябрида озод этилади. 1990 йили АҚШга кўчиб кетган олим мустақилликка эришган Ўзбекистон ва ўзбек халқи тарихи, маданияти, қадриятлари ҳамда ўзига хослиги билан ғарбликларни таништирган инсонлардан биридир. Дастлаб АҚШдаги Индиана Университетида ўзбек тилидан сабоқ берган, кейинчалик Висконсин университетининг Осиё тиллари ва маданиятлари бўлимида фаолият юритди. АҚШда ўзбек ва инглиз тилларида ўзбек халқи тарихи ва адабиётига оид ўндан зиёд китоб ва юзлаб мақолалар муаллифи. Шунингдек, Марказий Осиё учун катта аҳамиятга эга манбаълар ва ғарбнинг илғор қадриятлари билан ўзбек халқини ошно этган олимлардан бири сифатида ҳам билинади.

Хайрулло Исматуллаев ўзбек ва инглиз тилларида ўзбек халқи тарихи ва

адабиётига оид ўндан зиёд китоб ва юзлаб мақолалар, хусусан, «Самоучитель узбекского языка», «Ўзбекча-русча-тожикча сўзлашув», «Алишер Навоий ҳикматли сўзлари», икки жилдлик «Ўзбек тили», «Туркистонлик олимлар» ва ўзбекча-инглизча иборалар луғати ва сўзлашув китобларининг муаллифи.

Хайрулла Исматулла 2008 йил 24 августида оламдан ўтган, Висконсин штатининг Медисон шаҳрида, мусулмонлар қабристонида (Highland Memory Gardens) дафн этилган.

Чўлпоннинг 1922 йили Туркистон Жумҳуриятининг Давлат Нашриётида босилиб чиққан илк шеърлар китоби «Уйғониш» деб номланган. Чиндан ҳам, шу 1922 йилда-ёқ босилиб чиққан Чўлпоннинг «Ўзбек Ёш Шоирлари» ва «Уйғониш»га кирган шеърлари бу ўзбек замонавий шеъриятининг уйғониши бўлиб хизмат этди. «Уйғониш» беш бўлимдан ташкил топиб, унга жами 20 та шеър киритилган эди.

Биринчи бўлим «Юрт Қайғуси» деб номланиб, унда «Оғриганда», «Куз», «Юпанмоқ истаги» шеърлари; «Умид ва имон» деб номланган иккичи бўлимдан етти шеър («Халқ», «Мен қочмадим», «Кел бери», «Ўтли сўв», «Виждон эрки», «Кураш», «Юрт йўли»); учинчи «Чўрилар учун» бўлимида учта [«Шарқ қизи», «Мен ва бошқалар», «Наврўз кунида»]; «Сезгилар» деб номланган 4-бўлимда иккита [«Барг», «Нима?»] ҳамда «Севги» деб номланган 5-бўлимда эса бешта [«Қизариш», «Кулмак истадинг», «Зия-йи қамар». «Сендан йироқда» «Кетганингда»] шеър ўрин олган. Айрим адабиётшуносларнинг фикрига қараганда, Чўлпоннинг 1922-1926 йиллар орасида яратган шеърлари энг яхши шеърлари сирасига кирази.

.....

Чўлпон шеърияти бўйича ҳам хорижий мамлакатларда бир қатор ишлар қилинган.

Чўлпоннинг шеърий асарлари бўйича Усмон Хўжа ўғли, Й. Бензинг, Боймирза Ҳайит, Х. Е.. Самиоглу, Тоҳир Шокир ўғли Чигатой, Х. Ўзбой, профессор Эдвард А. Олворт, Темур Хўжа ўғли, Ҳалим Қора каби тадқиқотчилар бир қатор фикр баён қилганлар [Булар ҳақида қаранг: Хайрулла Х. Исматулла, Чўлпон ва Жаҳон. Изланишлар, Топилдиқлар ва Тадқиқотлар, IN: Reform Movements and Revolutions in Turkestan: 1900-1924, SOTA, Haarlem, 2001, pp.227-286].

Мазкур ишимизнинг бу қисмида биз фақат бир тадқиқот устида қисқача тўхталиб ўтамиз.

Туркиялик тадқиқотчи Нармин Эржон хоним Истанбулдаги Мармара университетиди Чўлпоннинг шеърий асарлари ҳақида мастерлик диссертацияси ёқлаган. Нармин Эржоннинг бу диссертацион иши шоирнинг биринчи шеърлар тўплами “Уйғониш”га киритилган шеърлар танқидий матни ўрганилган. Бу диссертацион ишнинг илмий раҳбари проф. Темур Хўжа ўғли бўлиб, бу домланинг ўзи ҳам Чўлпон ижодига оид бир қатор илмий тадқиқотлар олиб борган.

Нармин Эржоннинг иши Мармара университети қошидаги Ижтимоий Фанлар Институтида ёқланган.

Нармин Эржоннинг диссертацияси ушбу тузилишга эга:
Сўзбоши, “Чўлпоннинг ҳаётига оид қисқача маълумот (IV бет),
Чўлпоннинг ўзбек адабиётидаги ўрни (VI-IX бет), Транскрипция жадвали (X бет), [Чўлпон асарлари тилининг] Имло хусусиятлари (XI-XII бетлар), Матн (1-34-бетлар), Индекс (35-113-бетлар) каби масалалар ёритилган. Нармин Эржон тадқиқотининг биз учун энг фойдали томони шундан иборатки, у Чўлпоннинг “Уйғониш” тўпламига кирган шеърларини Совет даври манбаъларидан эмас, балки 1922 йилги Араб алифбосига асосланган ёзувдаги нашрдан олиб, тадқиқ этган.

Бу ишнинг яна бир фазилати шуки, тадқиқотчи ўз ишида бу тўпламга кирган шеърларнинг алоҳида индексда шоирга хос бўлган тил хусусиятларини тадқиқ этади.

Бу – жуда муҳимдир. Чунки, кўп ҳолларда айрим адабиётшунослар Чўлпоннинг ўзига хос тилини шу кунги тилга мослаштиришга ҳаракат қиладилар.

Хорижлик бир тадқиқотчи Т.О. имзоси билан “Чўлпоннинг “Уйғониш” деган китоби ҳақида ” номли мақоласида, шу тўпламга кирган шоир шеърларини юқори баҳолаб, хусусан шуларни ёзади: “Ўзбекистоннинг, умуман турк қавмларининг севгили шоири бўлган Чўлпон ўзининг биринчи шеърлар тўпламига “Уйғониш” деган ном берган. Бу – бежиз эмас. 20-йиллар Туркистода Миллий Уйғониш даври бўлиб ҳисобланади. .. Чўлпон Туркистон халқининг орзу-истакларини, дард-аламларини шеърларида ниҳоятда усталик билан, таъсирли баён қилиб борган,,,” [Қаранг: “Миллий Туркистон”, 1975 йил. 134 А сон, 29-бет].